

TÜRKİYE KAMUOYUNDA AVRUPA BİRLİĞİ DESTEĞİ VE AVRUPA ALGISI ARAŞTIRMASI 2019

**Türkiye Kamuoyunda Avrupa Birliği Desteği
ve Avrupa Algısı Araştırması
2019**

Türkiye Kamuoyunda Avrupa Birliği Desteği ve Avrupa Algısı Araştırması 2019
TOBB desteği ve İKV işbirliği ile TEPAV tarafından kaleme alınmıştır.
Ekim 2019

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

Esentepe Mahallesi, Harman Sokak,
TOBB Plaza, No: 10, Kat: 7-8,
Şişli İstanbul / Türkiye
Tel: +90 212 270 93 00
Fax: +90 212 270 30 22
ikv@ikv.org.tr
www.ikv.org.tr

İKV BRÜKSEL OFİSİ

Avenue de l'Yser 5-6
1040 Brüksel
Tel: +32 2 646 40 40
Fax: +32 2 646 95 38
ikvnet@skynet.be

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI'nın ve
hazırlayanların ismi belirtilerek alıntı yapılabilir.

Yayın No: 307
ISBN: 978-605-7756-01-5

Yayına Hazırlık ve Baskı

Anadolu Basın Merkezi
www.anadolubasin.com

İçindekiler Tablosu

Şekiller Dizini	4
Kısaltmalar.....	6
Önsöz.....	7
Yönetici Özeti.....	9
A. Giriş ve Kamuoyu Araştırmasının Profili.....	14
B. AB ile Temas.....	19
C. AB'nin Bilinirliği.....	21
D. AB Üyeliğine Destek.....	31
E. AB Üyeliğine İnanç.....	40
F. AB ve AB Üyeliğinin Türkiye İçin Anlamı.....	47
G. Türkiye'nin AB Üyelik Performansı.....	51
H. ABGündemi.....	55
Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Hakkında.....	62
İktisadi Kalkınma Vakfı Hakkında.....	63
Dipnotlar.....	64

Şekiller Dizini

Şekil 1	Alan çalışmasındaki gözlem sayılarının 4'lü coğrafi bölgelere, illere göre dağılımı ve Türkiye karşılaştırması	14
Şekil 2	Kamuoyu araştırmasındaki gözlem sayılarının göç alan ve göç veren illere göre dağılımı ve Türkiye karşılaştırması	16
Şekil 3	Kamuoyu araştırmasına katılanların cinsiyetlerine göre dağılımı ve Türkiye karşılaştırması, %	17
Şekil 4	Kamuoyu araştırmasına katılanların yaş gruplarına göre dağılımı ve Türkiye karşılaştırması, %	17
Şekil 5	"Eğitim durumunuz yani son bitirdiğiniz okul nedir?" sorusuna verilen cevapların dağılımı ve Türkiye karşılaştırması, %	18
Şekil 6	"Çalışıyor musunuz? Ne iş yapıyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı, %	18
Şekil 7	Avrupa'yı ziyaretle ilgili sorulara verilen cevapların dağılımı	19
Şekil 8	"Türkçe haricinde bir dil biliyor musunuz? Bildiğiniz dilleri belirtiniz." sorusuna verilen cevapların* dağılımı, %	20
Şekil 9	"AB'yi duydunuz mu?" sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %	22
Şekil 10	"AB'yi duydunuz mu?" ve "AB hakkında bilgi sahibi misiniz?" sorularına verilen cevapların 4'lü coğrafi gruplara göre dağılımı	23
Şekil 11	"AB hakkında bilgi sahibi misiniz?" sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %	24
Şekil 12	"AB hakkında bilgi kaynaklarınız nelerdir?" sorularına verilen cevapların* dağılımı, %	25
Şekil 13	"Türkiye'nin siyasi olarak en önemli ortakları hangi ülkeler ve ülke gruplarıdır?" ve "Türkiye'nin ekonomik olarak en önemli ortakları hangi ülkeler ve ülke gruplarıdır?" sorusuna verilen cevapların* dağılımı, %	25
Şekil 14	AB ve Türkiye'nin toplam ticaretleri içerisinde karşılıklı payları, %, 1995-2017	26
Şekil 15	Türkiye'nin AB'ye ihracatında ve AB'den ithalatında ana sektörler, 2017	26
Şekil 16	Türkiye'nin toplam ihracatı ile ve AB ve MENA pazarlarına gerçekleştirilen ihracatının teknoloji dağılımı, %, 1990 ve 2017	27
Şekil 17	Türkiye'ye gelen doğrudan yabancı yatırımlarının yatırımcı ülke gruplarına ve teknoloji düzeylerine göre dağılımı, kümülatif 2003-2019 Ağustos	28
Şekil 18	"Türkiye'nin ekonomik olarak AB'ye ihtiyacı var mı?" sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %	29
Şekil 19	İllerin ihracatının kıtalara göre dağılımı, %, 2018	30
Şekil 20	"Türkiye'nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %	32
Şekil 21	"Türkiye'nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların "Türkiye'nin ekonomik olarak AB'ye ihtiyacı var mı?" sorusuna verilen cevaplara göre dağılımı, %	33
Şekil 22	"Türkiye'nin AB üyesi olmasını neden destekliyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların* farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %	34
Şekil 23	"Türkiye'nin AB üyesi olmasını neden desteklemiyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların* farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %	36
Şekil 24	"Sizce Türkiye ve AB arasındaki en uygun ilişki türü hangisidir?" sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %	38

Şekil 25	"Türkiye'nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların "Sizce Türkiye ve AB arasındaki en uygun ilişki türü aşağıdakilerden hangisidir?" sorusuna verilen cevaplara göre dağılımı, %	39
Şekil 26	"Türkiye'nin AB'ye üye olacağına inanıyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %	41
Şekil 27	"Türkiye'nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların "Türkiye'nin AB'ye üye olacağına inanıyor musunuz?" sorusuna verilen cevaplara göre dağılımı, %	42
Şekil 28	"Türkiye'nin AB'ye üye olacağına inancınız artıyor mu, azalıyor mu?" sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %	43
Şekil 29	"Sizce Türkiye'nin AB üyeliğinde en büyük engeli hangi etmenler oluşturuyor?" sorusuna verilen cevapların* farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %	45
Şekil 30	"Türkiye'nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların "Sizce Türkiye'nin AB üyeliğinde en büyük engeli hangi etmenler oluşturuyor?" sorusuna verilen cevaplara* göre dağılımı, %	46
Şekil 31	"Sizin için AB ne ifade ediyor?" sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %	48
Şekil 32	"Türkiye'nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların "Sizin için AB ne ifade ediyor?" sorusuna verilen cevaplara göre dağılımı, %	49
Şekil 33	"AB üyeliğinin Türkiye'ye sağlayacağı katkılar neler olabilir?" sorusuna verilen cevapların* farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %	50
Şekil 34	"Türkiye'nin AB'ye üye olacak yönetsel ve kurumsal kapasiteye ve yetişmiş insan gücüne sahip olduğuna inanıyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %	52
Şekil 35	"Türkiye'nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların "Türkiye'nin AB'ye üye olacak yönetsel ve kurumsal kapasiteye ve yetişmiş insan gücüne sahip olduğuna inanıyor musunuz?" sorusuna verilen cevaplara göre dağılımı, %	53
Şekil 36	"Türkiye'nin AB'ye üye olmak için üstüne düşeni gerektiği ölçüde yaptığına inanıyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %	54
Şekil 37	"Sizce Türkiye ve AB ilişkilerinde şu anda en önemli konu hangisidir?" sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %	56
Şekil 38	"Türkiye'nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların "Sizce Türkiye ve AB ilişkilerinde şu anda en önemli konu hangisidir?" sorusuna verilen cevaplara göre dağılımı, %	57
Şekil 39	"Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %	58
Şekil 40	"Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların, "Türkiye'nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?" sorusuna verilen cevaplara göre dağılımı, %	59
Şekil 41	"Gümrük Birliği'nin modernizasyonunu nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %	60
Şekil 42	"Türkiye'nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların "Gümrük Birliği'nin modernizasyonunu nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplara göre dağılımı, %	61

Kısaltmalar

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
BACI	<i>Base Pour L'analyse Du Commerce International</i> (Ürün Düzeyinde Uluslararası Ticaret Veri tabanı)
CEPII	<i>Centre d'Etudes Prospectives et d'Informations Internationales</i>
Eurostat	<i>European Statistical Office</i> (Avrupa İstatistik Ofisi)
HS	<i>Harmonized System</i> (Armonize Sistem)
İKV	İktisadi Kalkınma Vakfı
MENA	<i>Middle East and North Africa</i> (Orta Doğu ve Kuzey Afrika)
OECD	<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i> (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
TEPAV	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

Önsöz

Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde, kamuoyunun görüş ve algıları her zaman önemli bir rol oynasa da, bu önem özellikle AB katılım müzakereleri başladıktan sonra daha da artmıştır. Bunun nedeni ise, AB üyeliğinin sadece bir dış ilişkiler meselesi olmanın çok ötesinde bir toplumsal dönüşüm anlamına gelmesinde yatmaktadır. AB müktesebatına uyum, hukuki ve idari reformları gerektirmekte, ancak bu reformların uzun soluklu olabilmesi ve tüm toplum katmanlarına nüfuz edebilmesi için arka planda AB'nin ortak değer ve ilkelerinin benimsenmesi şart olmaktadır. Bu toplumsal proje, sadece elitler eliyle yürütülemeyecek olup mutlaka geniş kamuoyunun da sürece katılması, bilgilendirilmesi ve destek vermesi gerekmektedir.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin (TOBB) desteği ile Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) ile birlikte gerçekleştirdiği ve saha çalışmaları MetroPOLL araştırma şirketi tarafından yürütülen kamuoyu yoklamasına dayanan bu araştırma, Türkiye kamuoyunda AB desteğini ve algısını ölçmeyi hedeflemektedir. Söz konusu çalışma; 2015, 2016 ve 2017 yıllarında İKV tarafından yapılan kamuoyu araştırmalarına dayanmaktadır. Bu seneki çalışmanın temel bulguları oldukça dikkat çekicidir:

- Kamuoyu araştırması, 26 Nisan-12 Mayıs 2019 tarihlerinde, 35 ilde, 4.506 kişi ile yüz yüze mülakat yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Hata payı, +/- %1,46 olarak tespit edilmiştir.
- Katılımcıların %93'ü AB'yi daha önce duyduklarını ifade ederken, %67'si AB konusunda bilgi sahibi olduğunu beyan etmiştir.
- "Türkiye'nin AB üyeliğini destekliyor musunuz?" sorusuna karşılık, %60 üyeliği desteklediğini belirtirken, %35 desteklemediğini söylemiş, %4 ise fikri olmadığını ifade etmiştir. AB üyeliğine destek oranı 2017 yılındaki araştırmada %78,9, 2016'da ise %75,5, 2015'te ise %61,8 olarak ölçülmüştür. Dolayısıyla, kamuoyu desteğindeki artış eğilimi bu yıl 2015 yılındaki düzeye inmiştir. AB üyeliğine destek %66 ile en fazla ülkenin güneydoğusunda, %54 ile en düşük olarak ülkenin kuzeydoğusunda kaydedilmiştir. Kadınların %64'ü, erkelerin ise %57'si AB üyeliğini desteklemektedir. AB üyeliğini en fazla destekleyen yaş grubu %66 ile 18-24 yaş grubudur. Eğitim düzeyine göre %67 ve %66 ile

en fazla destek lise ve üniversite mezunlarından gelmektedir.

- Türkiye'nin AB üyesi olacağına inananların oranı ise %23 iken, bu oran 2015 yılında %30, 2016'da %36 ve 2017'de %31 olarak ölçülmüştür. Türkiye-AB ilişkilerinde sorunların artması ile üyeliğin gerçekleşeceğine olan inanç düşme eğilimine girmiştir. Üyeliğe en yüksek düzeyde inanç %34 ile güneydoğuda iken, en düşük inanç düzeyi %19 ile ülkenin batısındaki illerde ölçülmüştür.
- Türkiye'nin AB üyeliğine olan inancın ne yönde değiştiğine ilişkin ise, katılımcıların %50'sinde değişmediği, %41'in ise üyeliğin gerçekleşeceğine olan inancının azaldığı görülmektedir. Sadece %9'un inancı artmıştır.
- Katılımcıların %78'i Türkiye'nin AB üyeliği önündeki en önemli engeli kültürel ve dini farklılıklardan doğan önyargı olarak değerlendirmektedir. Bunu %29 ile Türkiye'nin ekonomik gelişmişlik düzeyi ve %28 ile demokrasi ve insan haklarındaki sorunlar izlemektedir. Halkın genelinde Türkiye'ye önyargı ile yaklaşıldığına ilişkin bir kanı olduğu anlaşılmaktadır.
- Katılımcıların %37'si için AB refah ve ekonomik gelişmişlik anlamına gelirken, %21 için demokrasi ve özgürlük, %12 için gerileme ve düşüş, %12 için ise serbest dolaşım ve sınırların kalkması anlamına gelmektedir. Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyenlerin %49'u için AB refah ve ekonomik gelişme anlamına gelirken, sadece %2'si için gerileme ve düşüş anlamına gelmektedir. Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemeyenlerin %31'i için ise AB gerileme ve düşüş anlamına gelmekte, bunların sadece %16'sı için refah ve ekonomik gelişmişlik ifade etmektedir. AB üyeliğini destekleyen ve desteklemeyenlerin AB'ye bakışındaki bu derin farklılık, toplumsal kutuplaşma ve dünya görüşü farklılıklarının da bir göstergesi olarak yorumlanabilir.
- AB üyeliğinin en önemli katkısının ne olacağına ilişkin soruya ise, katılımcıların %47'si serbest dolaşım derken, %33'ü artan iş imkânları, %32'si AB bütçe ve fonlarından yararlanma olanağı,

%24'ü Türkiye'de demokrasinin gelişmesi, %18'i AB kurum ve karar alma süreçlerinde yer alma, %11'i ise uluslararası güç ve saygınlıkta artış olarak cevap vermiştir. Dolayısıyla AB üyeliğine desteğin daha çok üyeliğin vatandaşların yaşamına katacağı pratik fayda beklentisinden kaynaklandığı görülmektedir.

- Türkiye-AB ilişkilerinde en öncelikli gündem maddesi katılımcıların %38'i için mülteci krizi, %27'si için üyelik müzakereleri, %17'si için vize serbestliği ve %13'ü için Türkiye ve AB arasındaki Gümrük Birliği'dir. 2017'de yapılan araştırmada, en önemli gündem maddesi olarak mülteci krizi, vize serbestliği ve Gümrük Birliği'nin arkasından üçüncü sırada gelmişti. Bu seneki araştırmada mülteci krizinin en önemli gündem maddesi olarak belirtilmesi, Türkiye'de mültecilerle ilgili artan bir farkındalığa işaret etmektedir. Yine geçtiğimiz sene müzakere süreci %6,1 ile dördüncü önemli gündem maddesi olarak kaydedilirken, müzakere sürecinin bu sene ikinci önemli gündem maddesi olması da bu konudaki beklentilerin arttığını ve belki de sabrın azaldığını göstermektedir.
- Katılımcıların %48'i Gümrük Birliği'nin hem Türkiye hem de AB için yararlı olduğunu düşünürken, %24'ü fıkri olmadığını söylemiş, %18'i yararlı olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %64 gibi oldukça yüksek bir bölümü Gümrük Birliği'nin modernizasyonunun iki taraf için de faydalı olacağını düşünmektedir.
- AB üyeliğini destekleyenlerin %75'i refah ve ekonomik gelişme, %57'si demokrasi ve insan haklarında ilerleme, %45'i ise Avrupa'da dolaşım, yerleşme ve eğitim imkânı için desteklediğini

belirtmiştir. AB üyeliğini desteklemeyenlerin ise, %59'u kimlik ve kültüre zarar vereceğini düşündüğü için desteklemediğini belirtirken, %24'ü AB'nin geleceği olmadığını düşünmekte, %20'si ise dış ilişkileri zayıflatacağına inanmaktadır. AB üyeliğine destekte ekonomik ve özgürlük ortamına ilişkin beklentiler ön plana çıkarken, destek verilmemesinin en önemli nedeni olarak kimlik ve kültürün zedelenme endişesi görülmektedir.

- Katılımcıların %49'una göre, Türkiye ve AB arasındaki en uygun ilişki Türkiye'nin AB üyesi olması iken, %29 için Gümrük Birliği'nin sürdürülmesi, %19 için ise imtiyazlı ortaklı oluşturulmasıdır. Dolayısıyla, hala önemli bir çoğunluk tam üyeliğin en ideal ilişki biçimi olduğu görüşündedir.
- Katılımcıların %54'ü Türkiye'nin ekonomik olarak AB'ye ihtiyacı olduğunu düşünmekte iken, %46'sı ihtiyacı olmadığını inanmaktadır. İhtiyacı olmadığına inananların oranının da oldukça yüksek olması, gelişen Türkiye'ye olan inancı göstermektedir.
- Katılımcıların %60'ı Türkiye'nin AB üyeliği için gereken yönetsel ve kurumsal kapasiteye ve insan kaynağına sahip olduğunu düşünmektedir. %57 de Türkiye'nin AB üyesi olmak için üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirdiği kanısındadır.

TOBB'un desteğiyle, İKV ve TEPAV tarafından gerçekleştirilen ve MetroPOLL Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi tarafından yapılan kamuoyu anketine dayanan bu araştırmanın tüm ilgili kesimler için faydalı olacağını ümit ediyoruz.

Yönetici Özeti

AB, üye ülkeler arasında barışı tesis etme ve dayanışma sağlama amacıyla yola çıkan, aynı zamanda da ekonomik, siyasi ve sosyal uyumu sağlamayı hedefleyen, sürdürülebilir ekonomik büyümeye dayalı kalkınma sağlayarak vatandaşlarının refah seviyesini artırmayı amaçlayan uluslararası bir kuruluştur. AB uluslararası niteliği ve dayandığı değerler nedeniyle diğer örgütlerden ayrılmaktadır. AB antlaşmalarında da vurgulandığı gibi, Birliğin üzerine inşa edildiği değerler; insanlık onuru, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlık hakları da dâhil olmak üzere insan haklarına saygıdır. Bu değerler; çoğulculuk, ayrımcılık yapmama ilkesi, hoşgörü, adalet, dayanışma ve kadın-erkek eşitliğinin geçerli olduğu tüm üye ülkeler tarafından benimsenmek durumundadır. Söz konusu değerlere saygı duyan ve benimseyen Avrupa ülkeleri de AB'ye üye olmak için başvurabilirler.

Temelleri 1951 yılına dayanan AB, günümüzde 28 Avrupa ülkesinden oluşmaktadır. 1964 yılından itibaren AB'ye (o zamanki adıyla AET) ortak üye olan Türkiye, 1996 yılında da AB ile Gümrük Birliği oluşturmuştur. 1987'de AB'ye tam üyelik başvurusunda bulunmasının ardından, 1999 yılında Türkiye'nin adaylığının resmen onaylanması ile ülke ile AB arasındaki ilişkiler farklı bir nitelik kazanmıştır. 2005 yılında taraflar arasında katılım müzakerelerinin başlamasıyla "katılım öncesi süreç" olarak adlandırılan bu dönem resmi olarak halen devam etmektedir. Aynı zamanda taraflar arasındaki Gümrük Birliği'nin çağın koşullarına uydurulması amacıyla modernleştirilmesi ve kapsamının genişletilmesi de gündemdedir. "Türkiye Kamuoyunda Avrupa Birliği Desteği ve Avrupa Algısı Araştırması", TOBB desteği ve İKV ve TEPAV işbirliği ile gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma, Türkiye'de kamuoyunun AB'ye ve Avrupa'ya ilişkin bilgi ve farkındalık düzeyinin belirlenmesi ile Türkiye'de AB üyeliğine destek konusundaki görüşlerin incelenmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Türkiye'nin yaklaşık 14 yıldır devam etmekte olan AB'ye katılım süreci taraflar için siyasi, ekonomik, dış politika ve güvenlik açısından önem arz etmektedir. Bu kapsamda Türkiye'deki kamuoyunun AB'ye yönelik zaman içindeki algı değişimini gözlemleyebilmek ve daha sonrasında bu bulguları kamu ve özel sektör paydaşları ile paylaşarak bundan

sonraki politika tasarım sürecine zemin hazırlamak ve sürece destek vermek üzere; anlaşılır, güvenilir, ulaşılabilir, objektif ve veriye dayalı analizlerin paydaşlarla paylaşılması önem arz etmektedir. Bu çerçevede, İKV'nin 2015, 2016 ve 2017 yılları için gerçekleştirdiği "Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı" çalışması, 2019 yılı için kapsam ve yöntem açısından geliştirilerek uygulanmıştır.

Araştırmanın alan uygulaması, MetroPOLL Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi tarafından Türkiye genelinde 35 ilde tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenen örneklem çerçevesinde, TÜİK verileri dikkate alınarak 18 yaş ve üstü nüfusu temsilen, toplamda 4.506 kişi ile hanede yüz yüze görüşülerek, 26 Nisan-12 Mayıs 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Kamuoyu araştırma sonuçlarının ağırlıklandırılmasında cinsiyet, yaş, eğitim ve 24 Haziran 2018 milletvekili seçimlerindeki oy davranışları baz alınırken araştırma, 0,95 güven aralığı içinde +/- %1,46 hata payı ile tamamlanmıştır. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen alan araştırmaları masabaşı analizlerle de desteklenmiştir.

Alan çalışması, araştırma sonuçlarının ağırlıklandırılmasında baz alınan cinsiyet, yaş ve eğitim göstergelerinde, Türkiye'nin resmi istatistiklerine benzer bir tablo sunmaktadır. Bu kapsamda kamuoyu araştırmasına katılanların profili incelendiğinde, cinsiyet dağılımına göre katılımcıların %50,8'ini kadınların, %49,2'sini ise erkeklerin oluşturduğu tespit edilmiştir. Yaş gruplarına göre, 25-44 yaş grubunun %21'lik pay ile araştırmaya en fazla katılan grup olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyine göre, ilköğretim mezunları %28'lik oran ile katılımcılar arasında ilk sırada yer almaktadır. Çalışma durumuna göre değerlendirildiğinde ise alan çalışmasındaki katılımcıların %43'ünü özel sektör çalışanları oluşturmaktadır. İl düzeyinde gerçekleştirilen çalışma, çalışma kapsamında belirlenen 4'lü coğrafi bölge dağılımı ile analiz edilirken çalışma sonuçları bir diğer analiz düzeyi olarak illerin göç alma ve göç verme durumlarına göre de gruplandırılmıştır.

Çalışma kapsamında kamuoyu araştırmasının profili ile ilgili detaylı bilgiler, "Giriş ve Kamuoyu Araştırmasının Profili" başlığı altında özetlenmektedir. Bu bölümü takiben, alan çalışmaları ve masabaşı analizlerin sonuçları sırasıyla "AB ile Temas", "AB'nin Bilinirliği", "AB Üyeliğine Destek", "AB Üyeliğine İnanç",

“AB ve AB Üyeliğinin Türkiye İçin Anlamı”, “Türkiye’nin AB Üyelik Performansı” ve “AB Gündemi” başlıklarıyla paylaşılmaktadır. İlgili alt başlıklarda detaylandırılan bulgular, takip eden bölümde özetlenmektedir.

AB ile Temas

Kamuoyu araştırmasının sonuçlarına göre, katılımcıların %12’sinin daha önce en az bir kez, bir Avrupa ülkesini ziyaret ettikleri tespit edilmiştir. Ziyaret edilen Avrupa ülkeleri arasında Almanya’nın %42’lik pay ile ilk sırayı aldığı görülmektedir. Herhangi bir AB ülkesini ziyaret eden %12’lik kesimin ziyaret sebebi olarak %64’lük pay ile turistik veya tatil amaçlı ziyaretler ön plana çıkmaktadır.

Araştırmaya katılanların %13,4’ü İngilizce, %10,2’si Kürtçe ve %2,3’ü Arapça bilgisine sahip olduğunu, %71,6’sı ise Türkçe haricinde bir dil bilmediğini belirtmiştir. Bu kapsamda, İngilizce, ikinci diller arasında en çok bilinen dil olarak öne çıkmaktadır.

AB’nin Bilinirliği

Kamuoyu araştırmasına katılanların %93’ü, AB’yi daha önce duyduğunu belirtirken %7’si ise AB’yi daha önceden hiç duymadığını belirtmiştir. AB’yi duyma oranının yıllar içerisinde arttığı görülürken 2019 yılı sonuçlarına göre, AB’yi duyma oranlarında bölgesel farklılıklar yaşanması dikkat çekmektedir. Nitekim Kuzeydoğu ve Batı bölgelerine kıyasla Orta ve Güneydoğu bölgelerinde AB’yi duymamış olanların oranının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer bulgu ise, kadınlar arasında erkeklere kıyasla AB’yi duyma oranının daha düşük bir düzeyde olduğudur. AB’yi duymama oranının en yüksek olduğu grup olarak gençler (18-24 yaş grubu), öne çıkmaktadır. Ayrıca Türkiye genelinde eğitim düzeyi ile AB’yi duyma oranının doğru orantılı bir şekilde arttığı tespit edilmiştir. Çalışma alanlarına göre AB’yi en az duyan iki kitle olarak ev hanımları ve öğrencilerin öne çıktığı görülmektedir.

AB’ye ilişkin bilgi ve farkındalık düzeyini ölçmek amacıyla, AB’yi daha önce hiç duymayan kişilere, AB ile ilgili devam soruları yöneltilmemiştir. AB’yi duyan 4.200 katılımcıya yöneltilen “AB hakkında bilgi sahibi misiniz?” sorusuna “evet” cevabı verenlerin Türkiye genelindeki oranı %67 olarak hesaplanmaktadır. Bu kapsamda, Türkiye kamuoyunda AB konusunda farkındalık düzeyinin yüksek olmasına rağmen, bilgi düzeyinin aynı oranda yüksek olmadığı yorumu

yapılabilir. Ayrıca, Batı bölgesi, AB’yi duymalarına rağmen AB hakkında bilgi sahibi olmayanların oranının en yüksek olduğu bölge olarak öne çıkmaktadır. Farklı gruplamalarla incelendiğinde, kadınlar, genç ve yaşlılar, ev hanımı ve öğrenciler; AB hakkında bilgi sahibi olma oranının daha düşük olduğu gruplar olarak öne çıkmaktadır. Diğer yandan eğitim düzeyi arttıkça AB hakkında bilgi sahibi olma oranı doğru orantılı bir şekilde artmaktadır.

Alan çalışmasının sonuçlarına göre, geleneksel medya araçlarının açık ara farkla AB hakkındaki en önemli bilgi kaynağı olduğu tespit edilmiştir. Geleneksel medya araçlarını takiben en çok payı alan diğer seçenekler, sırasıyla internet ve sosyal medya ile AB ülkelerinde yaşayan aile ve yakın tanıdıklar olarak öne çıkmaktadır. Bu kapsamda katılımcılara yöneltilen seçenekler arasında yer alan, “yabancı arkadaşlarım ve tanıdıklarım”, “yabancı haber kaynakları”, “AB kurumlarının resmi internet siteleri”, “AB fonları ile Türkiye’de yürütülen projeler”, “Türkiye’deki kamu kurumlarının etkinlikleri” ve “sivil toplum kuruluşları” seçeneklerinin nispeten düşük paylar alması ise ayrıca dikkat çekmektedir.

Kamuoyu araştırmasına göre, AB, katılımcılar tarafından, Rusya ve ABD’den sonra Türkiye’nin en önemli üçüncü siyasi ortağı olarak görülmektedir. Bir diğer taraftan, AB, ekonomik açıdan, Rusya’dan sonra en önemli ikinci ortak olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar tarafından Türkiye’nin en önemli ekonomik ortaklarından biri olarak değerlendirilen AB ülkeleri, aslında Türkiye’nin en çok ihracat ve ithalat yaptığı ana pazar konumundadır. 1996’dan bu yana Gümrük Birliği’nin getirdiği kolaylıklardan da beslenerek Türkiye’nin AB’den aldığı pazar payının %0,7’den %1,5’e yükseldiği tespit edilmektedir. Türkiye’nin AB’ye gerçekleştirdiği ihracatın sektör ve ürün dağılımı göz önünde bulundurulduğunda, AB pazarının aynı zamanda, Türkiye’nin nitelikli ürünlerini sattığı pazarlardan biri olduğu dikkat çekmektedir. Türkiye’ye gelen doğrudan yabancı yatırımların teknoloji dağılımı incelendiğinde, nitelikli yatırımlarda AB’nin payının yüksek olduğu görülmektedir. AB ülkeleri, Türkiye’nin gerek ticaret gerekse yatırım açısından önemli ortaklarıdır. Kamuoyu araştırmasının sonuçlarına göre de katılımcıların %54’lük çoğunluğu ekonomik açıdan Türkiye’nin AB’ye ihtiyacı olduğu görüşüne katılmaktadır. Mevcut ticaret ve yatırım bağlarının AB’nin Türkiye açısından önemini, kamuoyu nezdinde etkilemesi beklenmektedir. Diğer yandan AB’ye

ihtiyaç algısının daha yüksek olduğu Güneydoğu ve Kuzeydoğu bölgelerinin ihracat sepetlerinde AB'nin payının diğer bölgelere kıyasla daha düşük olduğu görülmektedir. Bölgesel dağılıma ek olarak cinsiyete göre değerlendirildiğinde kadınlarda, yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde ise gençlerde (18-24 grubu) AB'ye ihtiyaç algısının daha yüksek olduğu tespit edilmektedir. Diğer yandan eğitim düzeyi arttıkça da AB'ye olan ihtiyaç algısında artış görülmektedir. Çalışma alanlarına göre incelendiğinde, Türkiye'nin ekonomik olarak AB'ye çok ihtiyacı olduğunu düşünenlerin payı en yüksek oranda işsizlerde görülürken işsizleri, öğrenciler ve özel sektör çalışanları takip etmektedir.

AB Üyeliğine Destek

Kamuoyu araştırmasının sonuçlarına göre, Türkiye'nin AB üyesi olmasını destekleyenlerin oranı %60 olarak öne çıkmaktadır. Diğer yandan, geçmiş yıllarda gerçekleştirilen farklı çalışmaların sonuçlarına kıyasla, destek oranının azaldığı görülmektedir. 4'lü coğrafi bölge dağılımına göre, AB üyeliğine destek, en çok Güneydoğu bölgesinden, en düşük destek ise Kuzeydoğu bölgesinden gelmektedir. Cinsiyet ve yaş gruplarına göre incelendiğinde kadınlarda ve 18-24 yaş grubundaki gençlerde, AB üyeliğine destek daha yüksek düzeylerde seyretmektedir. Eğitim düzeyine göre, lise ve üniversite mezunları, AB üyeliğini en çok destekleyen ilk iki grup olarak öne çıkmaktadır. Çalışma alanlarına göre değerlendirildiğinde, AB üyeliğine en fazla destek, işsizlerden ve öğrencilerden gelmektedir.

Katılımcılar, Türkiye'nin AB üyeliğini %75'lik oranla "ülkemizin refah ve ekonomik gelişmişlik düzeyi artacak" gerekçesi ile desteklerken "AB üyeliği Türk kültür ve kimliğine zarar verecek" endişesi üyeliğin desteklenmemesindeki en önemli sebep olarak ön plana çıkmaktadır. AB üyeliğine desteğin arkasındaki gerekçeler, bölgeler ve cinsiyetler arası belirgin farklılaşmalar göstermese de, yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde, 65 yaş ve üzeri grup için AB üyeliğini desteklemelerindeki temel gerekçenin "ülkemizde demokrasi ve insan hakları gelişecek" ifadesi olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılanlara göre, Türkiye ve AB arasındaki en uygun ilişki türü, %49'luk pay ile "tam üyelik" seçeneğidir. Ayrıca bu cevabın kadınlarda ve göç alan illerde daha çok destek bulduğu dikkat çekmektedir.

Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemeyen katılımcılar için ise en uygun ilişki türü olarak "Gümrük Birliği ilişkisinin sürdürülmesi" ön plana çıkmaktadır.

AB Üyeliğine İnanç

Kamuoyu araştırmasına katılanların AB üyeliğine inanç düzeyi incelendiğinde, 2019 yılında gerçekleştirilen alan çalışmasında katılımcıların %23'ünün Türkiye'nin AB'ye üye olacağına inandığı tespit edilmektedir. Bununla birlikte, kadınlarda ve gençlerde inanç seviyesinin görece yüksek olduğu dikkat çekmektedir. 4'lü coğrafi bölge dağılımına göre bakıldığında, diğer bölgelere kıyasla, inanç düzeyindeki en fazla artışın Güneydoğu bölgesinde, en büyük düşüşün Kuzeydoğu bölgesinde gerçekleştiği tespit edilmektedir. Ayrıca araştırmaya katılanların %78'inin "dini ve kültürel farklılıklara dayalı ön yargılar" seçeneğini, Türkiye'nin AB üyeliğinin önündeki en büyük engel olarak nitelendirdiği görülmektedir.

AB ve AB Üyeliğinin Türkiye için Anlamı

AB, Türkiye genelindeki katılımcılar için, %37'lik pay ile "yüksek refah düzeyi ve ekonomik gelişme" ifade etmektedir. Diğer yandan AB'ye üyeliği destekleyen katılımcılarda bu oran %37'den %49'a çıkarken Türkiye'nin AB'ye üyeliğini desteklemeyen katılımcılara göre, AB, %31'lik payı ile "gerileme ve düşüş" anlamına gelmektedir. Verilen cevaplar yaş gruplarına göre incelendiğinde, AB, 18-64 yaş grubu için "yüksek refah ve ekonomik gelişme", 65 ve üzeri yaş grubu için ise "demokrasi ve özgürlük" anlamına gelmektedir. Türkiye'nin AB'ye üyeliğini desteklemeyen katılımcılar ise %31'lik pay ile AB'nin "gerileme ve düşüş" ifade ettiğini düşünmektedir.

Katılımcılara göre, AB üyeliğinin Türkiye'ye sağlayacağı katkılarının başında %47 oranıyla "serbest dolaşım" ve %33 oranıyla "yeni iş imkânları" gelmektedir. 4'lü coğrafi bölge dağılımına göre bakıldığında, "serbest dolaşım" seçeneği en fazla karşılığı Batı bölgesinde bulurken; Güneydoğu bölgesinin üyelikten en büyük beklentisinin "yeni iş imkânları" olduğu görülmektedir.

Türkiye'nin AB Üyelik Performansı

Kamuoyu araştırmasının sonuçlarına göre, katılımcıların %60'ı Türkiye'nin AB'ye üye olacak

yönetmel ve kurumsal kapasiteye ve yetişmiş insan gücüne sahip olduğunu düşünmektedir. Türkiye'nin AB'ye üyeliğini desteklemeyen katılımcıların Türkiye'nin kapasitesine olan inanç düzeylerinin, %64'lük pay ile üyeliği destekleyenlere göre daha yüksek seviyede olduğu görülmektedir. Yaş grubuna göre dağılıma bakıldığında, 65 yaş ve üzeri katılımcılar, Türkiye'nin gerekli kapasiteye ve yetişmiş insan gücüne sahip olduğuna en çok inanan grubu oluştururken 18-24 yaş grubunda bu inancın Türkiye ortalamasının altında karşılık bulduğu görülmektedir. Çalışma durumuna göre, devlet memurları %73 oranıyla Türkiye'nin AB'ye üye olacak gerekli kapasiteye ve yetişmiş insan gücüne sahip olduğu inancının en yüksek olduğu grup olarak ön plana çıkmaktadır. Diğer yandan, %42 ile inanç düzeyi en düşük seviyede olan grubu, öğrenciler oluşturmaktadır.

Ayrıca, katılımcıların %57'si, Türkiye'nin AB'ye üye olmak için üzerine düşeni gerekli ölçüde yaptığını düşünmektedir. Yaş dağılımına göre incelendiğinde, yaş arttıkça Türkiye'nin AB'ye üye olmak için üstüne düşeni gerektirdiği ölçüde yaptığını olan inanç artmaktadır.

AB Gündemi

Katılımcılar için Türkiye ve AB arasındaki en önemli konu olarak %38'lik pay ile "mülteci krizi" öne çıkmaktadır. "Mülteci krizi", en az desteği %24'lük pay ile Güneydoğu bölgesinde alırken bu bölge için en önemli konuyu %47'lik pay ile "müzakere süreci" oluşturmaktadır. Ayrıca "mülteci krizi" konusunu %41'lik pay ile en fazla özel sektör çalışanları dile getirirken emeklilerde bu oranın %32 seviyesinde kaydedildiği görülmektedir.

Katılımcıların %48'lik bir bölümü, Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği'nin hem Türkiye hem de AB için yararlı olduğunu düşünmektedir. Gümrük Birliği'nin modernizasyonu konusu değerlendirildiğinde, katılımcıların %64'ünün modernizasyonun "hem Türkiye hem AB için yararlı" olacağını düşündüğü görülmektedir. Ayrıca, eğitim düzeyi arttıkça Gümrük Birliği'nin modernizasyonunun hem Türkiye hem de AB için yararlı olacağı inancının da arttığı dikkat çekmektedir. Türkiye'nin AB üyesi olmasını destekleyen katılımcıların %58'i, Gümrük Birliği'nin hem Türkiye hem de AB için faydalı olduğunu beyan etmektedir. Türkiye'nin AB'ye üyeliğini desteklemeyen

katılımcıların ise %33'ü Gümrük Birliği'nin her iki taraf için de yararlı olacağını düşünürken %26'sı AB için yararlı olduğunu ancak Türkiye için yararlı olmadığını düşünmektedir.

Türkiye'de AB üyeliğine destek konusundaki görüşlerin zaman içerisindeki gelişiminin ve güncel konulara ilişkin tepkilerin incelenmesi amacıyla, nisan ayında gerçekleştirilen alan çalışması, güncel gelişmeleri takiben kapsamı daha sınırlı olmak üzere ağustos ayında gerçekleştirilen ek sorularla desteklenmiştir. Bu çerçevede, MetroPOLL Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi tarafından Türkiye genelinde 28 ilde tabakalı örnekleme ve ağırlıklandırma yöntemi ile belirlenen örneklem ile 20-26 Ağustos 2019 tarihleri arasında toplam 1.805 kişi ile destekleyici bir alan araştırması daha yapılmıştır. Ağustos döneminde yapılan destekleme araştırması; 0,95 güven aralığı içinde +/-%2,31 hata payı ile yüz yüze anket yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

2019 yılı içerisinde gerçekleştirilen tamamlayıcı ikinci çalışmada, Mayıs-Ağustos döneminde, AB üyeliğine olan desteğin kamuoyu nezdinde azaldığı görülmektedir. Ağustos ayında gerçekleştirilen alan çalışmasında, AB'ye ilişkin bilinirlik ve farkındalık sorularının teyit amaçlı yeniden sorulması üzerine, AB'ye yönelik bilgi ve farkındalık seviyelerine ilişkin göstergelerin nisan ayında gerçekleştirilen çalışmaya benzer bir tablo sunduğu görülmektedir. Ağustos ayında gerçekleştirilen çalışmada "Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecini destekliyor musunuz?" sorusu katılımcılara tekrar yöneltildiğinde, üyeliği destekleyenlerin oranının %44 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Nitekim AB hakkında bilgi sahibi olan katılımcılarda bu oran nisan ayındaki çalışmada %60 iken ağustos ayında AB hakkında bilgi sahibi olan kesimde destek oranının %60'tan %54'e gerilediği tespit edilmektedir. Sektörel dağılımların da ayrıca incelendiği ağustos ayındaki çalışmada, Türkiye'nin AB'ye üyeliğini en fazla destekleyen grubun imalat sektörü çalışanları olduğu ayrıca dikkat çekmektedir. AB üyeliğine desteğin farklı bir yaklaşımla ölçülmesi adına katılımcılara, ağustos ayında, "Türkiye'nin AB üyesi olması için tüm yasal yükümlülüklerin tamamlaması ile birlikte, önümüzdeki pazar günü, Türkiye'nin AB üyesi olması konusunda bir referandum yapılsa, bu referandumda, Türkiye'nin AB üyesi olması yönünde oy kullanır mıydınız?" sorusu yönlendirilmiştir. Bu soruya gelen cevaplar doğrultusunda, AB hakkında bilgi sahibi olan katılımcılar arasında "evet, üye olalım" diyenlerin

oranı %50 iken AB hakkında bilgi sahibi olmayan katılımcılarda bu oranın %20'lere gerileyebildiği görülmektedir. Nitekim benzer sorular kapsamında tekrarlanan çalışma için AB üyeliğine destek oranlarının nisandan ağustos ayına değişebildiği görülmektedir.

Ağustos ayında saha çalışmaları tamamlanan destekleyici araştırma kapsamında, katılımcılara birtakım güncel sorular da yönetilmiştir. Bu çalışmada "Türkiye'nin Kıbrıs'ta yürüttüğü doğalgaz ve petrol arama faaliyetleri konusunda AB'nin tutumunu biliyor musunuz?" sorusu sorulmuş olup "hayır, bilmiyorum" cevabı verenlerin oranının %75, "evet, biliyorum" cevabı veren katılımcıların oranının ise %25 seviyesinde kaydedildiği görülmektedir.

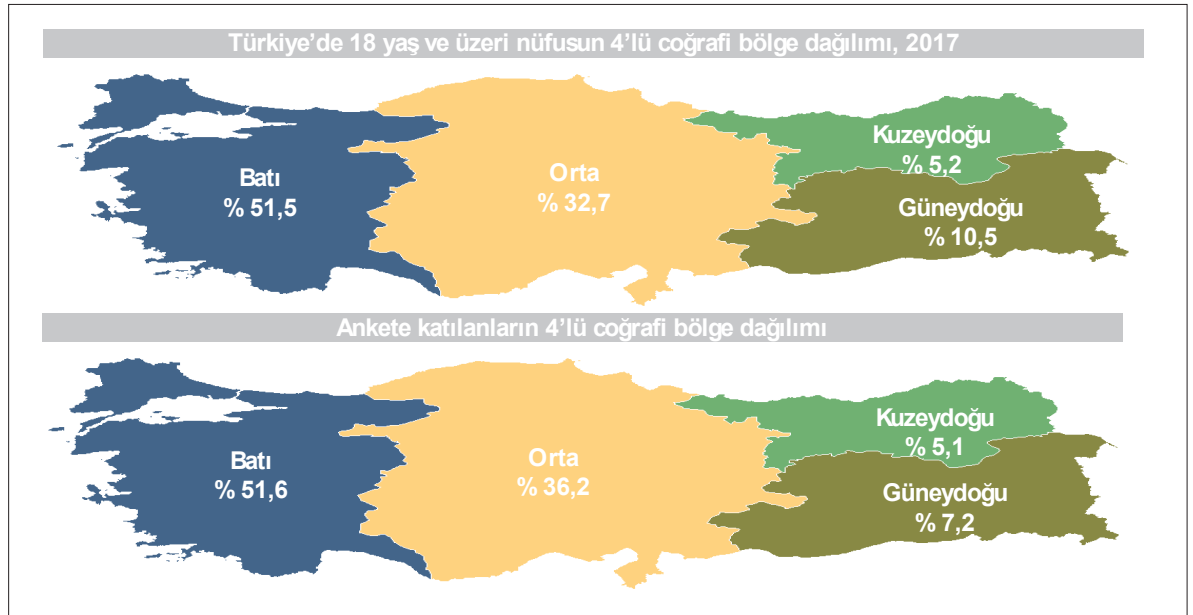
Bu tarz spesifik bir sorunun bilinirliğinin görece yüksek düzeyde gerçekleşmesi dikkat çekerken "evet, biliyorum" cevabını veren katılımcılara, "AB'nin tutumunu tanımlar mısınız?" sorusu ucu açık bir şekilde yöneltildiğinde, "Türkiye'yi yalnız bırakmak", "Türkiye'nin kazancından pay almak" vb. cevaplar derlenmiştir. "Doğu Akdeniz'de Yunanistan, İsrail, Mısır ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin oluşturduğu ittifaktan haberdar mısınız?" sorusuna ise katılımcıların %17 oranında "evet, haberdarım", %83 oranında ise "hayır, haberdar değilim" cevabını verdikleri görülmektedir. İlgili soruya "evet, haberdarım" diyen katılımcılara, "Bu ittifakın amacı nedir?" sorusu ucu açık olarak yönlendirildiğinde ise "Türkiye'ye karşı güç birliği" ve "doğalgaz/petrol kaynakları arama" ifadelerine sıklıkla rastlanmaktadır.

A. Giriş ve Kamuoyu Araştırmasının Profili

AB, üye ülkeler arasında barışı tesis etme ve dayanışma sağlama amacıyla yola çıkan, aynı zamanda da ekonomik, siyasi ve sosyal uyumu sağlamayı hedefleyen, sürdürülebilir ekonomik büyümeye dayalı kalkınma sağlayarak vatandaşlarının refah seviyesini artırmayı amaçlayan uluslararası bir kuruluştur. AB; uluslararası niteliği ve dayandığı demokrasi, insan hakları hukukun üstünlüğü gibi evrensel değerler nedeniyle diğer örgütlerden ayrılmaktadır. Temelleri 1951 yılına dayanan AB, günümüzde 28 Avrupa ülkesinden oluşmaktadır. Bu ülkeler alfabetik olarak şu şekilde sıralanmaktadır: Almanya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Hırvatistan, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Yunanistan, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya ve Slovenya. Türkiye; Arnavutluk, Karadağ, Kuzey Makedonya ve Sırbistan ile birlikte aday ülke statüsündedir. 1987’de

AB’ye tam üyelik başvurusunda bulunan Türkiye ile AB arasındaki ilişkiler, 1999 tarihinde, Türkiye’nin adaylığının resmen onaylanması ile derinleşmiştir. 2005 yılında başlayan katılım müzakereleri süreci halen devam etmektedir. “Türkiye Kamuoyunda Avrupa Birliği Desteği ve Avrupa Algısı Araştırması”, TOBB desteği, İKV ve TEPAV işbirliği ile gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma, Türkiye’de kamuoyunun AB’ye ve Avrupa’ya ilişkin bilgi ve farkındalık düzeyinin belirlenmesi ile Türkiye’de AB üyeliğine destek konusundaki görüşlerin incelenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmanın alan uygulaması, MetroPOLL Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi tarafından Türkiye genelinde 35 ilde tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenen örneklem çerçevesinde, TÜİK verileri dikkate alınarak 18 yaş ve üstü nüfusu temsilen, toplamda 4.506 kişi ile hanede yüz yüze görüşülerek 26 Nisan-12 Mayıs 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen alan araştırmaları ayrıca masabaşı analizlerle desteklenmiştir.

Şekil 1 - Alan çalışmasındaki gözlem sayılarının 4’lü coğrafi bölgelere, illere göre dağılımı ve Türkiye karşılaştırması

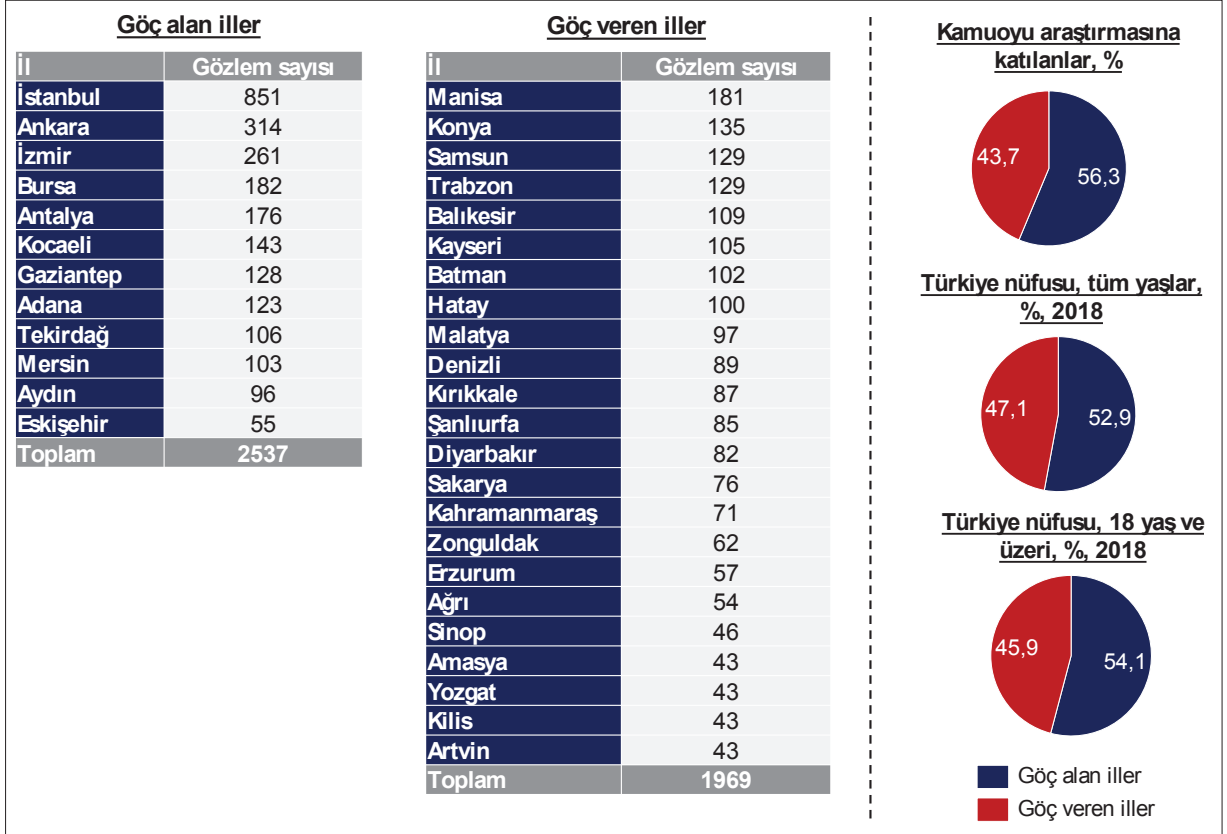
Gözlem sayısının illere ve 4'lü coğrafi bölgelere göre dağılımı								
4'lü bölge	İl	Gözlem sayısı	4'lü bölge	İl	Gözlem sayısı	4'lü bölge	İl	Gözlem sayısı
Batı	İstanbul	851	Orta	Ankara	314	Güneydoğu	Batman	102
	İzmir	261		Konya	135		Şanlıurfa	85
	Bursa	182		Samsun	129		Diyarbakır	82
	Manisa	181		Gaziantep	128		Ağrı	54
	Antalya	176		Adana	123		Toplam	323
	Kocaeli	143		Kayseri	105	Kuzeydoğu	Trabzon	129
	Balıkesir	109		Mersin	103		Erzurum	57
	Tekirdağ	106		Hatay	100		Artvin	43
	Aydın	96		Malatya	97		Toplam	229
	Denizli	89		Kırıkkale	87			
	Sakarya	76		Kahramanmaraş	71			
	Eskişehir	55		Zonguldak	62			
	Toplam	2325		Sinop	46			
				Amasya	43			
				Yozgat	43			
				Kilis	43			
				Toplam	1629			

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TÜİK, TEPAV analizleri

İl düzeyinde gerçekleştirilen alan çalışmaları, belirlenen 4'lü coğrafi bölge dağılımı ile analiz edilmiştir. Alan araştırmalarına ait analizler sırasında, bölgesel eğilimlerin kolay tespit edilebilmesi için Türkiye'nin 81 ili coğrafi özellikleri göz önünde bulundurularak Batı, Orta, Kuzeydoğu ve Güneydoğu olmak üzere dört farklı coğrafi bölge altında gruplandırılmıştır. Bölgesel analizlerde de bu 4'lü coğrafi bölge dağılımı baz alınmıştır. Alan araştırmasında derlenen gözlemlerin 4'lü coğrafi bölgelere göre dağılımı, Türkiye'deki nüfusun bu 4'lü coğrafi bölgelerdeki dağılımına çok benzer bir tablo sergilemektedir. Araştırmanın gerçekleştirildiği 35 ildeki gözlem sayısı ise Şekil 1'de¹ ayrıca paylaşılmaktadır.

Örneklem dâhilindeki iller, bir diğer analiz düzeyi olarak, göç alma ve göç verme durumlarına göre gruplandırılmıştır. İllerin göç alma ve göç verme durumlarının analizi için, ikamet edilen her bir ildeki kişilerin nüfusa kayıtlı oldukları illerin çeşitlilik düzeyleri göz önünde bulundurulmuştur.

İkamet edilen il ve nüfusa kayıtlı il bilgilerinin karşılaştırılmasıyla elde edilen endeks sonuçlarına göre, farklı illerin nüfusuna kayıtlı kişilerin ağırlıkla yaşadığı iller "göç alan iller" olarak nitelendirilirken ikamet eden kişilerin nüfusa kayıtlı oldukları iller açısından çeşitlilik göstermediği iller ise "göç veren iller" olarak kategorize edilmiştir.ⁱⁱ Türkiye genelinde göç alan illerin toplam nüfustan aldıkları pay %52,9 iken göç veren illerin payı %47,1 olarak ölçülmektedir.ⁱⁱⁱ Alan çalışmalarının odaklandığı nüfus dilimi olan 18 yaş ve üzeri nüfusun göç alan ve göç veren illerdeki dağılımı sırasıyla %54,1 ve %45,9 olarak gerçekleşmektedir.^{iv} Kamuoyu araştırması genelindeki gözlemler değerlendirildiğinde, göç alan illerin payı %56,3 olurken göç veren illerin oranı %43,7'dir. Nitekim alan çalışması neticesinde elde edilen nüfus dağılımının Türkiye geneli göç alan ve göç veren illerin dağılımıyla da benzerlik gösterdiği görülmektedir (bkz. Şekil 2).

Şekil 2 - Kamuoyu araştırmasındaki gözlem sayılarının göç alan ve göç veren illere göre dağılımı ve Türkiye karşılaştırması

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TÜİK, TEPAV analizleri

Kamuoyu araştırma sonuçlarının ağırlıklandırılmasında cinsiyet, yaş, eğitim ve 24 Haziran 2018 milletvekili seçimlerindeki oy davranışları baz alınmış, araştırma 0,95 güven sınırları içinde +/- %1,46 hata payı ile gerçekleştirilmiştir. 2018 yılı Türkiye nüfus verileri baz alındığında nüfusun cinsiyete göre dağılımında kadınların payı %49,8, erkeklerin payı ise %50,2'dir.^v Türkiye genelinde alan çalışmasında baz alındığı gibi tüm yaş grupları değil sadece 18 yaş ve üzeri nüfusa odaklanıldığında, kadınların ve erkeklerin payları, %50,3 ve %49,7 olarak sıralanmaktadır.^{vi} Nitekim araştırma sonuçlarının ağırlıklandırılmasında kullanılan cinsiyet dağılımı da, araştırma sonuçlarının Türkiye popülasyonuna benzer bir tablo sergilemektedir. Kamuoyu araştırması, %50,8'i kadın ve %49,2'si erkek katılımcıyla, cinsiyet dağılımı açısından Türkiye geneline benzer bir dağılım göstermektedir (bkz.Şekil 3). Araştırma sonuçlarının

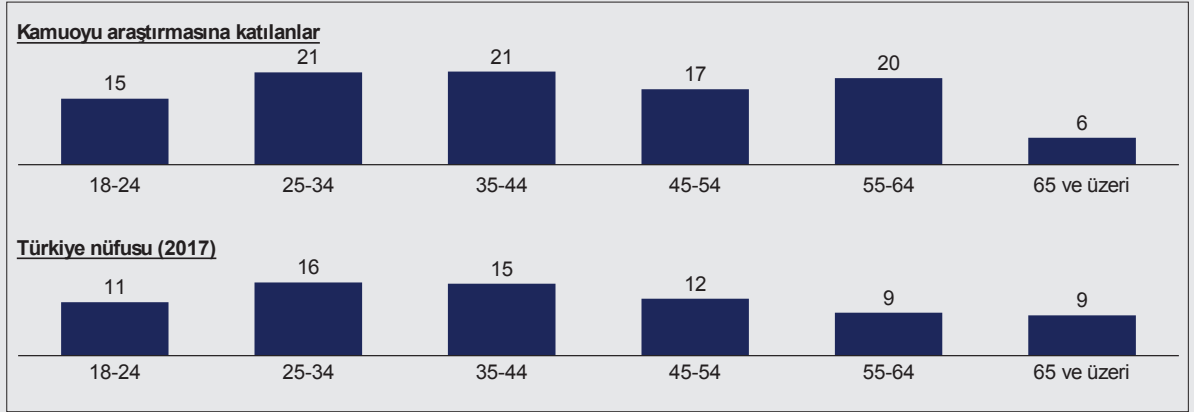
ağırlıklandırılmasında bir diğer faktör olan yaş gruplarına göre dağılım açısından ise 25-34 ve 35-44 yaş gruplarının her biri, tüm örneklemde %21'er pay almaktadır. Bu yaş gruplarını sırasıyla; 55-64 (%20), 45-54 (%17), 18-24 (%15) ve 65 ve üzeri (%6) yaş grupları takip etmektedir. Belirlenen yaş grubu dağılımının da Türkiye geneli yaş dağılımı ile uyumlu olduğu görülmektedir (bkz. Şekil 4).^{vii} Ağırlıklandırma sürecinde etkili olan bir diğer faktör eğitim düzeyi iken "Eğitim durumunuz yani son bitirdiğiniz okul nedir?" sorusuna verilen cevapların dağılımı incelendiğinde, ilkökul mezunları %28'lik pay ile ilk sırayı alırken ilkökul mezunlarını sırasıyla ortaokul (%25), lise (%24) ve üniversite (%18) mezunları takip etmektedir. Okuryazar olmayanlar örneklem içerisinde %3 ve diplomasız okuryazarlar %2 pay sahibidir. Belirlenen bu dağılım, Türkiye geneli 15 yaş ve üstü nüfusun eğitim düzeyi ile de uyumlu bir seyir izlemektedir (bkz. Şekil 5).^{viii}

Şekil 3 - Kamuoyu araştırmasına katılanların cinsiyetlerine göre dağılımı ve Türkiye karşılaştırması, %

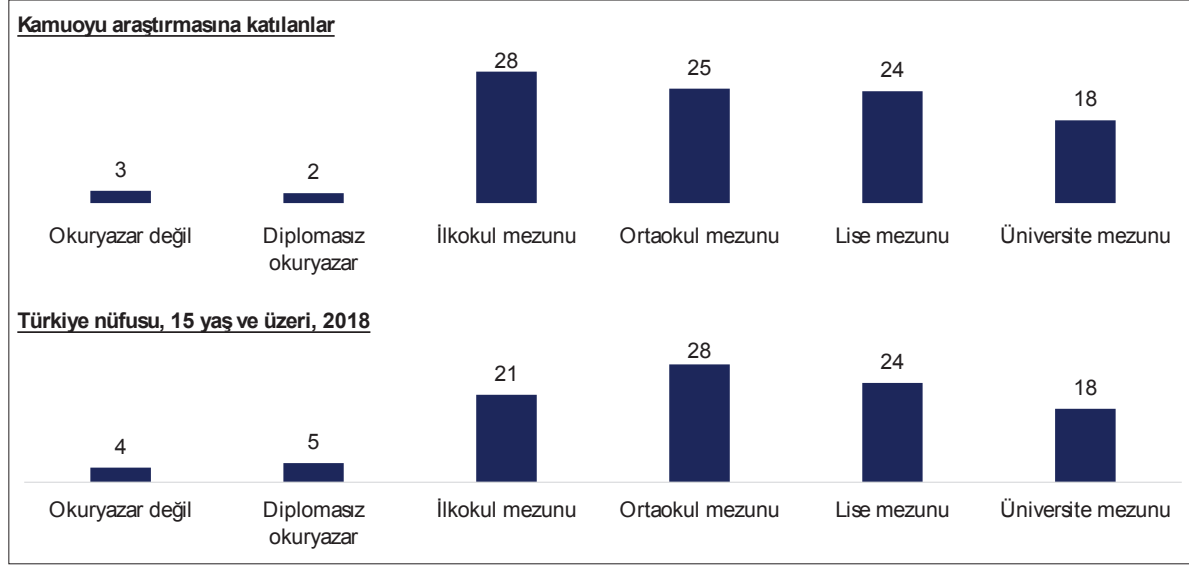
Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TÜİK, TEPAV analizleri

Şekil 4 - Kamuoyu araştırmasına katılanların yaş gruplarına göre dağılımı ve Türkiye karşılaştırması, %

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TÜİK, TEPAV analizleri

Şekil 5 - “Eğitim durumunuz yani son bitirdiğiniz okul nedir?” sorusuna verilen cevapların dağılımı ve Türkiye karşılaştırması, %

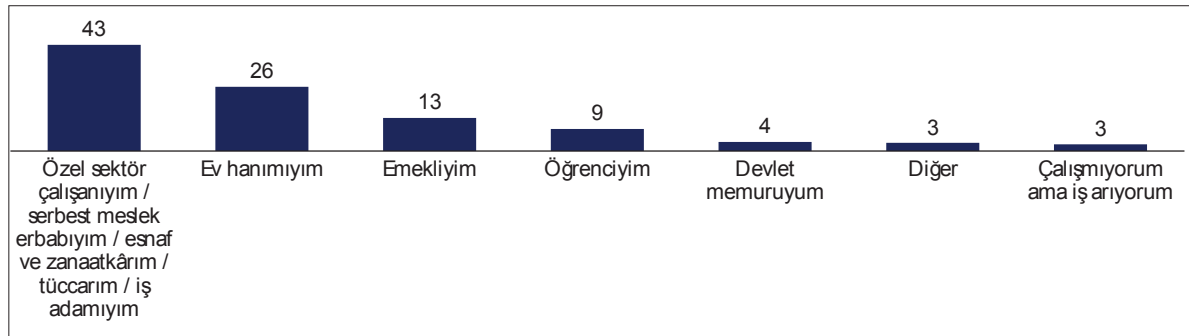
Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TÜİK, TEPAV analizleri

Not: Araştırma kapsamında “Eğitim durumunuz yani son bitirdiğiniz okul nedir?” sorusu; “Okuryazar değil”, “Diplomasız okuryazar”, “İlkokul mezunu”, “Ortaokul mezunu”, “Lise mezunu”, “Üniversite mezunu”, “Yüksek lisans” ve “Doktora” seçenekleriyle ile yöneltilmiş olup Yüksek Lisans ve Doktora mezunları, Üniversite Mezunları kategorisi altında toplulaştırılmıştır.

Alan çalışmasındaki katılımcıların, ağırlıklı olarak özel sektör çalışanı olduğu dikkat çekmektedir. “Çalışıyor musunuz? Ne iş yapıyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplara göre, araştırmaya katılanların %43’ünü özel sektör çalışanları oluşturmaktadır. Dağılımdan ev hanımları %26, emekliler %13, öğrenciler %9 ve devlet memurları ise %4 oranında pay almaktadır. “Diğer” seçeneğini belirtenler ve çalışmayıp iş arayanlar (işsizler), örneklem içerisinde %3’erlik oranlarda temsil edilmektedir (bkz. Şekil 6).

Türkiye genelinde 15 yaş ve üzeri nüfus içerisinde, nedenlerine göre iş gücüne katılmayanların toplam nüfustan aldıkları paylar incelendiğinde, ev işleri nedeniyle iş gücüne katılmayanların %18, emeklilik nedeniyle iş gücüne katılmayanların %17, eğitim ve öğretim nedeniyle iş gücüne katılmayanların %7’lik bir pay aldığı görülmektedir.^{ix} Türkiye genelindeki resmi istatistiklere göre elde edilen bu dağılım, araştırma örneklemine benzer bir tablo çizmektedir.

Şekil 6 - “Çalışıyor musunuz? Ne iş yapıyorsunuz?” sorusuna verilen cevapların dağılımı, %

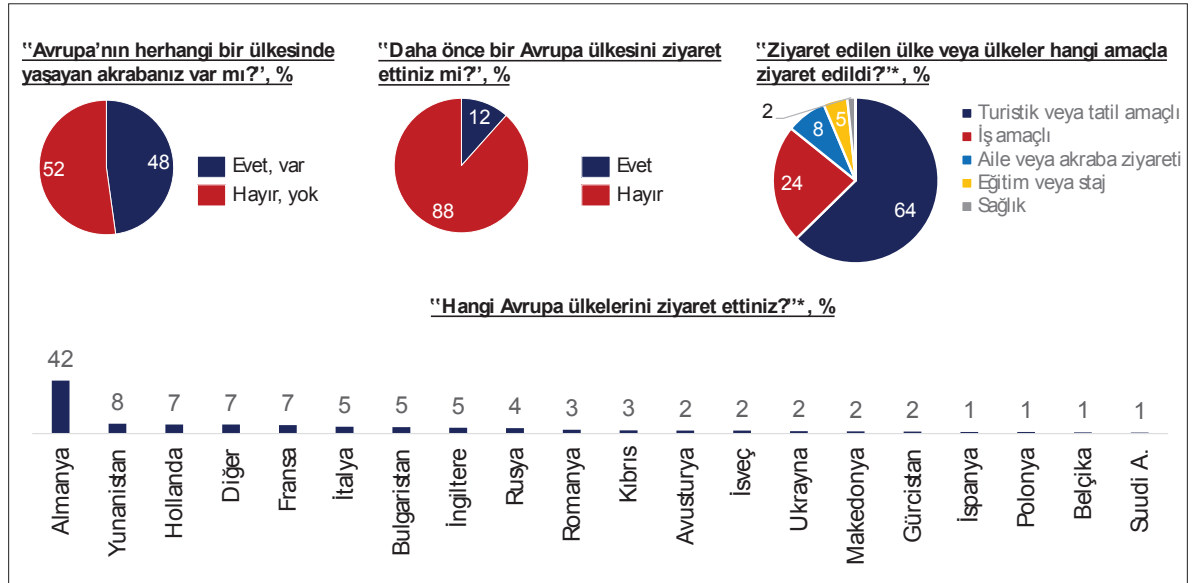
Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

B. AB ile Temas

Resmi istatistiklere göre, 2018 yılında 2 milyon 771 bin Türkiye vatandaşı Avrupa'yı ziyaret etmiştir. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen kamuoyu araştırması sonuçlarına göre, Türkiye vatandaşlarının Avrupa'yı ziyaret etme nedenlerinin çoğunlukla turistik geziler olduğu görülmektedir. Ayrıca, geçmişten bugüne gerçekleştirilen ziyaretler göz önünde bulundurulduğunda, kamuoyu araştırmasının sonuçlarına göre, Türkiye vatandaşları arasında Avrupa'yı ziyaret edenlerin oranının %12 düzeyinde olduğu tahmin edilmektedir. Resmi istatistiklerden elde edilen bilgilere göre, Avrupa'yı ziyaret eden Türkiye vatandaşlarının toplam Türkiye nüfusuna oranı, yıllara göre %3 ile %5 arasında değişmektedir.^x Kamuoyu araştırması kapsamında, daha geniş bir perspektif ile geçmişte herhangi bir Avrupa ülkesinin ziyaret edilip edilmediği sorulduğunda ise ziyaret edenlerin oranı %12 ile daha yüksek bir düzeye ulaşmaktadır. Her ne kadar katılımcıların %48'inin Avrupa'da yaşayan akrabaları olsa da, bu ziyaretlerin akraba ziyareti değil %64'lük oran ile "turistik veya tatil amaçlı" ziyaretler olması ise dikkat çeken bir diğer sonuç olarak öne çıkmaktadır.

Ziyaret nedenleri arasında "turistik ve tatil amaçlı" ziyaretleri, %24'lük pay ile "iş amaçlı seyahatler" takip ederken "aile veya akraba ziyareti" %8, "eğitim ve staj" %5 ve "sağlık" %2 pay almaktadır. Ziyaret edilen Avrupa ülkeleri içerisinde Almanya %42'lik payla açık ara farkla en çok ziyaret edilen Avrupa ülkesi olarak öne çıkmaktadır. Almanya'ya gerçekleştirilen ziyaretlerin %59'unun turistik ziyaretlerden oluşması ve akraba ziyaretlerinin bu dağılımdan sadece %11'lik bir pay alması ise ayrıca dikkat çekmektedir. "Hangi Avrupa ülkesini/ülkelerini ziyaret ettiniz?" sorusuna verilen diğer cevaplar incelendiğinde, en çok ziyaret edilen ülke olan Almanya'yı, Yunanistan (%8), Hollanda ve Fransa'nın (her biri için %7) takip ettiği görülmektedir. Bununla birlikte ucu açık olarak sorulan bu soru kapsamında, katılımcılar önceden belirlenmiş seçenekler olmaksızın ziyaret ettikleri Avrupa ülkelerini listeleyebilmektedir. Bu kapsamda, bu soruya cevaben bazı katılımcıların Rusya, Ukrayna, Gürcistan ve Suudi Arabistan gibi aslında Avrupa ülkesi olmayan bazı ülkeleri, Avrupa ülkesi olarak sınıflayabildikleri ayrıca dikkat çekmektedir (bkz. Şekil 7).

Şekil 7 - Avrupa'yı ziyaretle ilgili sorulara verilen cevapların dağılımı

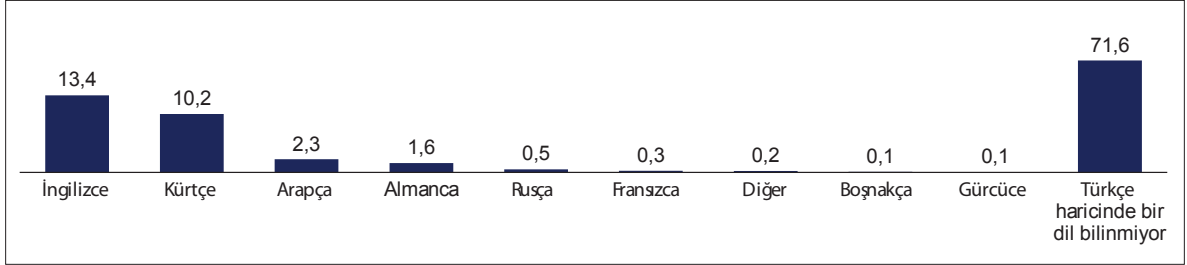
Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

*Araştırmaya katılan katılımcılar birden fazla tercih yapabilmektedir.

Katılımcıların %28'i, Türkçe haricinde bir dil daha bilmektedir. İngilizce, ikinci diller arasında en çok bilinen dil olarak öne çıkmaktadır. "Türkçe haricinde bir dil biliyor musunuz?" sorusuna "evet" cevabı veren katılımcıların oranı %28,4 olup ikinci bir dil bilen bu katılımcıların %47'si İngilizce, %36'sı da Kürtçe bildiğini belirtmektedir. Bu iki dili takip eden üçüncü dil, %8'lik pay ile Arapçadır. İkinci bir dil bilsin veya

bilmesin tüm katılımcılar arasında ikinci dil bilgisinin dağılımına bakıldığında, araştırmaya katılanların %13,4'ünün İngilizce, %10,2'sinin Kürtçe ve %2,3'ünün Arapça bilgisine sahip olduğu, %71,6'sının ise Türkçe haricinde başka bir dil bilmediği dikkat çekmektedir (bkz. Şekil 8).

Şekil 8 - "Türkçe haricinde bir dil biliyor musunuz? Bildiğiniz dilleri belirtiniz." sorusuna verilen cevapların* dağılımı, %

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

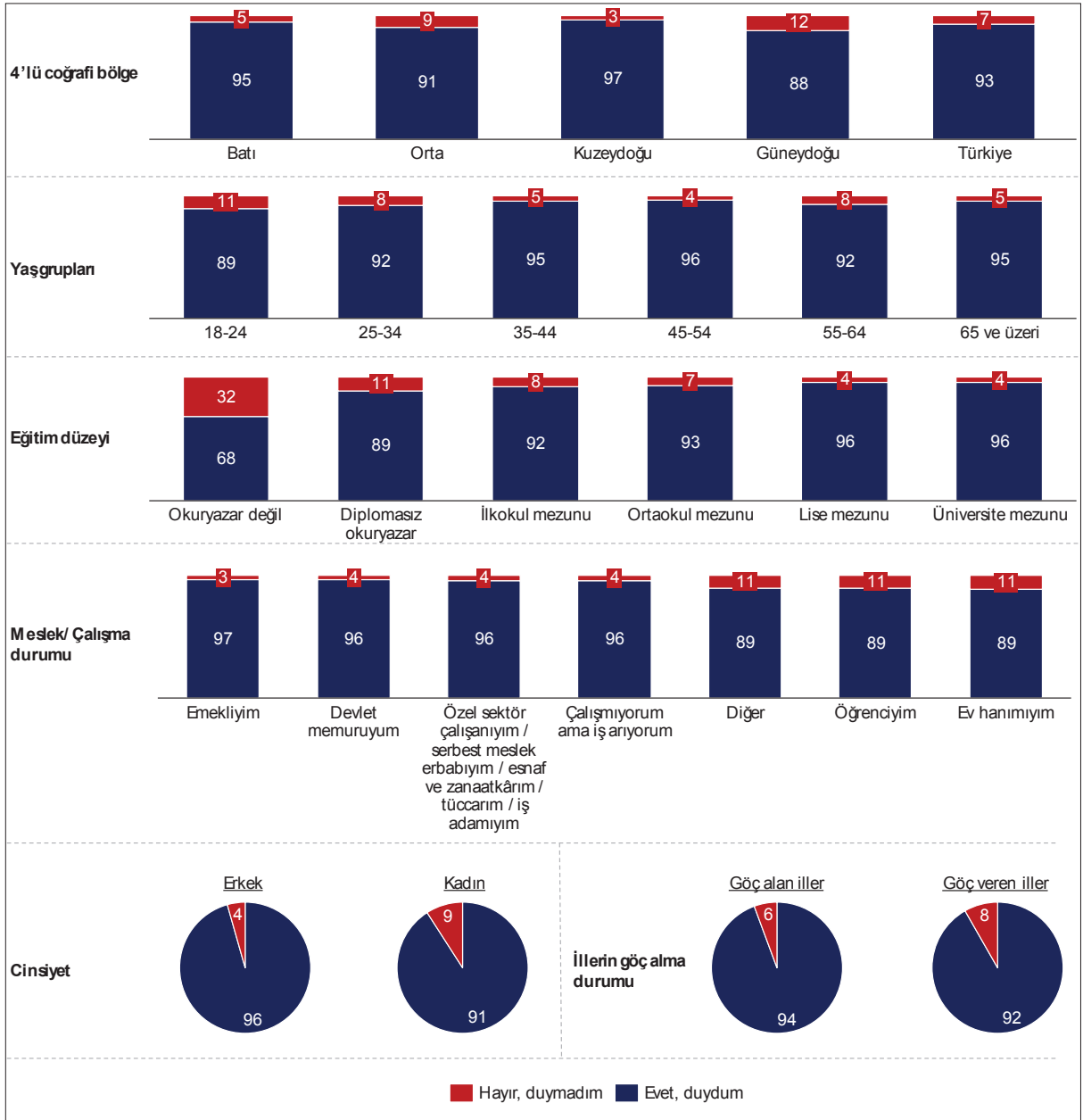
*Araştırmaya katılan katılımcılar birden fazla tercih yapabilmektedir.

C. AB'nin Bilinirliği

Kamuoyu araştırmasına katılanların %93'ü, AB'yi daha önce duyduğunu belirtirken %7'si AB'yi daha önce hiç duymadığını belirtmiştir. Katılımcılara yöneltilen "AB'yi duydunuz mu?" sorusuna verilen cevaplara göre, AB'yi duyma oranı 2019 yılında %93 düzeyindeyken benzer bir soru geçmiş yıllardaki çalışmalar kapsamında "AB hakkında ne kadar bilgi sahibisiniz?" şeklinde sorulduğunda, 2015 yılında bilgi sahibi olanların oranının %80 ile güncel çalışmaya kıyasla daha düşük bir düzeyde olduğu görülmektedir.^{xi} Böylece, AB'yi duyma oranının yıllar içerisinde arttığı söylenebilir. 2019 yılında gerçekleştirilen alan çalışmasının sonuçları, bölgesel açıdan değerlendirildiğinde, Kuzeydoğu (%3) ve Batı'da (%5) AB'yi duymayanların oranı daha düşükken, Orta (%9) ve Güneydoğu (%12) bölgelerinde AB'yi duymayanların oranının daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Bununla birlikte AB'yi duyanların oranı, göç alan illerde %94, göç veren illerde ise %92 olarak kaydedilmektedir. Cinsiyetlere göre incelendiğinde,

kadınlarda AB'yi duymayanların oranının %9 ile AB'yi duymama oranı %4 olan erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Yaş gruplarına göre dağılımda, AB'yi duymama oranının en yüksek olduğu grup, %11'lik oran ile 18-24 yaş grubundakilerdir. Her ne kadar üniversite öğrencilerinin yaş grubu olan 18-24 yaş aralığında AB'yi duymama oranı daha yüksek olsa da Türkiye genelinde eğitim düzeyi arttıkça, AB'yi duyma oranının doğru orantılı bir şekilde arttığı dikkat çekmektedir. Keza AB'yi duymama oranları ilkokul mezunlarında %8, ortaokul mezunlarında %7, lise ve üniversite mezunlarında %4'er olarak kaydedilmektedir. Çalışma alanlarına göre dağılımda, AB'nin bilinirliğinin en düşük olduğu iki kitle olarak %11'er duymama oranları ile ev hanımları ve öğrencilerin öne çıktığı görülmektedir (bkz. Şekil 9).

Şekil 9 - “AB’yi duydunuz mu?” sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %

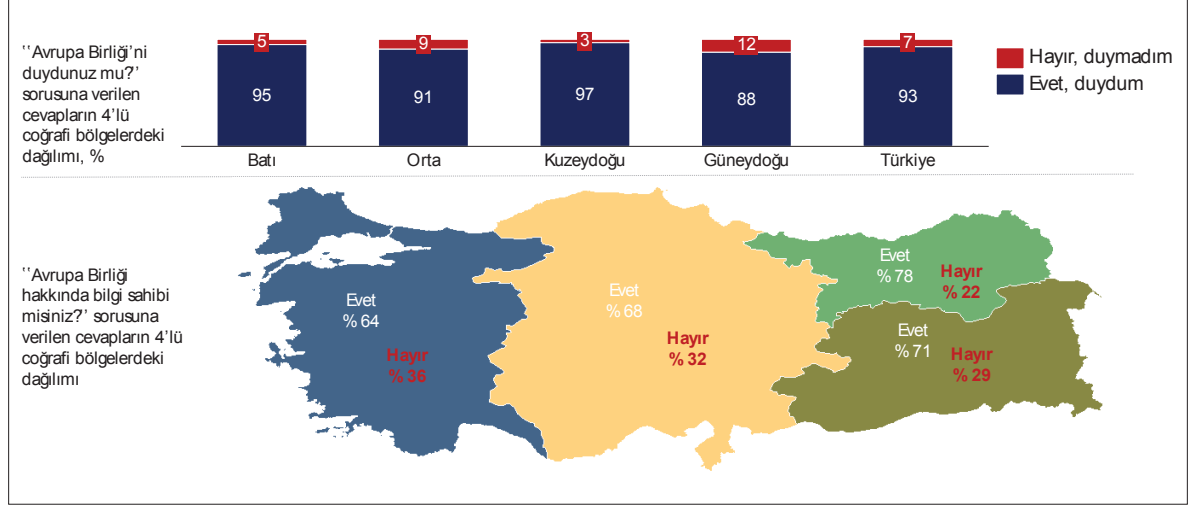

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

Araştırmaya katılan 4.506 kişiden 4.200’ü daha öncesinde AB’yi duyduğunu belirtirken AB’ye ilişkin bilgi ve farkındalık düzeyini ölçmek için AB’yi duymayan 306 kişiye, AB ile ilgili devam soruları yöneltilmemiştir. AB’yi duyan 4.200 katılımcıya yöneltilen “AB hakkında bilgi sahibi misiniz?” sorusuna “evet” cevabı verenlerin Türkiye genelindeki oranı ise %67 olarak hesaplanmaktadır. Bu durumda %33’lük bir dilimin AB’yi duymasına rağmen AB hakkında bilgi sahibi olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu tablo, Türkiye

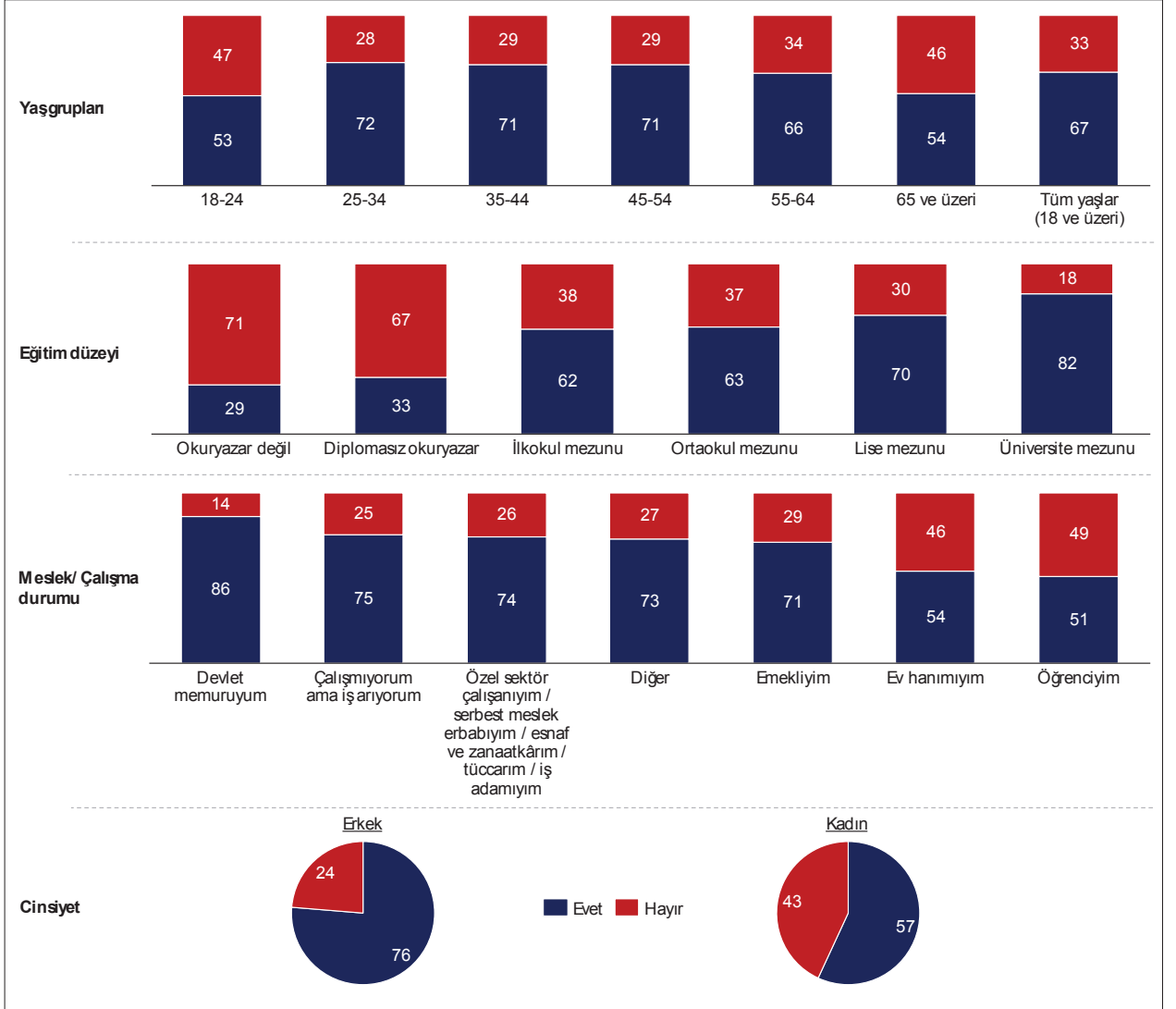
kamuoyunda AB konusunda farkındalık düzeyinin yüksek olmasına rağmen, bilgi düzeyinin düşük olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bununla birlikte AB hakkında bilgi sahibi olma durumunun farklı coğrafi bölgelerdeki oranlarına bakıldığında, Batı’da alan çalışmasına katılanların %36’sının AB’yi duymuş olmakla birlikte AB hakkında bilgi sahibi olmadığı ayrıca dikkat çekmektedir. Buna göre, Batı bölgesi, AB’yi duymalarına rağmen AB hakkında bilgi sahibi olmayanların oranının en yüksek olduğu bölge olarak öne çıkmaktadır (bkz. Şekil 10).

Şekil 10 - “AB’yi duydunuz mu?” ve “AB hakkında bilgi sahibi misiniz?” sorularına verilen cevapların 4’lü coğrafi gruplara göre dağılımı

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

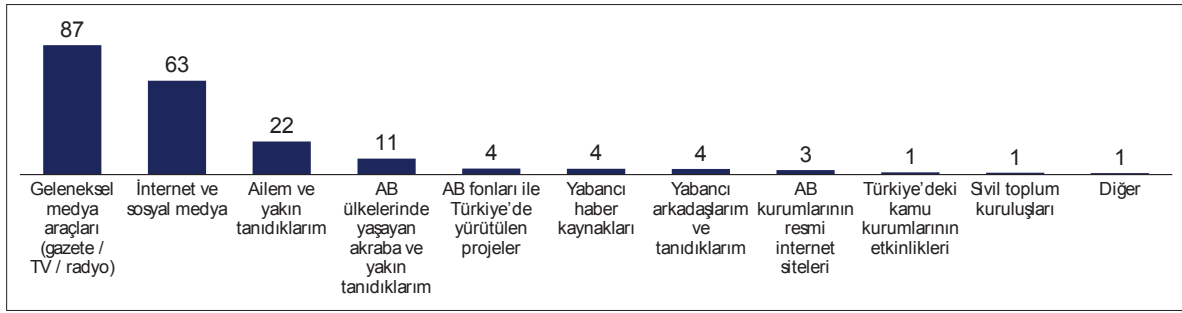
Farklı gruplamalarla incelendiğinde, kadınlarda, genç ve yaşlılarda, ev hanımı ve öğrencilerde; AB hakkında bilgi sahibi olmayanların oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Erkeklerde AB hakkında bilgi sahibi olmama oranı %24 iken kadınlarda AB hakkında bilgi sahibi olmama oranı %43 ile daha yüksek seviyededir. AB hakkında bilgi sahibi olmama oranları, 18-24 yaş grubunda %47, 65 yaş ve üzerinde ise %46’lık payları ile daha yüksektir. AB hakkında bilgi sahibi olmayanların oranlarının sırasıyla %46 ve %49 olduğu ev hanımları ve öğrenciler, çalışma durumu açısından AB hakkında bilgi sahibi olmayan en geniş kitleleri oluşturmaktadır. Diğer yandan eğitim düzeyi arttıkça AB hakkında bilgi sahibi olma oranı da doğru orantılı bir şekilde artmaktadır. Keza ilkokul mezunlarında AB hakkında bilgi sahibi olmama oranı %38 iken üniversite mezunlarında aynı oran %18’e gerilemektedir (bkz. Şekil 11).

Şekil 11 - “AB hakkında bilgi sahibi misiniz?” sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

Araştırmaya katılan 4.506 kişiden 306'sı AB'yi daha öncesinde hiç duymamışken, AB'yi daha öncesinde duyan 4.200 kişiden 1.400'ü ise AB hakkında bilgi sahibi olmadığı için AB'ye ilişkin bilgi ve farkındalık düzeyini ölçmek üzere hazırlanan sorular, AB'yi duymuş ve AB hakkında bilgi sahibi olan 2.800 kişiye yöneltilmiştir.^{xii} 2.800 kişi ile detaylandırılan alan çalışmalarında, geleneksel medya araçlarının, AB hakkındaki en önemli bilgi kaynağı olduğu tespit edilmektedir. “AB hakkında bilgi kaynaklarınız nelerdir?” sorusuna verilen cevaplarda ilk sırayı açık ara farkla %87'lik pay ile “geleneksel medya araçları (gazete/TV/radyo)”

almaktadır. Geleneksel medya araçlarını takiben en çok pay alan diğer seçenekler, sırasıyla %63 ve %22'lik oranlar ile “internet ve sosyal medya” ile “AB ülkelerinde yaşayan aile ve yakın tanıdıklar” olarak öne çıkmaktadır. Bu kapsamda katılımcılara sunulan seçenekler arasında yer alan, “yabancı arkadaşlarım ve tanıdıklarım”, “yabancı haber kaynakları”, “AB kurumlarının resmi internet siteleri”, “AB fonları ile Türkiye’de yürütülen projeler”, “Türkiye’deki kamu kurumlarının etkinlikleri” ve “sivil toplum kuruluşları” seçeneklerinin %4 ile %1 arasında değişen düşük paylar alması ise ayrıca dikkat çekmektedir (bkz. Şekil 12).

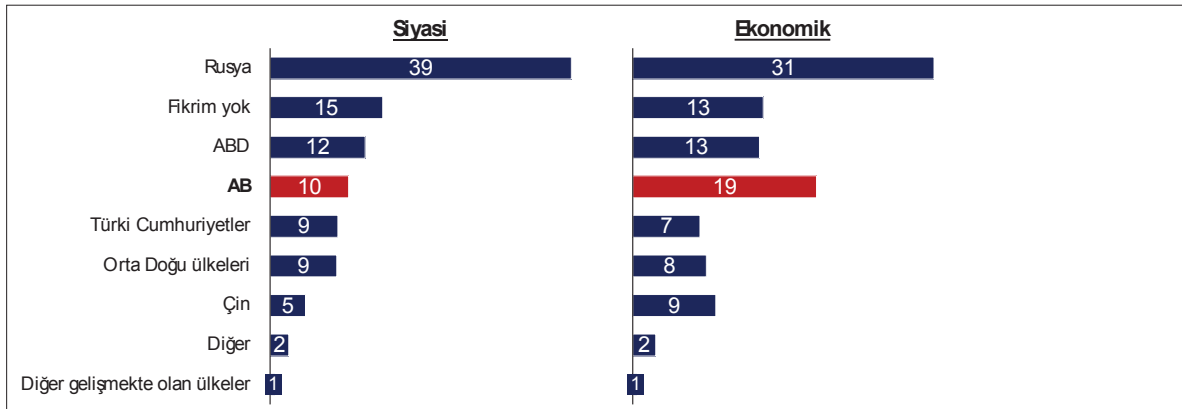
Şekil 12 - “AB hakkında bilgi kaynaklarınız nelerdir?” sorularına verilen cevapların* dağılımı, %

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

*Araştırmaya katılan katılımcılar birden fazla tercih yapabilmektedir.

Türkiye’nin siyasi ve ekonomik açıdan en önemli ortakları olan ülkeler ve ülke gruplarının hangileri olduğu, AB hakkında bilgiye sahip olsun veya olmasın tüm katılımcılara sorulduğunda; AB, Rusya ve ABD’den sonra en önemli üçüncü siyasi ortak olarak görülmektedir. Ayrıca AB, ekonomik açıdan Rusya’dan sonra en önemli ikinci ortak olarak öne çıkmaktadır (bkz. Şekil 13). Bununla

birlikte, AB hakkında bilgi sahibi olan örneklem özelinde incelendiğinde, AB’nin siyasi ortaklar arasındaki %10’luk payını %13’e, ekonomi alanındaki ortaklar arasında %19 olan payını ise %24’e çıkardığı görülmektedir. Ek olarak, AB hakkında bilgi sahibi olsun olmasın Rusya’nın %30 ile %40 arasında oldukça yüksek bir oranda destek gördüğü görülmektedir.

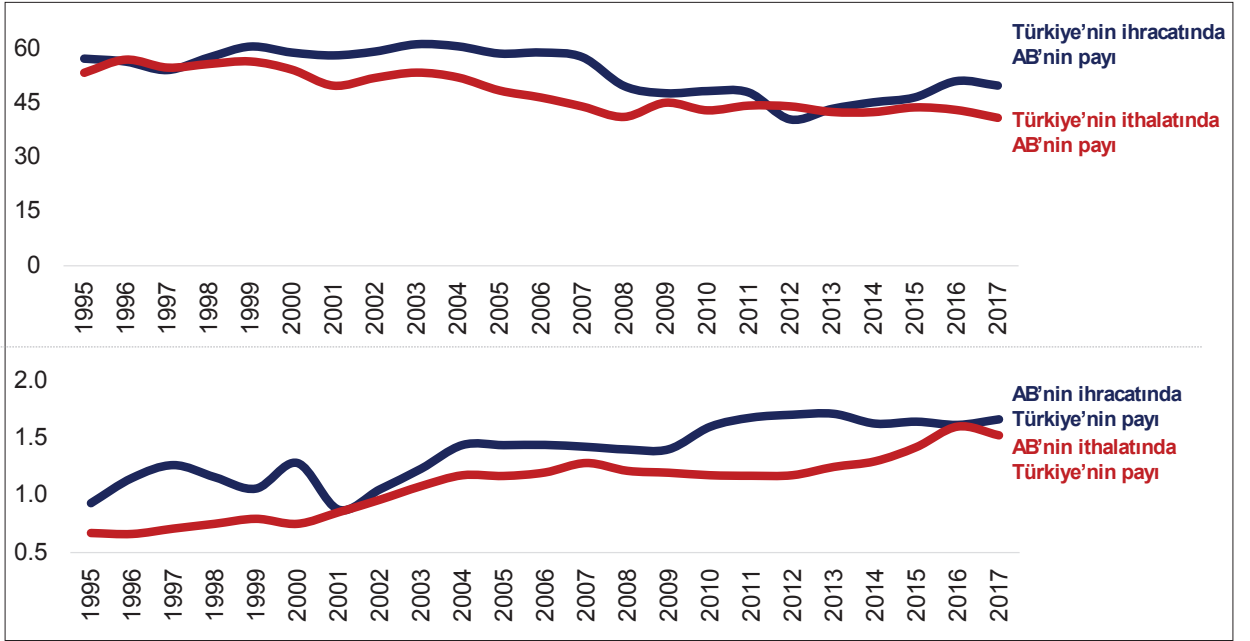
Şekil 13 - “Türkiye’nin siyasi olarak en önemli ortakları hangi ülkeler ve ülke gruplarıdır?” ve “Türkiye’nin ekonomik olarak en önemli ortakları hangi ülkeler ve ülke gruplarıdır?” sorusuna verilen cevapların* dağılımı, %

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

*Araştırmaya katılan katılımcılar birden fazla tercih yapabilmektedir.

Katılımcılar tarafından Türkiye’nin en önemli ekonomik ortaklarından biri olarak değerlendirilen AB ülkeleri, aslında Türkiye’nin en çok ihracat ve ithalat yaptığı ana pazar konumundadır. 1993’te gümrük vergisi ve tarife dışı araçlar açısından AB ve Türkiye arasındaki ticareti düzenlemek üzere Gümrük Birliği müzakereleri başlamış olup 1 Ocak 1996’da yürürlüğe giren Gümrük Birliği Kararı (1/95 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı) ile Türkiye ve AB arasında sanayi ürünlerinin ticareti kolaylaştırılmıştır. 2017 yılı

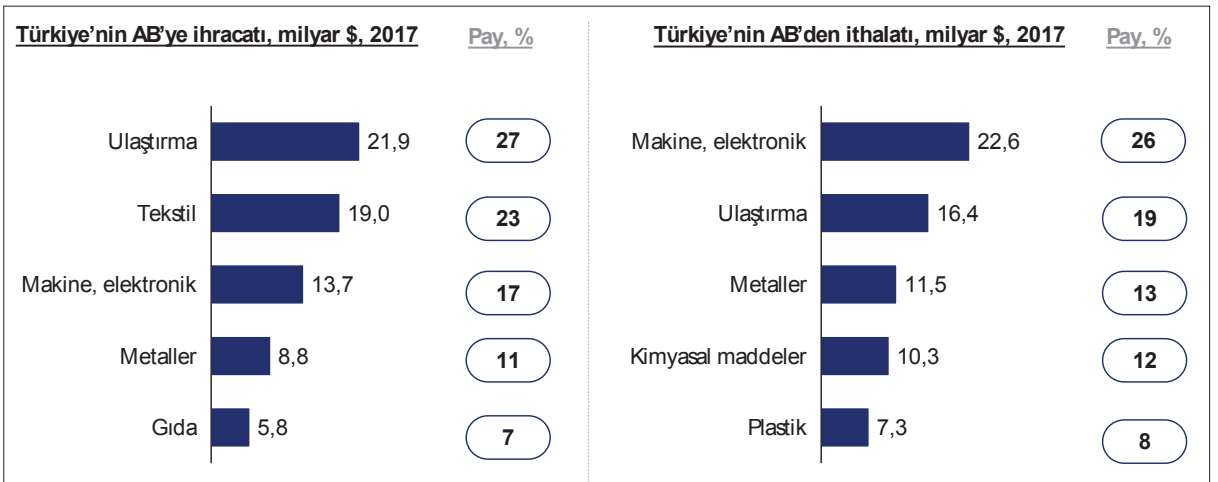
sonu itibarı ile Türkiye’nin ihracatının bölgelere göre dağılımı incelendiğinde, AB ülkelerine gerçekleştirilen ihracatın, Türkiye’nin toplam ihracatı içerisindeki payının %50 olduğu, Türkiye’nin ithalatında AB ülkelerinin payının ise %41 olarak öne çıktığı görülmektedir.^{xiii} Ayrıca 1996’dan bu yana Gümrük Birliği’nin getirdiği kolaylıklardan da beslenerek Türkiye’nin AB’den aldığı pazar payının %0,7’den %1,5’e yükseldiği görülmektedir (bkz. Şekil 14).

Şekil 14 - AB ve Türkiye'nin toplam ticaretleri içerisinde karşılıklı payları, %, 1995-2017

Kaynak: Birleşmiş Milletler Comtrade, CEPII BACI, TEPAV hesaplamaları

Türkiye-AB ticareti; ulaştırma, makine ve tekstil gibi sektörlerde yoğunlaşmaktadır. 2017 verileri itibarıyla, Türkiye'nin AB'ye ihracatında en yüksek payı %27 ile ulaştırma araçları ve aksamaları almaktadır. Ulaştırma araçları ve aksamalarını sırasıyla %23'lük payı ile tekstil, %17'lük payı ile makine ve elektronik, %11'lik payı ile metal ve %7'lik payı ile gıda sektörleri izlemektedir.

Türkiye'nin AB'den ithalatı kapsamında ise %26'lık payı ile makine ve elektronik sektörü öne çıkmaktadır. Makine ve elektronik sektörünü %19'luk payı ile ulaştırma araçları ve aksamaları, %13'lük payı ile metal, %12'lik payı ile kimyasal maddeler ve %8'lik payı ile plastik sektörü takip etmektedir (bkz. Şekil 15).

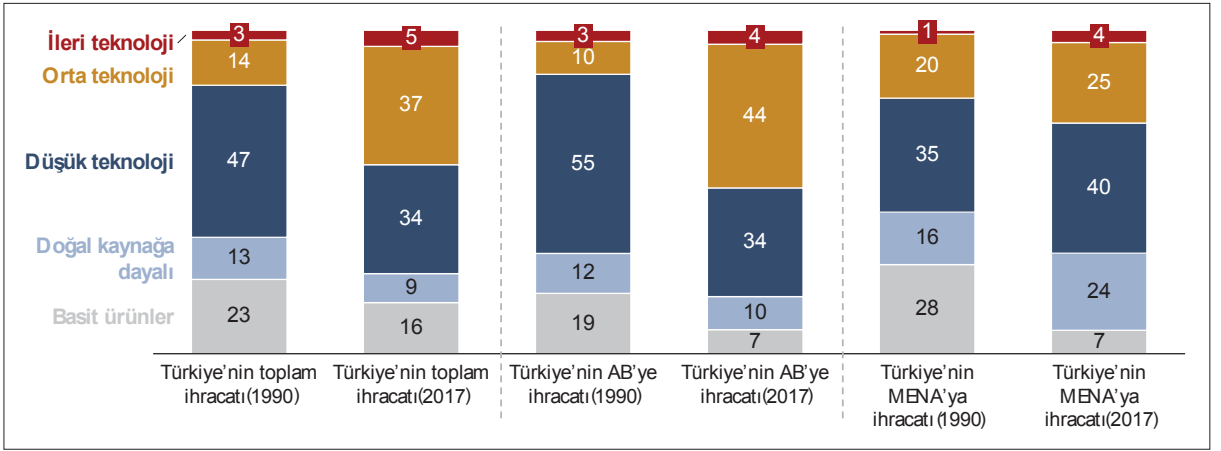
Şekil 15 - Türkiye'nin AB'ye ihracatında ve AB'den ithalatında ana sektörler, 2017

Kaynak: Birleşmiş Milletler Comtrade, CEPII BACI, TEPAV hesaplamaları

Türkiye'nin AB'ye gerçekleştirdiği ihracatın sektör ve ürün dağılımı göz önünde bulundurulduğunda, AB pazarının aynı zamanda, Türkiye'nin nitelikli ürünlerini sattığı pazarlardan biri olduğu görülmektedir. Türkiye'nin ihracatının teknoloji düzeyine göre dağılımı incelendiğinde, 1990 yılında ileri teknoloji ürünlerin Türkiye'nin toplam ihracatı içerisindeki payı %3 iken bu oran, 2017 yılına gelindiğinde %5 seviyesine yükselmektedir. Aynı dönemde Türkiye'nin ihracatında orta teknoloji ürünlerin payı hızlı bir artış göstererek %14'ten %37'ye sıçramaktadır. Türkiye'nin AB'ye ihracatı söz konusu olduğunda, 1990-2017 döneminde, ileri

teknolojili ürünlerin ihracatının payının %3'ten %4'e çıktığı, orta teknoloji ürünlerin payının ise %10'dan %44 düzeyine yükseldiği görülmektedir. Nitekim AB pazarı %61'lik pazar payı ile Türkiye'nin orta teknoloji ürünlerini sattığı ana pazar konumundayken AB'den sonra Türkiye'nin en büyük ikinci ihracat destinasyonu olan MENA (Orta Doğu ve Kuzey Afrika) pazarına gerçekleştirilen ihracatta ise düşük teknoloji sektörlerin orta teknoloji sektörlerin önüne geçtiği görülmektedir (bkz. Şekil 16). Türkiye'nin ileri teknoloji ürünlerinde ise AB'nin pazar payı %51 iken MENA'nın pazar payı sadece %17 düzeyindedir.

Şekil 16 - Türkiye'nin toplam ihracatı ile ve AB ve MENA pazarlarına gerçekleştirilen ihracatının teknoloji dağılımı, %, 1990 ve 2017

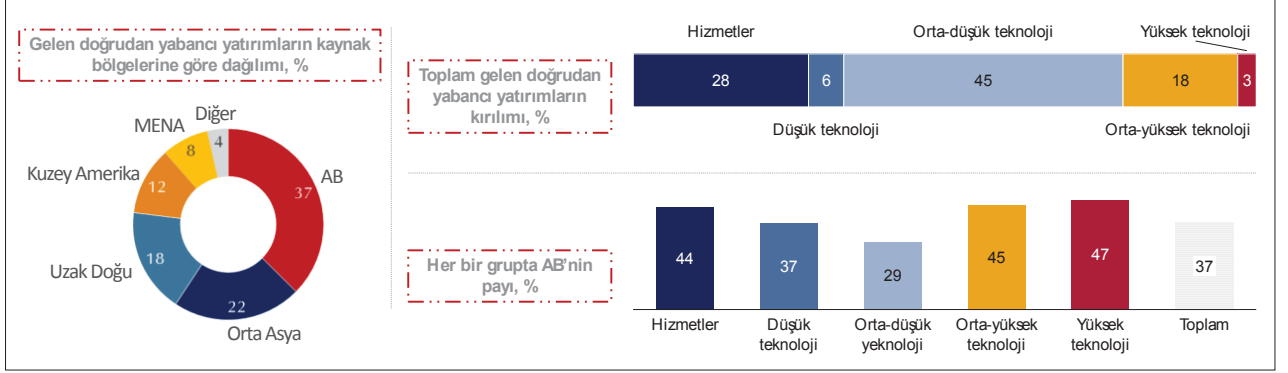

Kaynak: Birleşmiş Milletler Comtrade, Lall (2000)^{xiv}, TEPAV hesaplamaları

Türkiye'ye gelen doğrudan yabancı yatırımların teknoloji dağılımı incelendiğinde, nitelikli yatırımlarda AB'nin payının yüksek olduğu görülmektedir. Şekil 17, 2003-2019 Ağustos döneminde Türkiye'ye gelen doğrudan yabancı yatırımların toplamına ait teknoloji dağılımını ve her bir kırılım içerisinde AB'nin payını göstermektedir. Buna göre Türkiye'ye gelen toplam yabancı yatırımların %37'sinin, yüksek teknoloji yatırımların %47'sinin ve orta-yüksek teknoloji yatırımların %45'inin AB ülkeleri tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Orta-düşük teknoloji ürünlerin Türkiye'ye gelen yatırımlardan aldığı pay %45 iken AB ülkeleri bu yatırımlar içerisinde %29 pay sahibidir.

Düşük teknoloji ürünlerde ise AB'nin payı %37 seviyesindedir. Hizmetler sektörü, Türkiye'ye gelen toplam yatırımlar içerisinde %28 pay sahibi iken AB'nin bu kategori dâhilindeki payının %44 olduğu görülmektedir (bkz. Şekil 17).

Şekil 17 - Türkiye'ye gelen doğrudan yabancı yatırımlarının yatırımcı ülke gruplarına ve teknoloji düzeylerine göre dağılımı, kümülatif 2003-2019 Ağustos

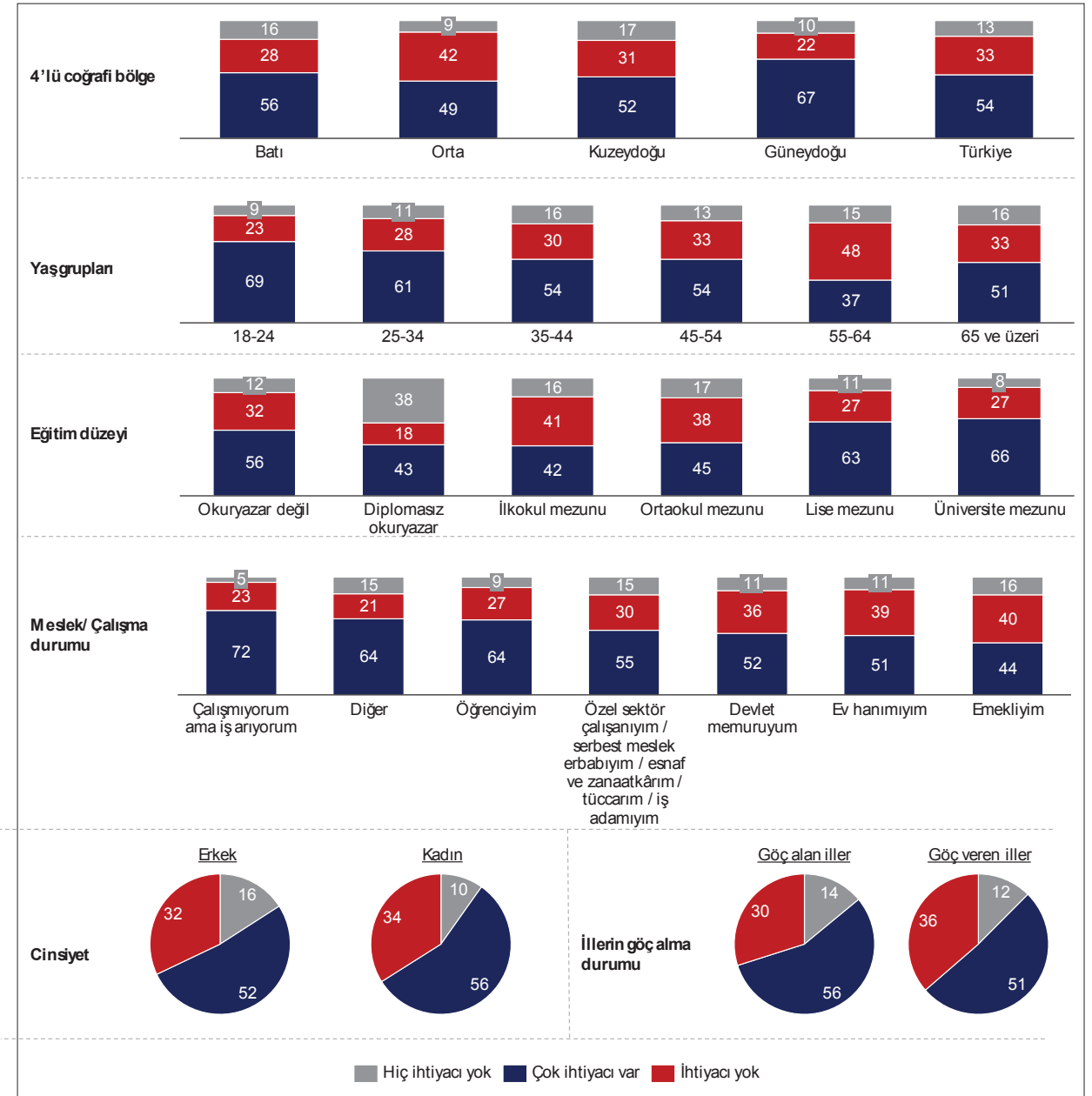
Kaynak: FdiMarkets, TEPAV hesaplamaları

Not: Teknoloji klasifikasyonu için Eurostat'ın OECD ile uyumlu olarak geliştirdiği teknoloji sınıflandırması baz alınarak FdiMarkets için TEPAV tarafından hazırlanan teknoloji sınıflandırması kullanılmıştır.

AB ülkelerinin, Türkiye'nin gerek ticaret gerekse yatırım açısından önemli partnerleri olduğu gerçeği kamuoyu araştırmasının sonuçlarında katılımcıların %54'lük bir oranla ekonomik açıdan Türkiye'nin AB'ye ihtiyacı olduğu görüşü ile örtüşmektedir. "Türkiye'nin ekonomik olarak AB'ye ihtiyacı var mı?" sorusuna verilen cevapların dağılımı incelendiğinde; kamuoyu araştırması kapsamında "çok ihtiyacı var" diyenlerin oranının %54, "ihtiyacı yok" diyenlerin oranının %33 ve "hiç ihtiyacı yok" diyenlerin oranının ise %13 olduğu görülmektedir. Türkiye'nin AB'ye ekonomik açıdan ihtiyacı olduğunu en çok düşünen bölge %67'lik pay ile Güneydoğu iken bu ifade en düşük desteği %49'luk pay ile Orta bölgede almaktadır. Başka bir perspektiften incelendiğinde ise göç alan illerdeki AB'ye ihtiyaç algısı %56'lık pay ile %51 pay sahibi göç veren illere kıyasla daha yüksek bir düzeyde gerçekleşmektedir. Her ne kadar mevcut ticaret ve yatırım bağlarının kamuoyu nezdinde AB'nin Türkiye açısından önemini etkilemesi beklense de, illerin bölgelerine göre gerçekleştirdikleri ihracatın dağılımı (Şekil 19) incelendiğinde, ihtiyaç algısının daha yüksek olduğu Güneydoğu ve Kuzeydoğu bölgelerinin ihracat sepetlerinde AB'nin payının daha düşük olduğu görülmektedir. Nitekim Türkiye'nin batısında yer alan illerin ihracatında AB ülkelerinin payı diğer bölgelere kıyasla daha yüksek iken, doğusundaki illerin ağırlıklı MENA ülkelerine ihracat gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. Bölgesel dağılıma ek olarak ihtiyaç algısının %56'lık

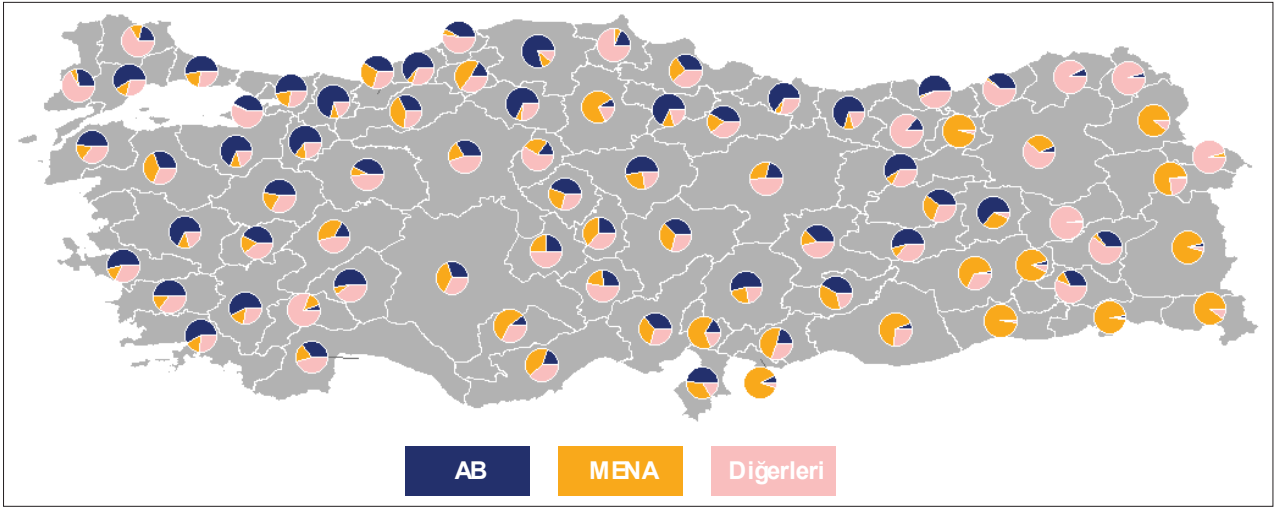
destek oranı ile kadınlarda, destek oranı %52 olan erkeklere kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Yaş gruplarına göre, AB'ye ihtiyaç algısı, 18-24 yaş grubunu oluşturan genç nüfusta %69'luk oranla diğer yaş gruplarına kıyasla daha fazla destek bulmaktadır. Diğer yandan eğitim düzeyi arttıkça AB'ye olan ihtiyaç algısında artış görülmektedir. Nitekim ilköğretim mezunlarında Türkiye'nin AB'ye çok ihtiyacı olduğunu düşünenlerin oranı %42 iken lise mezunlarında ve üniversite mezunlarına bu oran sırasıyla %63 ve %66 olarak kaydedilmektedir. Çalışma alanlarına göre incelendiğinde ise Türkiye'nin ekonomik olarak AB'ye çok ihtiyacı olduğunu düşünenlerin payı %72 ile işsizlerde en yüksek oranda görülürken işsizleri %64 ile öğrenciler ve %55 ile özel sektör çalışanları takip etmektedir (bkz. Şekil 18).

Şekil 18 - “Türkiye’nin ekonomik olarak AB’ye ihtiyacı var mı?” sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

Şekil 19 - İllerin ihracatının kıtalara göre dağılımı, %, 2018

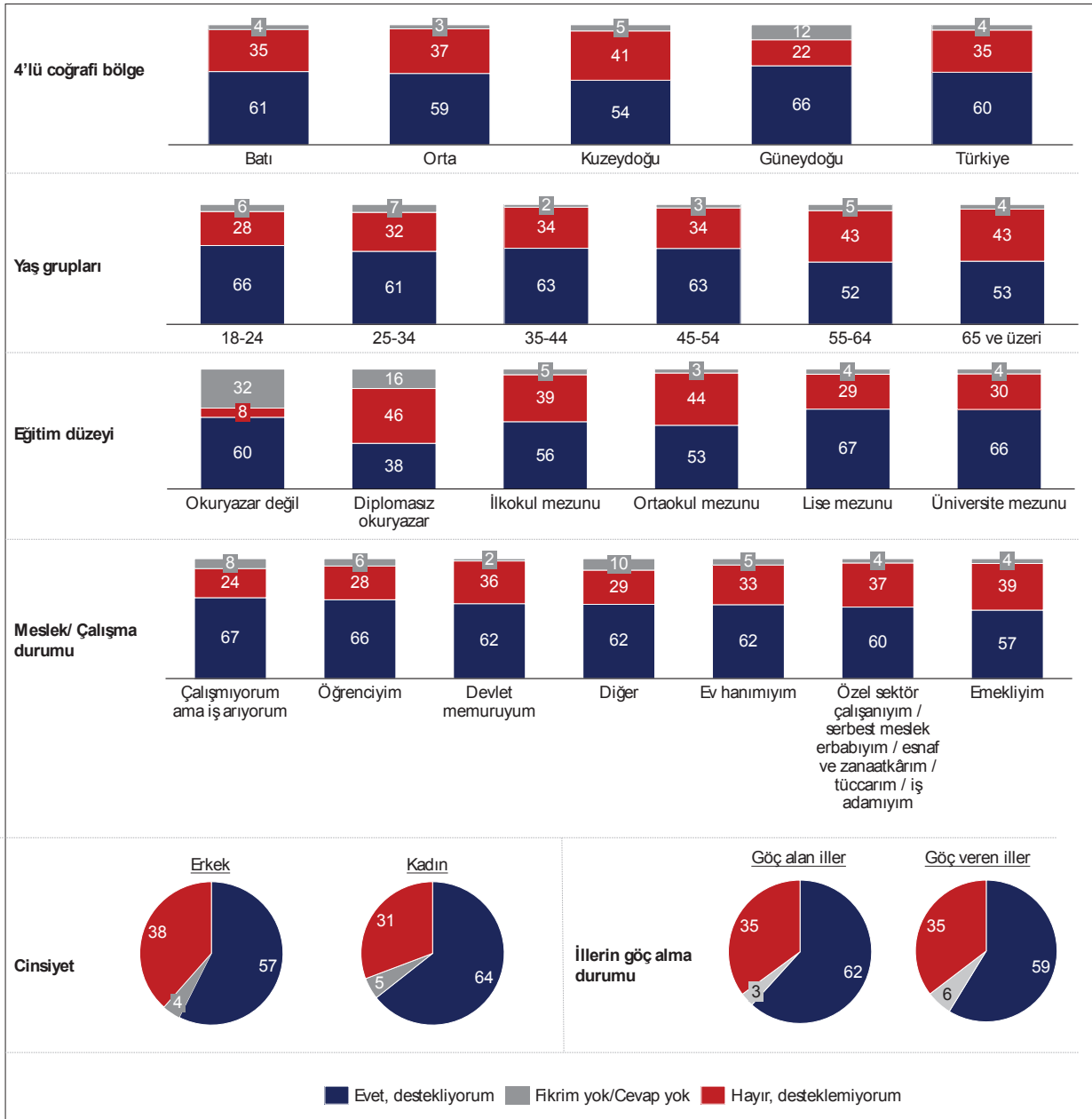
Kaynak: TÜİK, TEPAV hesaplamaları

D. AB Üyeliğine Destek

Kamuoyu araştırmasının sonuçlarına göre, Türkiye'nin AB üyesi olmasını destekleyenlerin oranının %60 olduğu görülmektedir. Çalışma kapsamında "Türkiye'nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımı incelendiğinde, "evet, destekliyorum" diyenlerin oranı %60, "hayır, desteklemiyorum" diyenlerin oranı %35 iken "fikrim yok/cevap yok" diyenlerin oranı %4 olarak sıralanmaktadır. Ayrıca "fikrim yok/cevap yok" cevabı, dağılımdan çıkartıldığında, destek oranı %60'tan %63'e çıkmaktadır. 4'lü coğrafi bölge dağılımına göre, AB üyeliğine destek, %66'lık oranla en çok Güneydoğu bölgesinden gelirken en düşük destek %54'lük payla Kuzeydoğu bölgesinden gelmektedir. Diğer bir taraftan illerin göç alma ve göç verme durumu incelendiğinde, göç alan illerde AB üyeliğine desteğin %62'lik pay ile Türkiye geneline kıyasla daha yüksek düzeyde gerçekleştiği görülmektedir. Nitekim bu oran, göç veren illerde %59 seviyesindedir. Cinsiyet dağılımına göre incelendiğinde, kadınlar %64'lük destek oranları ile erkeklere (%57) kıyasla AB'ye üyeliği daha çok desteklemektedir. AB üyeliğine destek yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde, %66'lık destek

oranlarıyla 18-24 yaş grubunun AB üyeliğine verdiği desteğin diğer yaş gruplarına kıyasla daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyine göre lise ve üniversite mezunlarının sırasıyla %67 ve %66'lık destek oranlarıyla AB üyeliğini en çok destekleyen ilk iki grup olarak öne çıktığı görülmektedir. Çalışma alanlarına göre değerlendirildiğinde, AB üyeliğine en fazla destek %67 ve %66 ile sırasıyla işsizlerden ve öğrencilerden gelmektedir. Bu oranlar, diğer meslek grupları için %60 seviyelerine kadar gerilemektedir ve en düşük değerleri sırasıyla özel sektör çalışanları (%60) ve emekliler (%57) almaktadır. Türkiye'nin AB üyeliğine destek seviyesi, devlet memurları ve ev hanımları gruplarının her birinde %62 oranındadır (bkz. Şekil 20).

Şekil 20 - “Türkiye’nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %

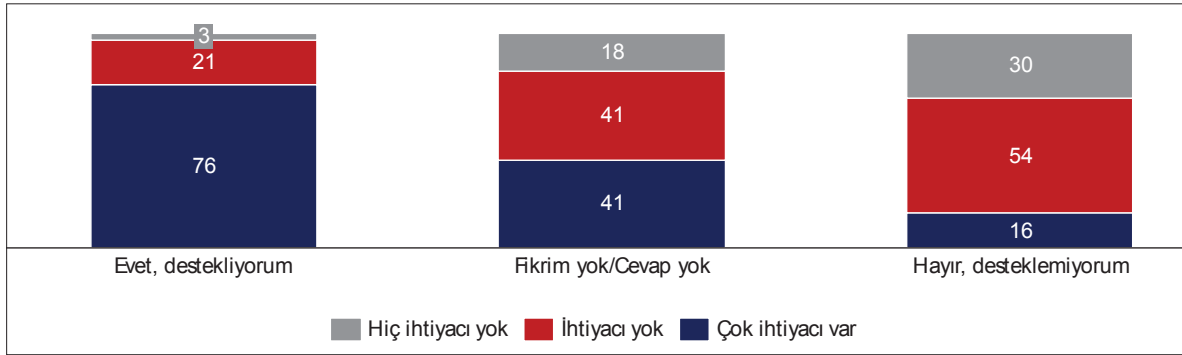

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

“Türkiye’nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplar “Türkiye’nin ekonomik olarak AB’ye ihtiyacı var mı?” sorusuna verilen cevaplarla birlikte değerlendirildiğinde, üyeliği destekleyen grubun %76 oranında “Türkiye’nin ekonomik olarak AB’ye ihtiyacı

olduğu” düşüncesine sahip olduğu görülmektedir. Türkiye’nin AB’ye üyeliğini desteklemeyen katılımcıların ise “Türkiye’nin ekonomik olarak AB’ye ihtiyacı var mı?” sorusuna %54 oranında “ihtiyacı yok” cevabını verdiği görülmektedir (bkz. Şekil 21).

Şekil 21 - “Türkiye’nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların “Türkiye’nin ekonomik olarak AB’ye ihtiyacı var mı?” sorusuna verilen cevaplara göre dağılımı, %

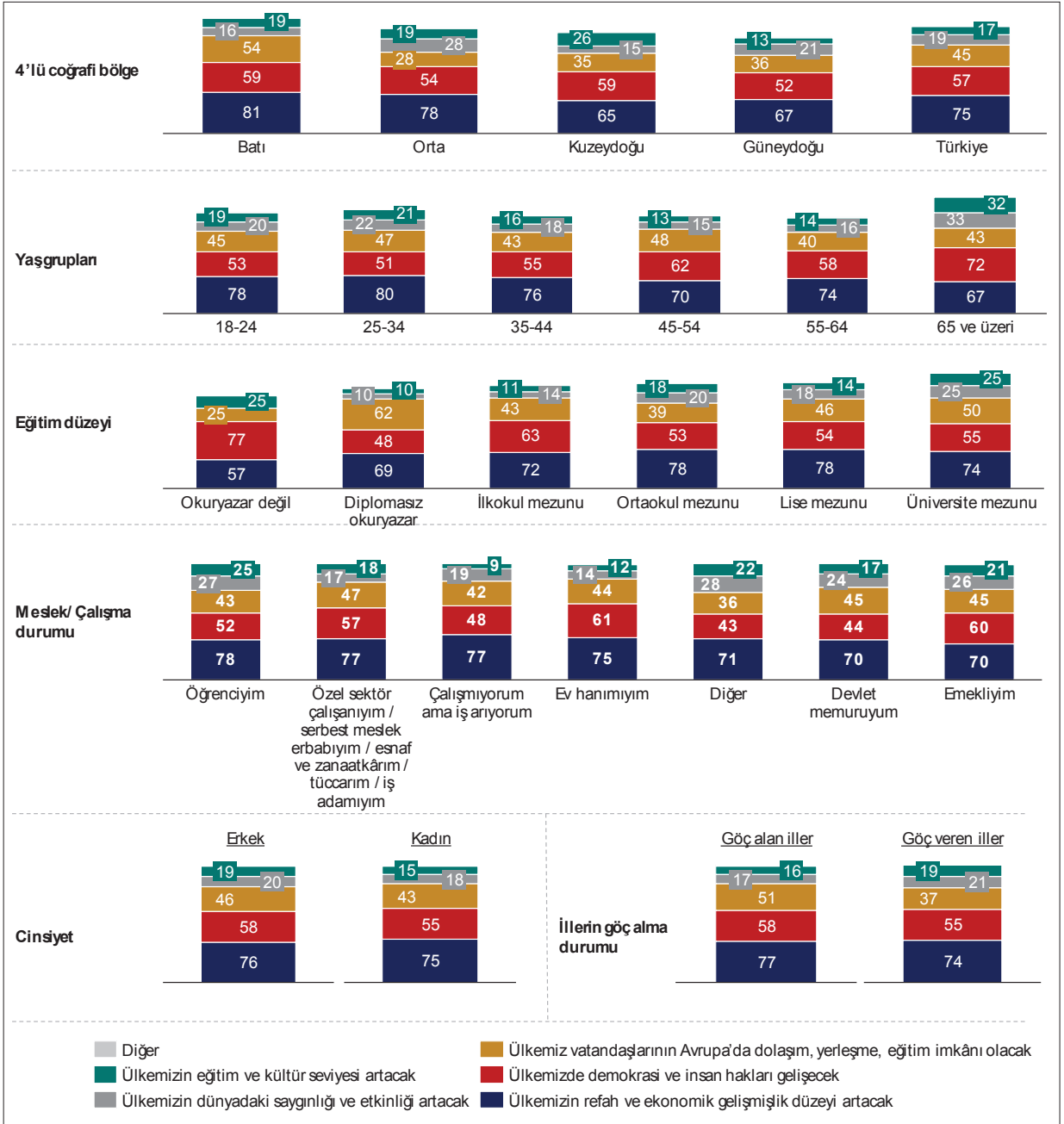
Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

Alan araştırmasının sonuçlarına göre, katılımcıların AB üyeliğini desteklemesindeki en önemli neden olarak %75’lik pay ile “ülkemin refah ve ekonomik gelişmişlik düzeyi artacak” cevabı ön plana çıkmaktadır. “Ülkemizde demokrasi ve insan hakları gelişecek” görüşü, %57 ile AB’ye üyeliğin desteklenmesindeki en önemli ikinci gerekçe olurken bu cevabı %45’lik pay ile “ülkemiz vatandaşlarının Avrupa’da dolaşım, yerleşme, eğitim imkânı olacak” cevabı takip etmektedir. Türkiye’nin AB üyeliğinin desteklenme nedenlerinden “ülkemizin dünyadaki saygınlığını ve etkinliğini artıracak” ifadesi, %19 pay alırken üyeliğin “ülkemizin eğitim ve kültür seviyesine katkı sağlayacak” ifadesini destekleyen katılımcıların oranı ise %17 olarak kaydedilmektedir (bkz. Şekil 22).

4’lü coğrafi bölge dağılımı incelendiğinde, her bölge için üyeliğe destekteki en önemli neden olarak “ülkemizin refah ve ekonomik gelişmişlik düzeyi artacak” cevabının ön plana çıktığı görülmektedir. AB üyeliğini %66’lık oranla en çok destekleyen Güneydoğu bölgesi iken bu bölgenin üyeliği desteklemesinin ardındaki temel neden olarak %67’lik oranla “ülkemizin refah ve ekonomik gelişmişlik düzeyi artacak” ifadesi öne çıkmaktadır. Aynı gerekçe, Batı’da %81, Orta bölgede %78, Kuzeydoğu bölgesinde ise %65 oranında karşılık bulmaktadır. İllerin göç alma ve göç verme durumuna göre bakıldığında, göç alan ve göç veren illerin üyeliği sırasıyla %77 ve %74 oranları ile “ülkemizin refah ve ekonomik gelişmişlik düzeyi artacak” nedeniyle destekledikleri görülmektedir. Cinsiyet dağılımına göre incelendiğinde ise “ülkemizin refah ve ekonomik gelişmişlik düzeyi artacak” ifadesi kadınlarda ve erkeklerde sırasıyla %75 ve %76 oranlarıyla benzer bir

şekilde en önemli destek nedeni olarak ön plana çıkmaktadır. Yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde, 65 yaş ve üzeri grup, AB’ye üyeliği %72’lik oran ile “ülkemizde demokrasi ve insan hakları gelişecek” gerekçesi ile ilk sırada desteklerken diğer yaş gruplarının hepsi için destek nedenleri arasında ilk sırada “ülkemizin refah ve ekonomik gelişmişlik düzeyinin artacağı” cevabı yer almaktadır. “Türkiye’nin AB üyesi olmasını neden destekliyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar eğitim düzeyine göre incelendiğinde, ortaokul ve lise mezunları %78’lik paylar ile “ülkemizin refah ve ekonomik gelişmişlik düzeyi artacak” cevabını vererek refah düzeyinin artacağına en fazla inanan gruplar olarak ön plana çıkmaktadır. Bu cevabın üniversite mezunlarında %74, ilkökul mezunlarında %72, diplomasız okuyazarlarda %69 ve okuyazar olmayan kesimde ise %57 oranında karşılık bulduğu görülmektedir. Okuyazar olmayan kesimin AB üyeliğine destek nedenleri arasında ise %77’lik pay ile “ülkemizde demokrasi ve insan hakları gelişecek” cevabı ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların çalışma alanlarına göre bakıldığında, AB’ye üyelik ile “ülkemizin refah ve ekonomik düzeyinin artacağı” ifadesi öğrencilerde %78 ile en yüksek karşılığı bulurken, emeklilerde ve devlet memurlarında bu oranın %70 ile en düşük seviyede kaydedildiği görülmektedir (bkz. Şekil 22).

Şekil 22 - “Türkiye’nin AB üyesi olmasını neden destekliyorsunuz?” sorusuna verilen cevapların* farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %

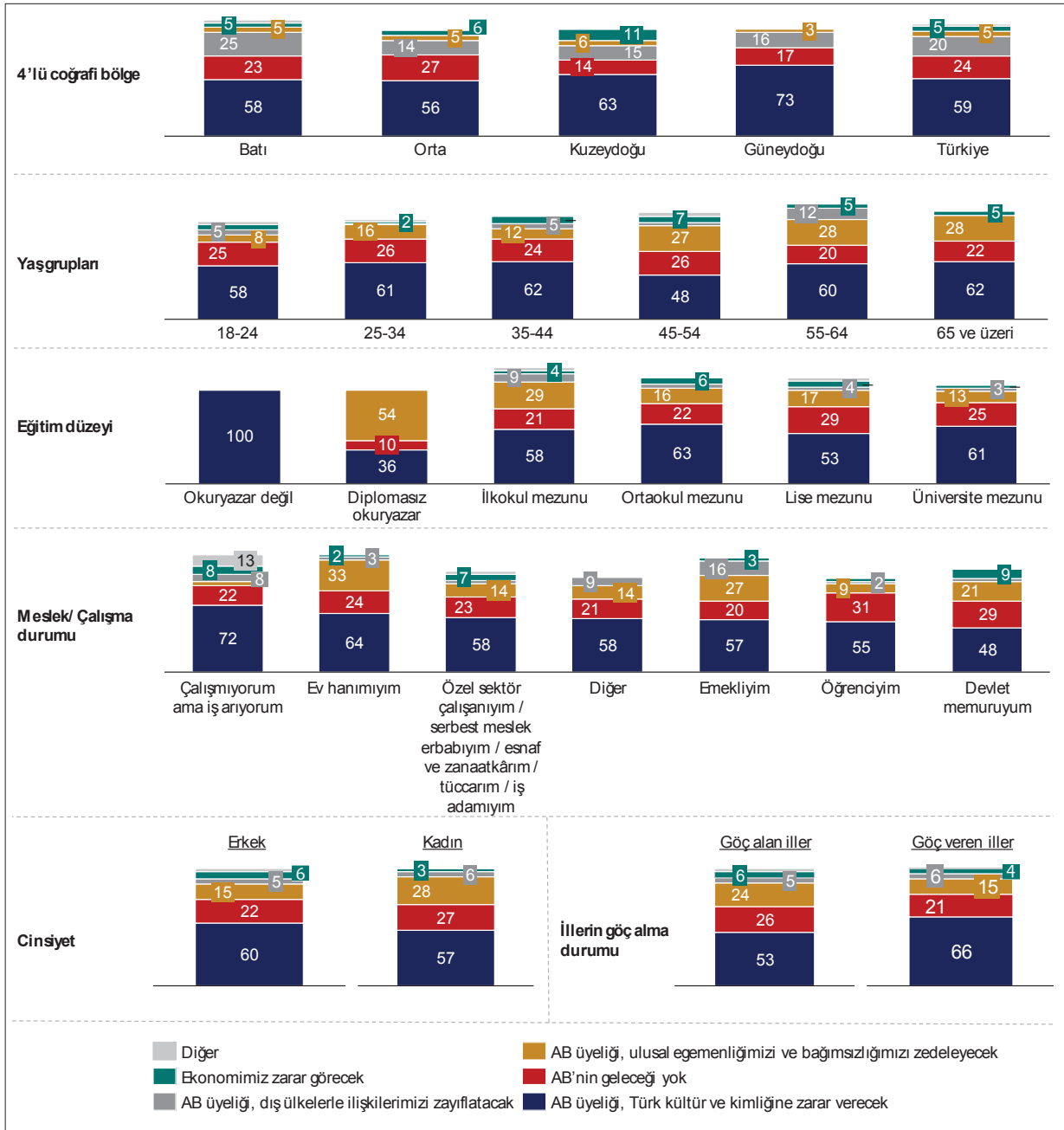
Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

*Araştırmaya katılan katılımcılar birden fazla tercih yapabilmektedir.

Kamuoyu araştırmasının sonuçlarına göre, Türkiye'nin AB'ye üye olmasını desteklemeyen katılımcıların Türkiye'nin AB'ye üye olmasının Türk kültür ve kimliğine zarar vereceğini düşündükleri görülmektedir. "Türkiye'nin AB üyesi olmasını neden desteklemiyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde, AB üyeliğinin "Türk kültür ve kimliğine zarar vereceği" endişesi, %59 ile AB'ye üyeliği desteklemeyenlerin, üyeliği neden desteklemediklerine yönelik verdikleri cevaplar arasında ilk sırayı almaktadır. Bu ifadeyi, %24'lük pay ile "AB'nin geleceği yok", %20'lik pay ile "AB üyeliği, dış ülkelerle ilişkilerimizi zayıflatacak" ve %5'lik pay ile "AB üyeliği, ulusal egemenliğimizi ve bağımsızlığımızı zedeleyecek" ve "ekonomimiz zarar görecektir" cevapları takip etmektedir. 4'lü coğrafi bölge dağılımına bakıldığında, üyeliğin "Türk kültür ve kimliğine zarar vereceği" ifadesini Güneydoğu bölgesi %73 oranı ile desteklerken bu cevap en az desteği %56'lık pay ile Orta bölgede bulmaktadır. Bir diğer taraftan, AB'ye üyeliğin "Türk kültür ve kimliğine zarar vereceği" ifadesi göç veren illerde %66 oranında karşılık bulurken göç alan illerde bu oranın %53 olarak kaydedildiği görülmektedir. Cinsiyet dağılımına göre incelendiğinde, "Türkiye'nin AB üyesi olmasını neden desteklemiyorsunuz?" sorusuna erkekler %60'lık pay ile "AB üyeliği, Türk kültür ve kimliğine zarar verecek" cevabını verirken bu cevabın kadınlarda %57 oranında karşılık bulduğu tespit edilmektedir. Ayrıca kadınlar için ikinci en önemli desteklememe nedeni olarak %28'lik pay ile "AB üyeliği, ulusal egemenliğimizi ve bağımsızlığımızı zedeleyecek" cevabı ön plana çıkarken erkekler için en önemli ikinci nedeni ise %22'lik pay ile "AB'nin geleceği yok" cevabı oluşturmaktadır. Yaş dağılımına göre, 35-44 yaş ile 65 yaş ve üzeri gruplar, %62'lik payları ile AB'ye üyeliğin "Türk kültür ve kimliğine zarar vereceği" endişesinin en fazla olduğu gruplar olarak dikkat çekmektedir. Verilen cevaplar eğitim düzeyine göre incelendiğinde, okuryazar olmayan kesimin %100 oranıyla üyeliğin "Türk kültür ve kimliğine zarar vereceği" düşüncesine en fazla sahip olan grup olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Aynı endişe ortaokul

mezunlarında %63, üniversite mezunlarında %61, ilkokul mezunlarında 58 ve lise mezunlarında %53 oranında karşılık bulmaktadır. Diplomasız okuryazarlar için ise en önemli endişe kaynağını %54'lük payı ile "AB üyeliği, ulusal egemenliğimizi ve bağımsızlığımızı zedeleyecek" ifadesi oluşturmaktadır. Meslek dağılımına göre, işsizlerin %72'lik pay ile Türkiye'nin AB'ye üyeliğini "Türk kültür ve kimliğine zarar verecek" endişesi ile desteklemediği görülmektedir. Bu cevap ev hanımlarında %64, özel sektörde %58, emeklilerde %57, öğrencilerde %55 ve devlet memurlarında ise %48 oranında karşılık bulmaktadır (bkz. Şekil 23).

Şekil 23 - “Türkiye’nin AB üyesi olmasını neden desteklemiyorsunuz?” sorusuna verilen cevapların* farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %

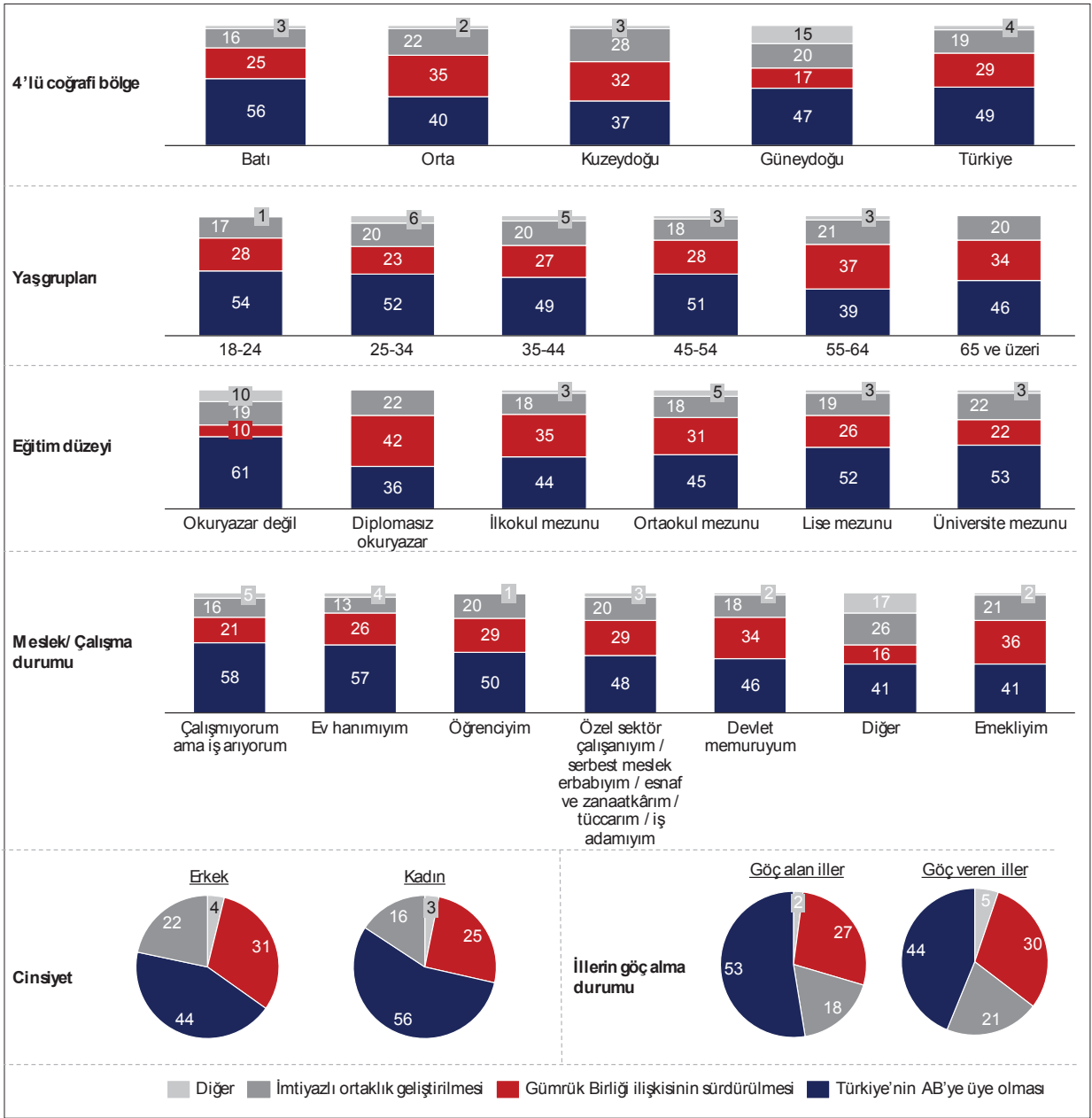
Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

*Araştırmaya katılan katılımcılar birden fazla tercih yapabilmektedir.

“Sizce Türkiye ve AB arasındaki en uygun ilişki türü hangisidir?” sorusuna verilen cevaplar değerlendirildiğinde, %49’luk pay ile “Türkiye’nin AB’ye üye olması” seçeneği öne çıkarken tam üyelik seçeneğini, %29’luk oranı ile “Gümrük Birliği ilişkisinin sürdürülmesi” ve %19’luk pay ile “imtiyazlı ortaklık geliştirilmesi” seçenekleri takip etmektedir. Katılımcıların verdikleri cevapların 4’lü coğrafi bölge dağılımına bakıldığında, tam üyelik Batı bölgesinde %56’lık oran ile en çok desteği görürken bu bölgeyi %47’lik pay ile Güneydoğu ve %40’lık pay ile Orta bölge takip etmektedir. Tam üyelik seçeneğine en az desteğin ise %37 ile Kuzeydoğu bölgesinden geldiği görülmektedir. İlgili soru kapsamında, göç alan ve göç veren illere göre değerlendirme yapıldığında, göç alan iller tam üyeliği %53 oranında desteklerken göç veren illerde bu oran %44 olarak kaydedilmektedir. Cinsiyet dağılımına bakıldığında, kadınlar %56’lık pay ile Türkiye ve AB arasındaki en uygun ilişki türünün tam üyelik olduğunu düşünürken erkeklerde bu ilişki türünün %44’lük pay aldığı görülmektedir. Her iki grup için de “Gümrük Birliği ilişkisinin sürdürülmesi” seçeneği en uygun ikinci ilişki türü olarak ön plana çıkmaktadır. Yaş gruplarına göre dağılım incelendiğinde, Türkiye’nin AB’ye üye olması seçeneği, en fazla desteği, %54 ve %52 oranları ile sırasıyla 18-24 ve 25-34 yaş gruplarında görmektedir. 55-64 yaş grubu, tam üyeliği %39 oranında desteklerken bu grup, “Gümrük Birliği ilişkisinin sürdürülmesi” şeklinde gerçekleşecek ilişki türüne verdiği %37’lik destek oranıyla, bu seçeneği en fazla destekleyen grup olarak öne çıkmaktadır. Eğitim durumuna göre bakıldığında, okuryazar olmayan kesimin %61’lik pay ile AB’ye tam üyeliği

en fazla destekleyen grup olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre; “tam üyelik” seçeneğini üniversite mezunları %53, lise mezunları %52, ortaokul mezunları %45 ve ilkokul mezunları ise %44 oranında desteklemektedir. Diplomasız okuryazarlar ise Türkiye ve AB arasındaki en uygun ilişki türünün %42’lik pay ile “Gümrük Birliği ilişkisinin sürdürülmesi” olduğunu düşünmektedir. Bir diğer taraftan, işsizlerin ve ev hanımlarının sırasıyla %58 ve %57 oranında tam üyeliği en çok destekleyen iki grup olarak ön plana çıktığı görülmektedir (bkz. Şekil 24).

Şekil 24 - “Sizce Türkiye ve AB arasındaki en uygun ilişki türü hangisidir?” sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %

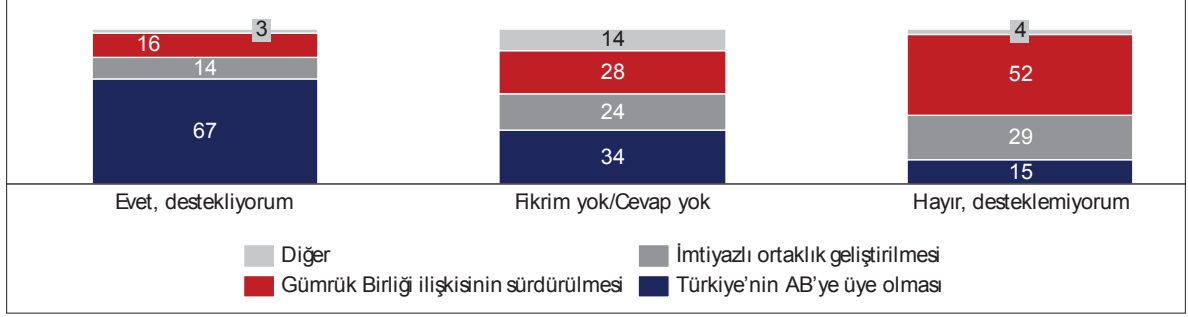

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

“Türkiye’nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplar, “Sizce Türkiye ve AB arasındaki en uygun ilişki türü aşağıdakilerden hangisidir?” sorusuna verilen cevaplarla birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye’nin AB’ye üye olmasını destekleyen katılımcıların %67’lik bir oranla “tam üyelik” ilişkisini, Türkiye ve AB arasındaki en uygun ilişki türü olarak

ifade ettikleri görülmektedir. Bu oran, üyeliği desteklemeyenlerde %15, “fikrim yok/cevap yok” cevabını verenlerde ise %34 olarak kaydedilmektedir. “Türkiye’nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?” sorusuna “hayır, desteklemiyorum” cevabı veren katılımcıların %52’sinin “Gümrük Birliği ilişkisinin sürdürülmesini” en uygun ilişki türü olarak belirttiği görülmektedir (bkz. Şekil 25).

Şekil 25 - “Türkiye’nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların “Sizce Türkiye ve AB arasındaki en uygun ilişki türü aşağıdakilerden hangisidir?” sorusuna verilen cevaplara göre dağılımı, %

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

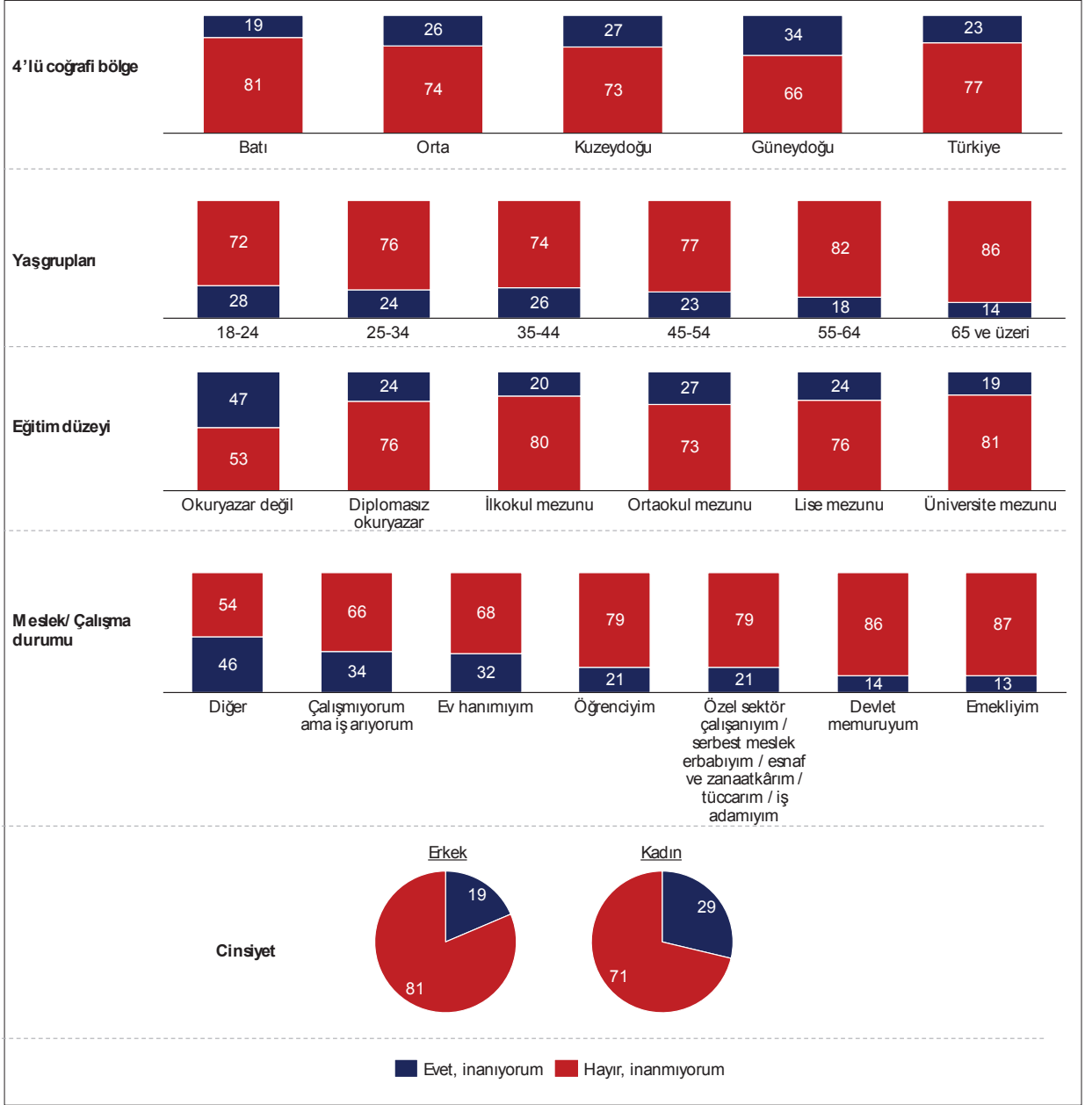
E. AB Üyeliğine İnanç

Kamuoyu araştırmasına katılanların “Türkiye’nin AB’ye üye olacağına inanıyor musunuz?” sorusuna %23’lük oranda “evet, inanıyorum” cevabını verdiği tespit edilirken %77’sinin ise Türkiye’nin AB’ye üye olacağına inanmadığı görülmektedir.

Katılımcılara yöneltilen “Türkiye’nin AB’ye üye olacağına inanıyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında, üyeliğe inananların oranı 2019 yılında %23 düzeyindedir. Benzer bir soru daha önceki çalışmalar kapsamında sorulduğunda, bu oranın 2015 yılında %30, 2016’da %36, 2017 yılında ise %31 ile güncel çalışmaya kıyasla daha yüksek bir düzeyde seyrettiği görülmektedir.^{xv} 2019 yılında gerçekleştirilen araştırma kapsamında 4’lü coğrafi bölge dağılımına bakıldığında, Güneydoğu bölgesi %34’lük payı ile AB’ye üye olunacağına dair en yüksek inanç düzeyine sahip bölge olarak ön plana çıkmakta ve bu bölgeyi %27’lik payı ile Kuzeydoğu ve %26’lık payı ile Orta bölge takip etmektedir. Bir diğer taraftan Batı bölgesi %19’luk pay ile üyeliğe inancın en az olduğu bölge olarak öne çıkmaktadır. Cinsiyete göre bakıldığında, %29’luk inanç düzeyleri ile kadınlar, Türkiye’nin AB’ye üye olacağına erkeklere (%19) kıyasla daha fazla inanmaktadır. Alan araştırmasının sonuçlarına göre, yaş arttıkça Türkiye’nin AB’ye üye olacağına dair inancın azaldığı görülmektedir. Nitekim en yüksek inanca sahip kesimi %28’lik oranla 18-24 yaş grubu oluştururken 65 yaş ve üzerinde bu oran %14 olarak kaydedilmektedir. Eğitim durumuna göre bakıldığında, %19’luk pay ile üniversite mezunları üyeliğe en az inanan grup olarak ön plana çıkarken üyeliğe en fazla inanan grubu ise %47’lik pay ile okuryazar olmayan kesim oluşturmaktadır. Çalışma alanlarına göre incelendiğinde, AB’ye üyeliğe en çok inanan kesimi %34’lük payı ile işsizler oluştururken bu grubu %32’lik oranla ev hanımları ve %21’lik oranları ile özel sektör çalışanları ve öğrenciler takip etmektedir. Türkiye’nin AB’ye üye olacağına en az inanan kesimleri ise sırasıyla %13

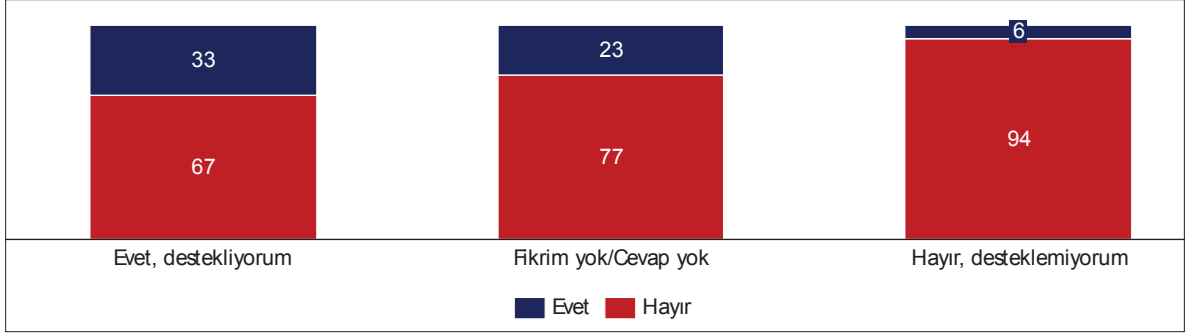
ve %14’lük oranlar ile emekliler ve devlet memurları oluşturmaktadır (bkz. Şekil 26). “Türkiye’nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların “Türkiye’nin AB’ye üye olacağına inanıyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplara göre dağılımına bakıldığında, “hayır, desteklemiyorum” cevabını veren katılımcıların %94 oranında Türkiye’nin AB’ye üye olmayacağını düşündükleri görülmektedir. Destekleyenlerde ise üyeliğe inanç seviyesi, %33 düzeyinde kaydedilmektedir (bkz. Şekil 27).

Şekil 26 - “Türkiye’nin AB’ye üye olacağına inanıyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

Şekil 27 - “Türkiye’nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların “Türkiye’nin AB’ye üye olacağına inanıyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplara göre dağılımı, %

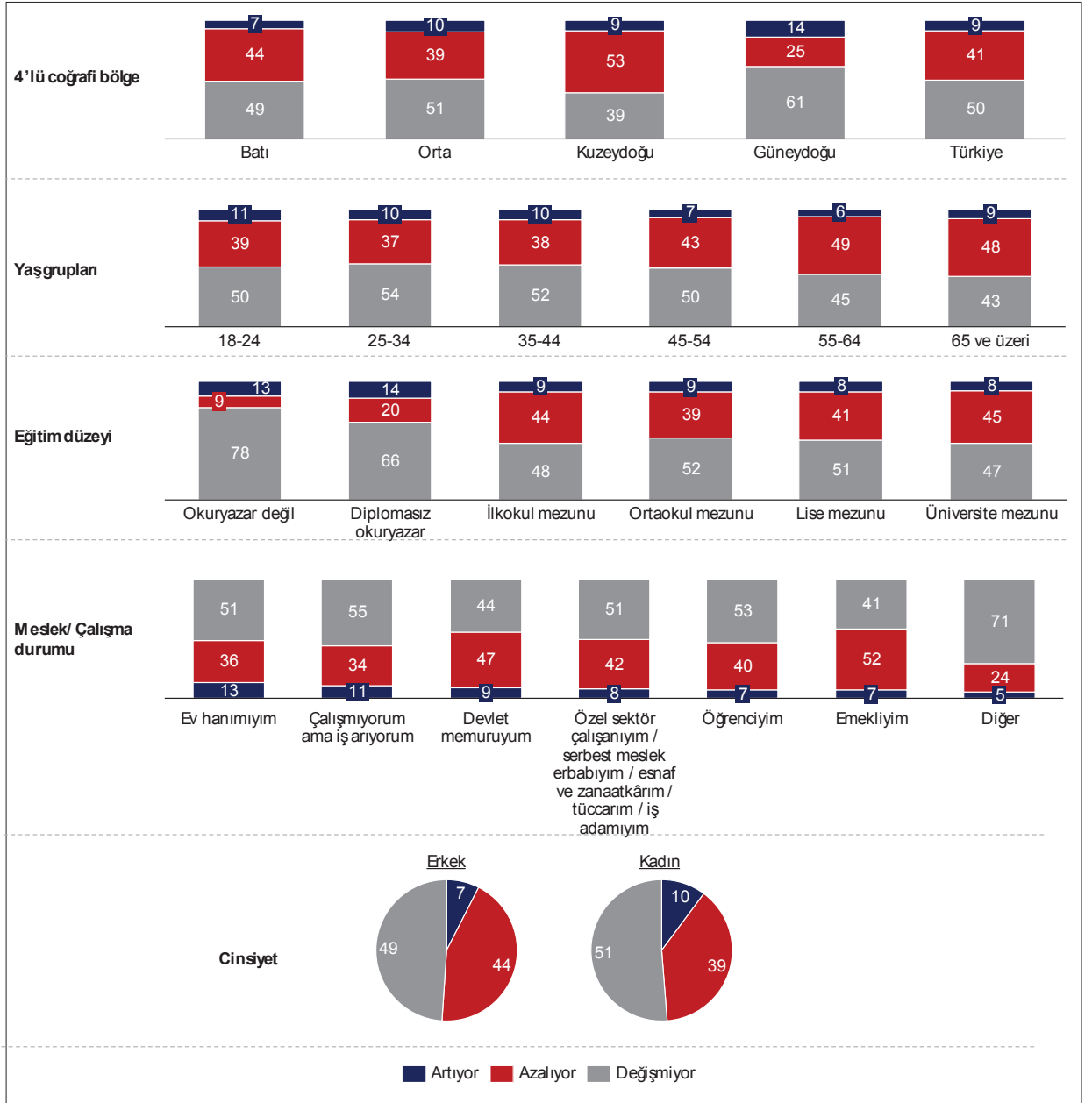

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

Kamuoyu araştırmasının sonuçları değerlendirildiğinde, Türkiye’nin AB’ye üye olacağına dair inanç düzeyinin değişmediği görülmektedir. Katılımcıların “Türkiye’nin AB’ye üye olacağına inancınız artıyor mu, azalıyor mu?” sorusuna %50 oranında “değişmiyor”, %41 oranında “azalıyor” ve %9 oranında “artıyor” cevaplarını verdikleri görülmektedir. 4’lü coğrafi bölge dağılımına göre, Türkiye’nin AB’ye üye olacağına inancı en çok artan bölge %14 ile Güneydoğu olurken inancı en az artan bölge ise %7 ile Batı bölgesi olarak ön plana çıkmaktadır. Verilen cevaplar cinsiyet dağılımına göre değerlendirildiğinde, kadınların %10’luk pay ile Türkiye’nin AB’ye üye olacağına dair inançlarının daha çok arttığı görülürken erkeklerde artış oranı %7 seviyesinde kaydedilmektedir. Yaş dağılımına göre, 18-24 yaş grubu, %11’lik pay ile AB üyeliğine inancı en çok artan yaş grubu olarak öne çıkarken yaş arttıkça inanç seviyesinde artış yaşayanların oranının

%6’lara kadar gerilediği görülmektedir. Nitekim Türkiye’nin AB’ye üye olacağına dair inanç düzeyinin en fazla azaldığı gruplar olarak sırasıyla %49 ve %48’lik paylar ile 55-64 yaş ve 65 yaş üzeri gruplar ön plana çıkmaktadır. Eğitim durumuna göre, lise ve üniversite mezunlarının %8’lik oranlar ile AB üyeliğine inançları en az artan gruplar olduğu görülmektedir. Meslek gruplarına göre değerlendirildiğinde, sırasıyla %13 ve %11’lik payları ile ev hanımları ve işsizlerin AB üyeliğine inancı en fazla arttığı gruplar olduğu tespit edilmekle birlikte üyeliğe olan inancı en çok azaldığı grubu %52’lik pay ile emekliler oluşturmaktadır (bkz. Şekil 28).

Şekil 28 - “Türkiye’nin AB’ye üye olacağına inancınız artıyor mu, azalıyor mu?” sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %

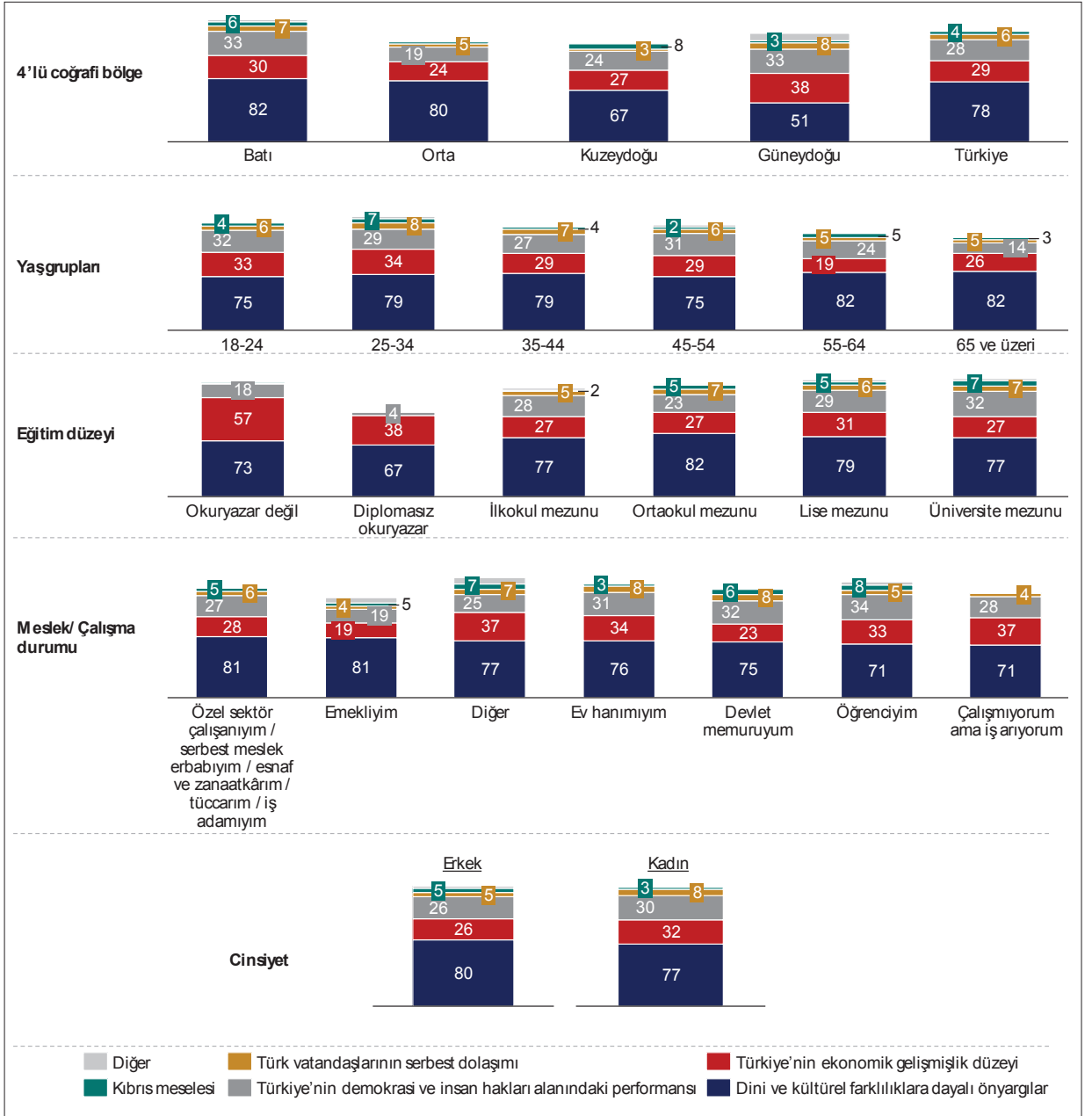

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

Kamuoyu araştırmasının sonuçlarına göre, Türkiye'nin AB üyeliğinin önündeki en büyük engeli, %78'lik payı ile "dini ve kültürel farklılıklara dayalı ön yargılar" oluşturmaktadır. Bu kapsamda, "Dini ve kültürel farklılıklara dayalı ön yargılar", "Sizce Türkiye'nin AB üyeliğinde en büyük engeli hangi etmenler oluşturuyor?" sorusuna verilen cevaplar arasında ilk sırada yer almaktadır. "Türkiye'nin ekonomik gelişmişlik düzeyi" cevabı, %29'luk pay ile ikinci önemli neden olurken bu cevabı %28 ile "Türkiye'nin demokrasi ve insan hakları alanındaki performansı" takip etmektedir. Bununla birlikte, Türkiye'nin AB üyeliğine en büyük engeli "Türk vatandaşlarının serbest dolaşımının" oluşturduğu ifadesi %6 pay alırken "Kıbrıs meselesini" en büyük engel olarak gören katılımcıların oranının %4 olarak kaydedildiği görülmektedir. 4'lü coğrafi bölge dağılımına göre bakıldığında, "dini ve kültürel farklılıklara dayalı ön yargıların" Türkiye'nin AB'ye üyeliğindeki en büyük engeli oluşturduğu ifadesinin %82 ile en çok Batı bölgesinde belirginleştiği görülmektedir. Bu cevap Orta bölgede %80, Kuzeydoğu'da %67 ve Güneydoğu'da %51 oranında karşılık bulmaktadır. Cinsiyet dağılımına göre bakıldığında, "dini ve kültürel farklılıklara dayalı ön yargılar" seçeneği erkek katılımcılarda %80'lik pay ile kadınlara göre (%77) daha çok ön plana çıkmaktadır. Yaş grubuna göre, 55-64 yaş ile 65 yaş ve üzeri grup, Türkiye'nin AB üyeliğindeki en büyük engeli %82'lik pay ile "dini ve kültürel farklılıklara dayalı ön yargıların" oluşturduğunu düşünmektedir. 18-44 yaş grubu için en önemli ikinci engeli "Türkiye'nin ekonomik gelişmişlik düzeyi" oluştururken 45-64 yaş grubu için ikinci sırada "Türkiye'nin demokrasi ve insan hakları alanındaki performansı" cevabı yer almaktadır. Tüm eğitim düzeylerindeki katılımcılar için Türkiye'nin AB üyeliğine en büyük engeli "dini ve kültürel farklılıklara dayalı ön yargılar" oluşturmaktadır. Bununla birlikte üniversite mezunları için üyelikteki en büyük ikinci engel %32'lik pay ile "Türkiye'nin demokrasi ve insan hakları alanındaki performansıdır". Çalışma alanlarına göre, AB'ye üyelikteki en büyük engelin

"dini ve kültürel farklılıklara dayalı ön yargılar" olduğu ifadesinin %81'lik paylar ile özel sektör çalışanları ve emekliler arasında ön plana çıktığı görülmektedir (bkz. Şekil 29). Ayrıca, "Türkiye'nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?" sorusuna "evet, destekliyorum" cevabını verenler için en büyük engeli %75'lik pay ile "dini ve kültürel farklılıklara dayalı ön yargılar" oluştururken üyeliği desteklemeyenlerde bu oran, %87 seviyesinde kaydedilmektedir (bkz. Şekil 30).

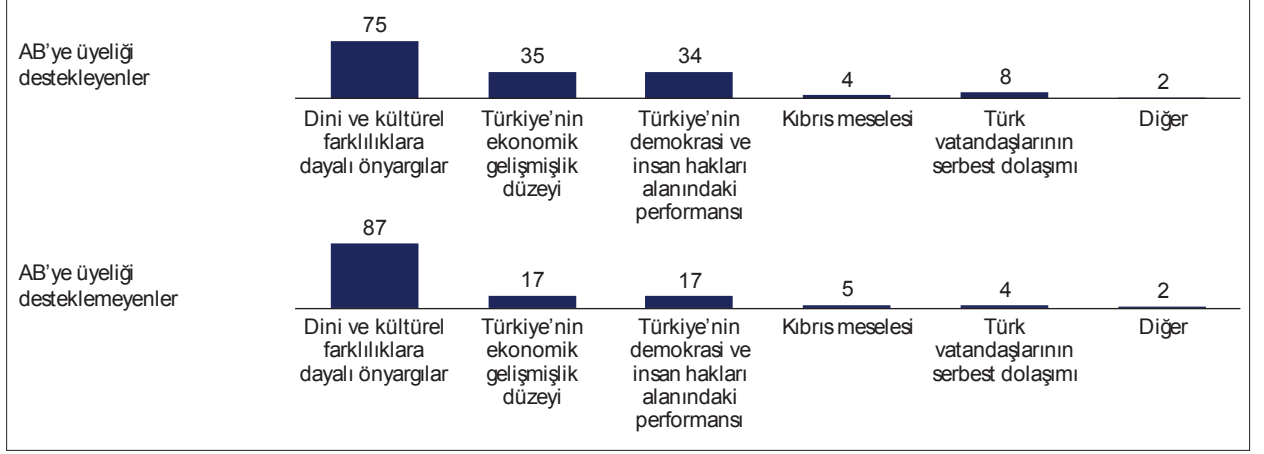
Şekil 29 - “Sizce Türkiye’nin AB üyeliğinde en büyük engeli hangi etmenler oluşturuyor?” sorusuna verilen cevapların* farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

*Araştırmaya katılan katılımcılar birden fazla tercih yapabilmektedir.

Şekil 30 - “Türkiye’nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların “Sizce Türkiye’nin AB üyeliğinde en büyük engeli hangi etmenler oluşturuyor?” sorusuna verilen cevaplara* göre dağılımı, %

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

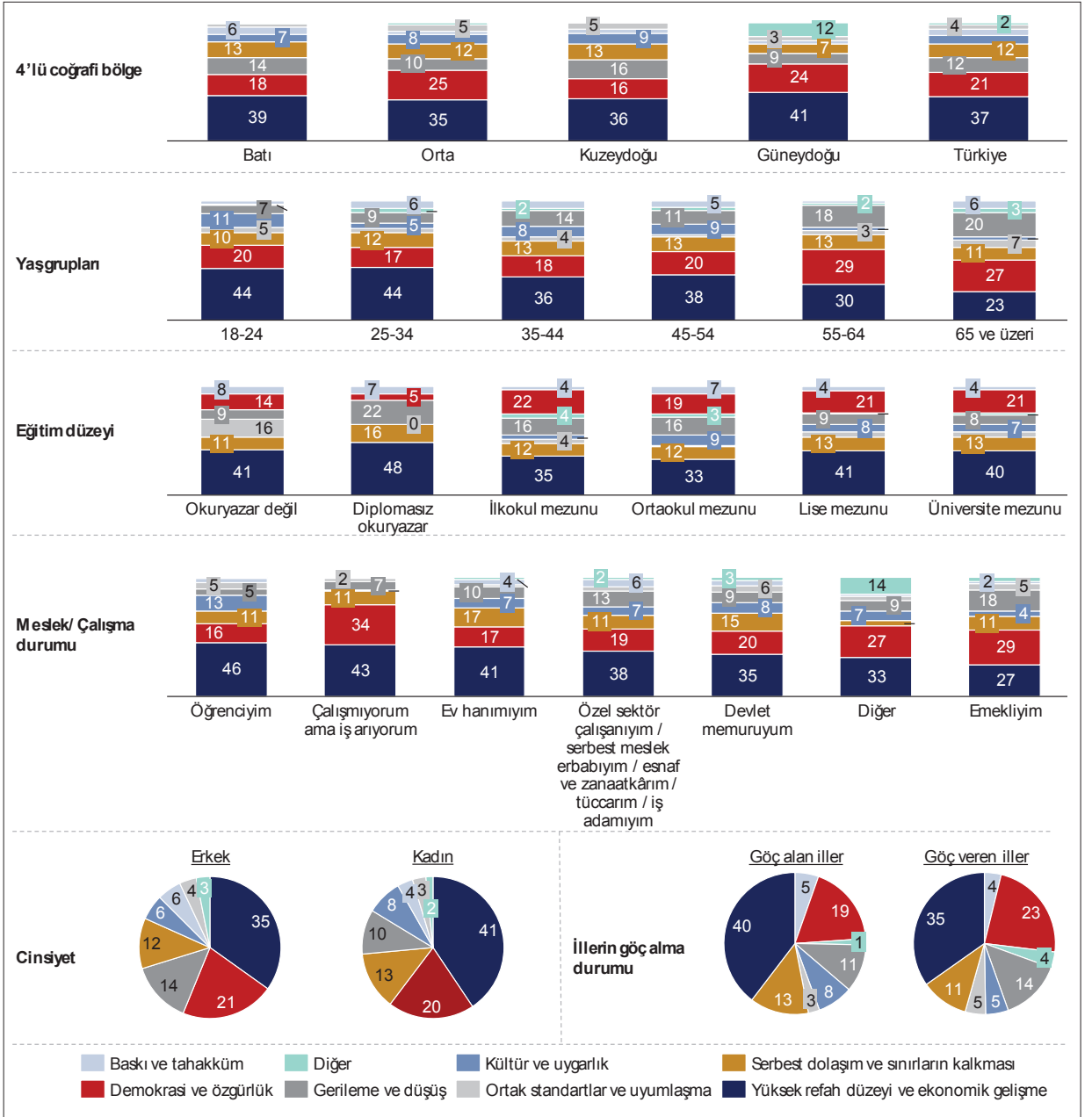
*Araştırmaya katılan katılımcılar birden fazla tercih yapabilmektedir.

F. AB ve AB Üyeliğinin Türkiye için Anlamı

Kamuoyu araştırmasına katılanlar için AB, “yüksek refah düzeyi ve ekonomik gelişmeyi”, ifade etmektedir. Katılımcılar “Sizin için AB ne ifade ediyor?” sorusuna %37 oranında “yüksek refah düzeyi ve ekonomik gelişme” cevabını verirken bu cevabı “demokrasi ve özgürlük” (%21), “gerileme ve düşüş” (%12) ve “serbest dolaşım ve sınırların kalkması” (%12) ifadeleri takip etmektedir. Aynı zamanda AB, katılımcıların %7’si için “kültür ve uygarlığı” ifade ederken %5’i için ise “baskı ve tahakküm” anlamına gelmektedir. 4’lü coğrafi bölge dağılımında, “yüksek refah düzeyi ve ekonomik gelişme” ifadesi, %41’lik payla en fazla Güneydoğu bölgesinde öne çıkmaktadır. Güneydoğu bölgesini %39 ile Batı, %36 ile Kuzeydoğu ve %35 ile Orta bölge takip etmektedir. Demokrasi ve özgürlük ifadesinin ön plana çıktığı bölgeler ise %25’lik pay ile Orta bölge ve %24’lük pay ile Güneydoğu bölgesidir. “Yüksek refah düzeyi ve ekonomik gelişme” ifadesi göç alan illerde %40’lık orana sahipken, göç veren illerde bu oran %35 olarak kaydedilmektedir. Cinsiyete göre, AB, kadınlar için %41’lik oranla “yüksek refah düzeyi ve ekonomik gelişme” ifade ederken erkeklerde ise bu ifade %35 oranında karşılık bulmaktadır. Her iki grup için de “demokrasi ve özgürlük” ifadesi ikinci sırada yer almaktadır. Bununla birlikte, erkekler için üçüncü sırada %14’lük oranla “gerileme ve düşüş” ifadesi yer alırken kadınlar için üçüncü ifade %13 ile “serbest dolaşım ve sınırların kalkmasıdır”. Verilen cevaplar yaş gruplarına göre incelendiğinde, AB, 18-64 yaş grubu için “yüksek refah ve ekonomik gelişme” ifade ederken 65 ve üzeri yaş grubu için %27’lik pay ile “demokrasi ve özgürlük” anlamına gelmektedir. Nitekim yaş arttıkça “demokrasi ve özgürlük” ifadesinin aldığı payın %29 seviyelerine çıkabildiği görülmektedir. Eğitim durumuna göre, AB, diplomasız okuryazarlar için %48’lik oranla “yüksek refah ve ekonomik gelişme” anlamına gelirken bu oranı %41’erlik payları ile lise mezunları ve okuryazar olmayan grup, %40 ile üniversite mezunları, %35 ile ilkokul ve %33 ile ortaokul mezunları takip etmektedir. Katılımcıların çoğunda ikinci ifade olarak “demokrasi ve özgürlük” ön plana çıkarken okuryazar olmayanlarda %16’lık pay ile “ortak standartlar ve uyumlaşma”, diplomasız okuryazarlarda ise %22’lik pay ile “gerileme ve düşüş” ifadeleri ön plana çıkmaktadır. Çalışma durumlarına göre değerlendirme yapıldığında, AB, öğrenciler için %46’lık oranla “yüksek refah düzeyi ve ekonomik gelişme” ifade ederken bu cevap işsizlerde %43, ev

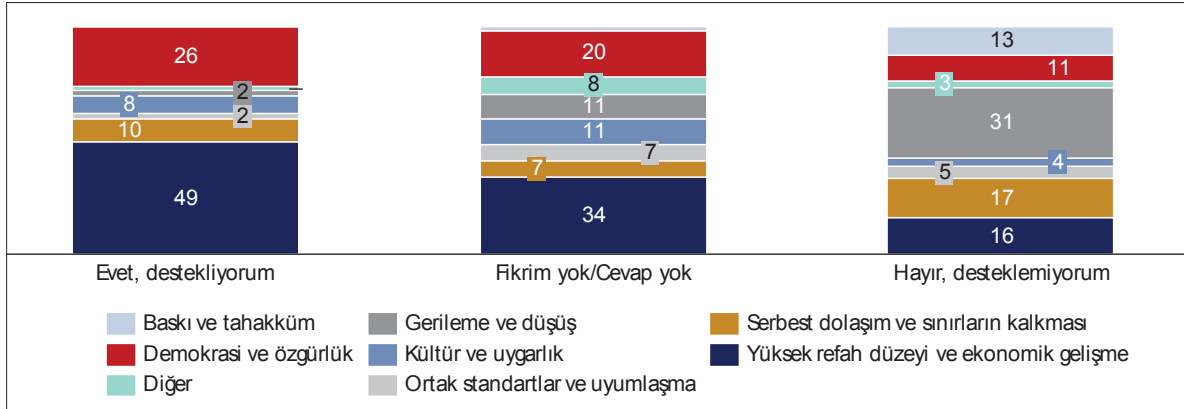
hanımlarında %41, özel sektör çalışanlarında %38, devlet memurlarında ise %35 oranında karşılık bulmaktadır. Emekliler için AB, %29’luk bir oranla “demokrasi ve özgürlük”, %27’lik oranla da “yüksek refah ve ekonomik gelişme” ifade etmektedir. Bununla birlikte “demokrasi ve özgürlük” seçeneğinin %34 oranla en fazla işsizler grubunda ön plana çıkan bir ifade olduğu görülmektedir (bkz. Şekil 31). “Türkiye’nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?” sorusuna “evet, destekliyorum” cevabını veren katılımcıların “Sizin için AB ne ifade ediyor?” sorusuna %49 oranla “yüksek refah ve ekonomik gelişme” cevabını verdiği görülmektedir. Türkiye’nin AB’ye üyeliğini desteklemeyen katılımcılar ise %31’lik pay ile AB’nin “gerileme ve düşüş” ifade ettiğini düşünmektedir (bkz. Şekil 32).

Şekil 31 - "Sizin için AB ne ifade ediyor?" sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

Şekil 32 - “Türkiye’nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların “Sizin için AB ne ifade ediyor?” sorusuna verilen cevaplara göre dağılımı, %

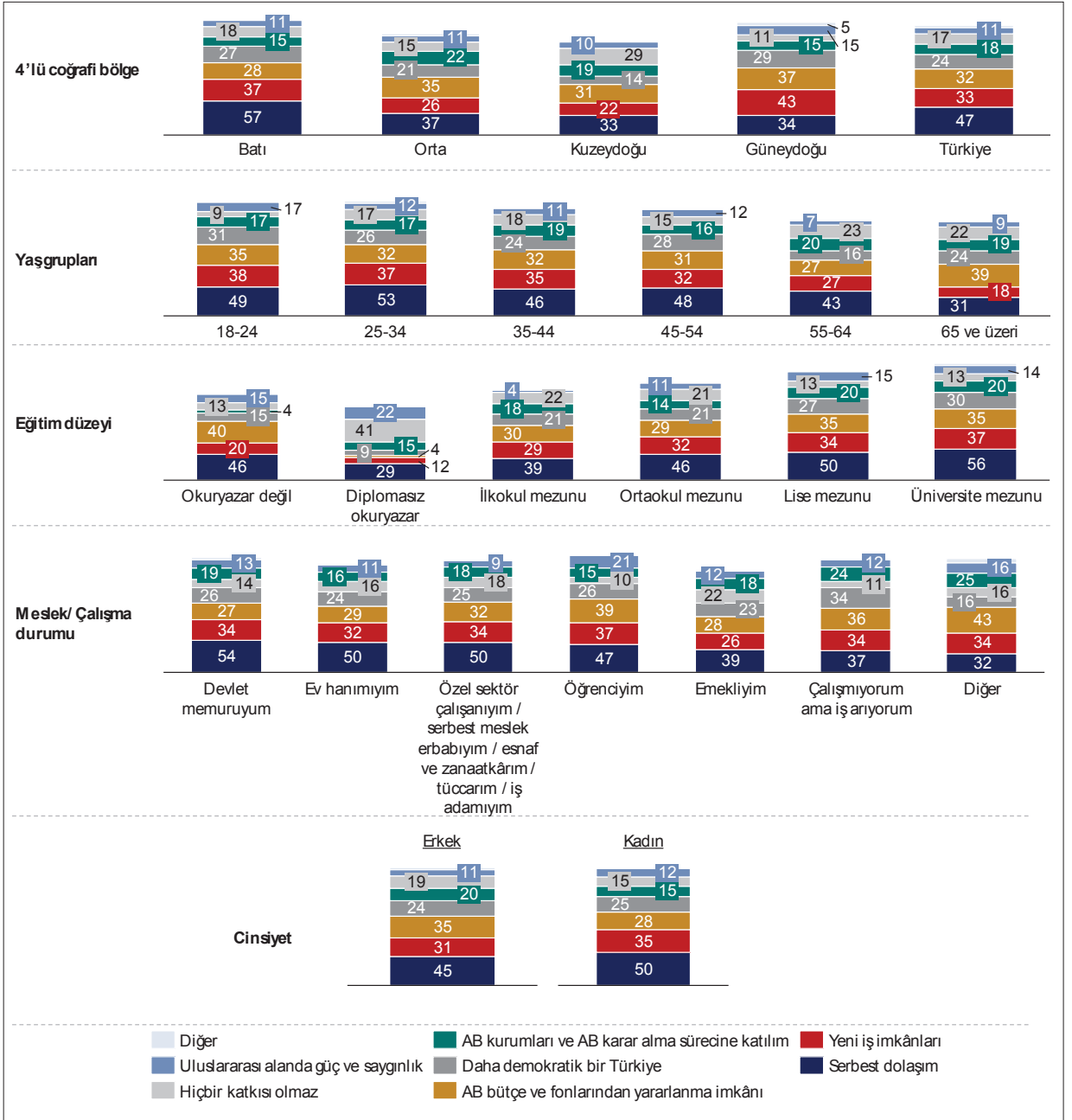

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

Kamuoyu araştırmasına göre, “serbest dolaşım” imkânı AB üyeliğinin Türkiye’ye sağlayacağı en önemli katkı olarak görülmektedir. Katılımcılar “AB üyeliğinin Türkiye’ye sağlayacağı katkılar neler olabilir?” sorusuna %47’lik oranla “serbest dolaşım” cevabını vermektedir. Bu cevabı %33 ile “yeni iş imkânları”, %32 ile “AB bütçe ve fonlarından yararlanma imkânı”, %24 ile “daha demokratik bir Türkiye”, %18 ile “AB kurumları ve AB karar alma sürecine katılım” ve %11 ile “uluslararası alanda güç ve saygınlık” cevapları takip etmektedir. Katılımcıların %17’si, AB üyeliğinin Türkiye’ye hiçbir katkı sağlamayacağını düşünmektedir. 4’lü coğrafi bölge dağılımına göre bakıldığında, “serbest dolaşım” seçeneği en fazla karşılığı Batı bölgesinde (%57) bulurken; Güneydoğu bölgesinin üyelikten en büyük beklentisinin “yeni iş imkânları” (%43) olduğu görülmektedir. AB’ye üyeliğin “hiçbir katkı sağlamayacağı” ifadesi, %29’luk pay ile en fazla Kuzeydoğu bölgesinde karşılık bulmaktadır. “Serbest dolaşım” seçeneğinin kadınlarda %50, erkeklerde ise %45 oranında karşılık bulduğu görülmektedir. Bir diğer taraftan kadınlarda sıralamayı %35 pay ile “yeni iş imkânları” seçeneği takip ederken erkekler için en önemli ikinci katkıyı ise %35’lik pay ile “AB bütçe ve fonlarından yararlanma imkânı” oluşturmaktadır. Yaş gruplarına göre bakıldığında, 18-64 yaş grubu için AB üyeliğinin Türkiye’ye sağlayacağı en büyük katkıyı “serbest dolaşım” seçeneği oluştururken 65 yaş ve üzeri grup için ise en önemli katkı olarak %39’luk payı ile “AB bütçe ve fonlarından yararlanma imkânı” ön plana çıkmaktadır. Eğitim seviyesine göre, diploma sahibi katılımcılar, AB üyeliğinin Türkiye’ye sağlayacağı katkılar arasında ilk sırada “serbest dolaşım” cevabını

verirken diplomasız okuryazarlar ise %41’lik pay ile üyeliğin hiçbir katkı sağlamayacağını düşünmektedir. Çalışma durumuna göre bakıldığında, “serbest dolaşım” seçeneğini en fazla seçen kitle olarak devlet memurları (%54) ön plana çıkmakta ve onu sırasıyla ev hanımları ve özel sektör çalışanları (%50), öğrenciler (%47), emekliler (%39) ve işsizler (%37) takip etmektedir (bkz. Şekil 33).

Şekil 33 - “AB üyeliğinin Türkiye’ye sağlayacağı katkılar neler olabilir?” sorusuna verilen cevapların* farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

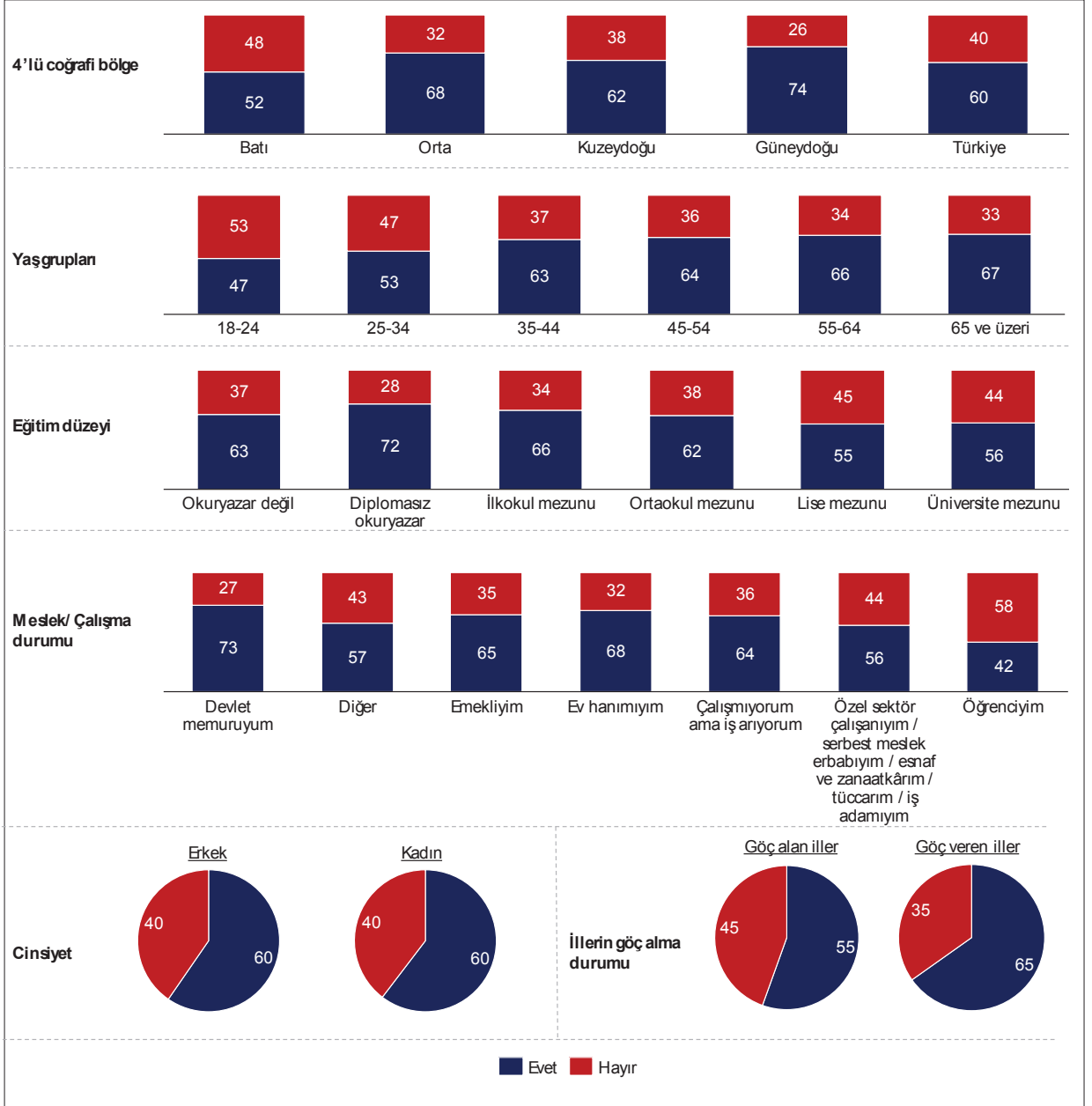
*Araştırmaya katılan katılımcılar birden fazla tercih yapabilmektedir.

G. Türkiye'nin AB Üyelik Performansı

Kamuoyu araştırmasına katılanların %60'ı, Türkiye'nin AB'ye üye olacak yönetsel ve kurumsal kapasiteye ve yetişmiş insan gücüne sahip olduğunu düşünmektedir. Katılımcılara yöneltilen "Türkiye'nin AB'ye üye olacak yönetsel ve kurumsal kapasiteye ve yetişmiş insan gücüne sahip olduğuna inanıyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların dağılımında, "evet" cevabının %60, "hayır" cevabının ise %40'lık bir pay aldığı görülmektedir. 4'lü coğrafi dağılımda, Türkiye'nin kapasitesinin varlığına yönelik en yüksek inanç düzeyi %74'lük pay ile Güneydoğu bölgesinde iken, en düşük inanç düzeyi ise %52'lik oranla Batı bölgesinden gelmekle birlikte, bu oran Türkiye ortalamasının (%60) altında seyretmektedir. İllerin göç alıp verme durumuna göre değerlendirildiğinde, göç alan illerde (%55) inanç düzeyinin, göç veren illere göre (%65) daha düşük seviyede kaydedildiği görülmektedir. Verilen cevaplar cinsiyet dağılımına göre incelendiğinde, Türkiye'nin kapasitesine olan inancın kadınlarda ve erkeklerde %60'lık pay ile aynı düzeyde kaydedildiği görülmektedir. Yaş grubuna göre, 65 ve üzeri yaş grubundaki katılımcılar %67'lik pay ile Türkiye'nin gerekli kapasiteye ve yetişmiş insan gücüne sahip olduğuna en çok inanan grubu oluştururken 18-24 yaş grubu, bu inancın %47'lik pay ile en düşük düzeyde karşılık bulduğu yaş grubu olarak öne çıkmaktadır. Nitekim yaş arttıkça Türkiye'nin kapasitesine olan inancın da %67 seviyesine kadar çıktığı gözlenmektedir. Eğitim durumuna göre, en yüksek inanca sahip grubu %72'lik pay ile diplomasız okuryazarlar oluştururken bu grubu sırasıyla ilkokul mezunları (%66), okuryazar olmayan katılımcılar (%63), ortaokul mezunları (%62), üniversite mezunları (%56) ve lise mezunları (%55) takip etmektedir. Çalışma durumuna göre, devlet memurları %73'lük oranla Türkiye'nin AB'ye üye olacak gerekli kapasiteye ve yetişmiş insan gücüne sahip olduğu inancının en yüksek olduğu grup olarak ön plana çıkmaktadır. İnanç düzeyi %42 ile en düşük düzeyde olan grubu ise

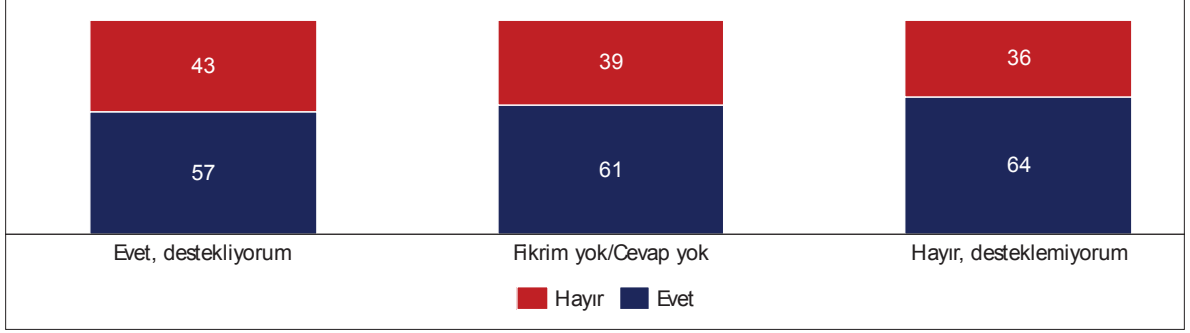
öğrenciler oluşturmaktadır (bkz. Şekil 34). "Türkiye'nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?" sorusuna verilen cevaplar, "Türkiye'nin AB'ye üye olacak yönetsel ve kurumsal kapasiteye ve yetişmiş insan gücüne sahip olduğuna inanıyor musunuz?" sorusuna verilen cevaplarla birlikte ele alındığında, Türkiye'nin AB'ye üyeliğini desteklemeyen katılımcıların Türkiye'nin kapasitesine olan inanç düzeylerinin, %64'lük pay ile üyeliği destekleyenlere göre (%57) daha yüksek seviyede olduğu görülmektedir (bkz. Şekil 35).

Şekil 34 - “Türkiye’nin AB’ye üye olacak yönetsel ve kurumsal kapasiteye ve yetişmiş insan gücüne sahip olduğuna inanıyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

Şekil 35 - “Türkiye’nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların “Türkiye’nin AB’ye üye olacak yönetsel ve kurumsal kapasiteye ve yetişmiş insan gücüne sahip olduğuna inanıyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplara göre dağılımı, %

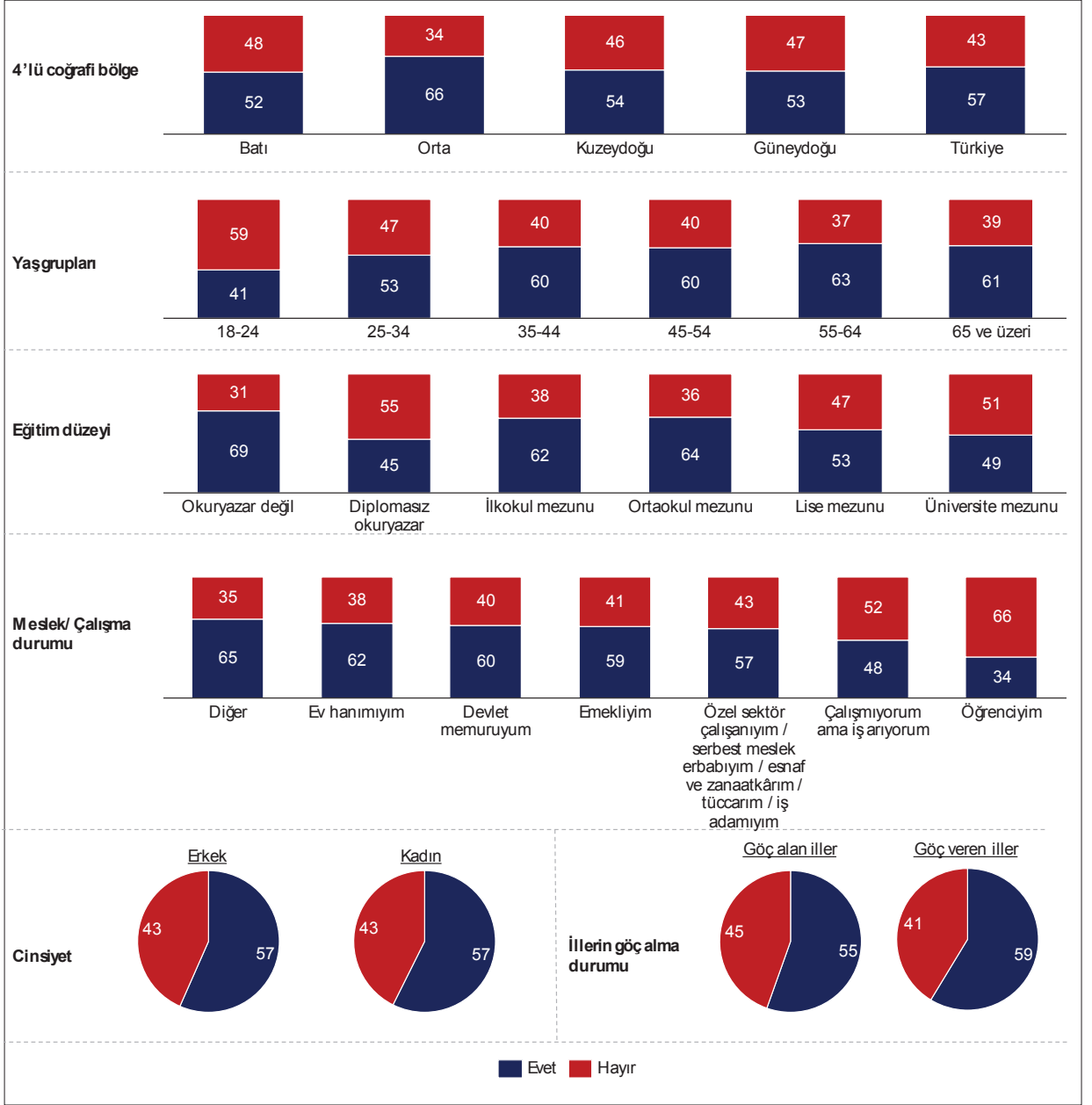

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

Kamuoyu araştırmasının sonuçlarına göre, katılımcıların %57’si, Türkiye’nin AB’ye üye olmak için üstüne düşeni gerektiği ölçüde yaptığını inanmaktadır. “Türkiye’nin AB’ye üye olmak için üstüne düşeni gerektiği ölçüde yaptığını inanıyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların dağılımına bakıldığında “evet” cevabının %57, “hayır” cevabının ise %43 oranında karşılık bulduğu görülmektedir. 4’lü coğrafi bölge dağılımda; Orta bölgenin %66 ile en yüksek inanç düzeyine sahip olduğu görülürken bu oranın Kuzeydoğu’da %54, Güneydoğu’da %53 ve Batı’da %52 olarak kaydedildiği görülmektedir. Diğer yandan, cevapların göç alan ve göç veren illere göre dağılımı incelendiğinde, göç alan illerde “evet” cevabının oranı %55 iken; göç veren illerde bu oranın %59 seviyesinde olduğu dikkat çekmektedir. Cinsiyete göre, Türkiye’nin AB’ye üye olmak için üstüne düşeni gerektiği ölçüde yaptığını yönelik inanç kadınlarda ve erkeklerde aynı seviyede (%57) kaydedilmektedir. İlgili soruya verilen cevaplar yaş dağılımına göre incelendiğinde, yaş arttıkça Türkiye’nin AB’ye üye olmak için üstüne düşeni gerektiği ölçüde yaptığını olan inancın da arttığı görülmektedir. Nitekim 18-24 yaş grubu bu ifadeye %41’lik bir oranla katılırken 55-64 yaş grubu için bu oranın %63’lere kadar çıktığı görülmektedir. Verilen cevaplar eğitim durumuna göre irdelendiğinde, diploma sahibi katılımcılar içerisinde Türkiye’nin AB’ye üye olmak için üstüne düşeni gerektiği ölçüde yapmadığına en çok inanan grup olarak üniversite mezunları (%51) ön plana çıkmaktadır. Bir diğer taraftan, Türkiye’nin AB’ye üye olmak için üstüne düşeni gerektiği ölçüde yaptığını en çok inanan grubun okuryazar olmayan katılımcılar (%69) olduğu dikkat çekmektedir. İlgili soruya verilen cevaplar

katılımcıların meslek gruplarına göre irdelendiğinde, “Türkiye’nin üstüne düşenleri yerine getirdiği” inancı en fazla olan grup %62’lik pay ile ev hanımları olurken inancı en az olan grubu ise %34’lük pay ile öğrenciler oluşturmaktadır (bkz. Şekil 36).

Şekil 36 - "Türkiye'nin AB'ye üye olmak için üstüne düşeni gerektiği ölçüde yaptığına inanıyor musunuz?" sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %

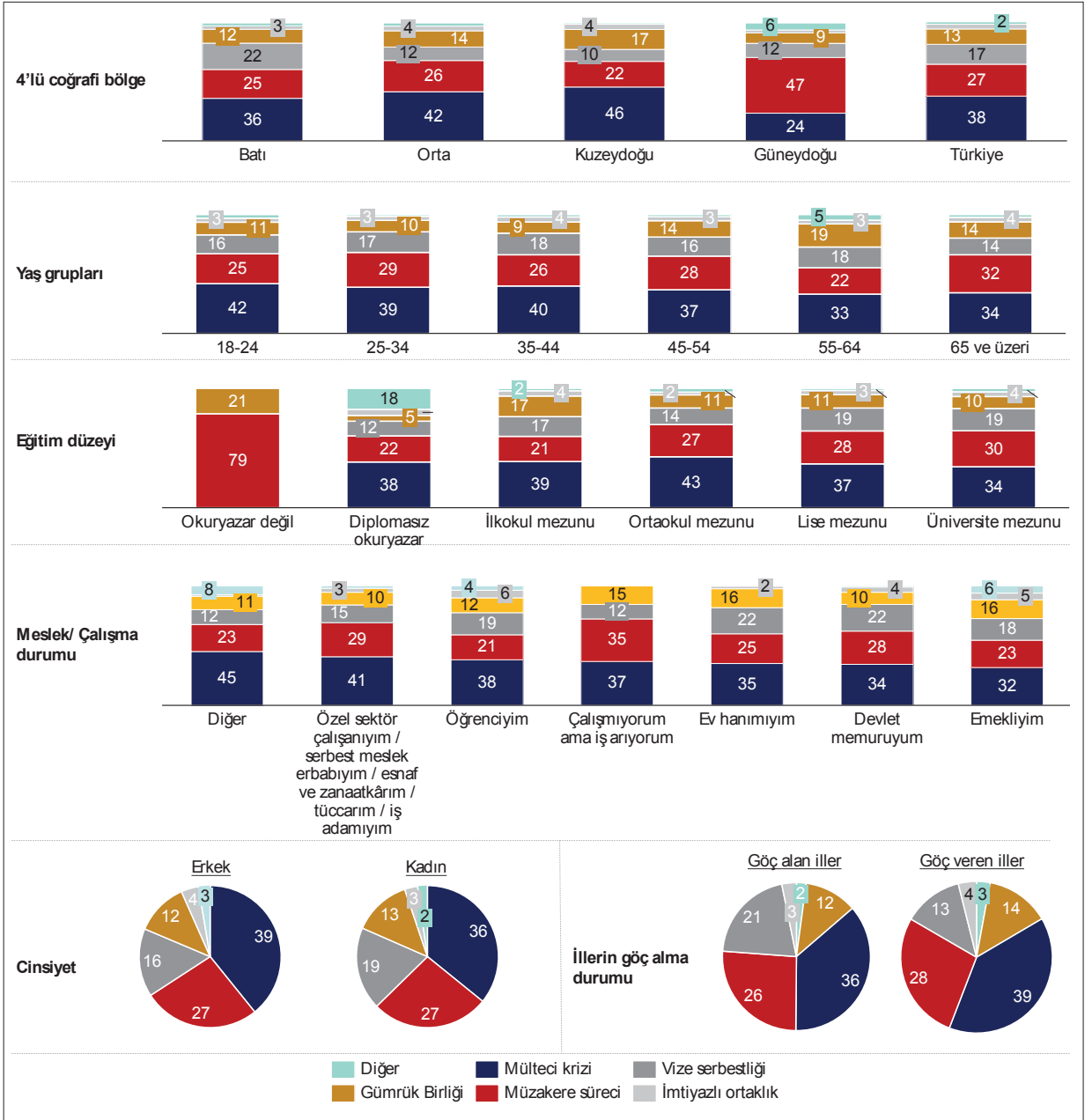
Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

H. AB Gündemi

Kamuoyu araştırmasına katılanların %38'i, Türkiye ve AB arasındaki en önemli konu olarak mülteci krizini göstermektedir. Katılımcılara yöneltilen "Sizce Türkiye ve AB ilişkilerinde şu anda en önemli konu hangisidir?" sorusuna verilen cevapların yıllara göre dağılımına bakıldığında, 2017 yılında gerçekleştirilen benzer çalışmada %33 ile "vize serbestliği" konusu en önemli konu olarak gösterilmektedir.^{xvi} 2019 yılında gerçekleştirilen çalışmada ise %27'lik oranla "müzakere süreci" en önemli ikinci konu olarak öne çıkarken "vize serbestliği" %17'lik pay ile en önemli üçüncü konu olarak sıralanmaktadır. Vize serbestliğini ise %13'lük pay ile "Gümrük Birliği" takip etmektedir. 4'lü coğrafi bölge dağılımına göre, "mülteci krizi" konusu %46'lık pay ile en çok desteği Kuzeydoğu bölgesinden alırken bu oranı %42 ile Orta bölge ve %36 ile Batı bölgesi takip etmektedir. "Mülteci krizi" konusu en az desteği ise %24'lük pay ile Güneydoğu bölgesinden alırken bu bölge katılımcıları %47 ile Türkiye ve AB arasındaki en önemli konu olarak "müzakere sürecini" göstermektedir. Göç alan ve göç veren illerde sırasıyla %36 ve %39 oranları ile Türkiye ve AB ilişkilerindeki en önemli konu olarak "mülteci krizi" ön plana çıkmaktadır. Her iki grup için de "müzakere süreci" en önemli ikinci konu olurken göç alan illerde "vize serbestliği" konusu %21 ile üçüncü en önemli konu olarak öne çıkmaktadır. Öte yandan göç veren iller için en önemli üçüncü konuyu %14'lük pay ile "Gümrük Birliği" oluşturmaktadır. Cinsiyete göre bakıldığında, "mülteci krizi" konusunun erkeklerde %39, kadınlarda ise %36 oranında destek bulduğu görülmekte ve bu konuyu her iki cinsiyet için de %27 oran ile "müzakere süreci" takip etmektedir. Yaş dağılımına göre bakıldığında, "mülteci krizi", %42'lik pay ile 18-24 yaş grubunda en önemli konu olarak görülürken bu oranın 55-64 yaş grubu için %33 ve 65 ve üzeri yaş grubu için ise %34 seviyelerine kadar gerilediği tespit edilmektedir. İlgili soruya verilen cevaplar eğitim durumuna göre değerlendirildiğinde, okuryazar olmayan kesim "müzakere süreci" konusunu %79 ve "Gümrük Birliği" konusunu ise %21'lik pay ile Türkiye ve AB arasındaki önemli konular olarak görürken bu gruptaki katılımcıların bu iki konu dışında başka bir tercihte bulunmadıkları görülmektedir. Diğer eğitim seviyelerinde ise "mülteci krizi" en önemli konu olarak görülürken üniversite mezunlarında bu oran %34 ile en düşüktür. Çalışma durumuna göre değerlendirildiğinde ise her meslek grubu için Türkiye ve AB arasındaki en önemli konu olarak "mülteci krizi"

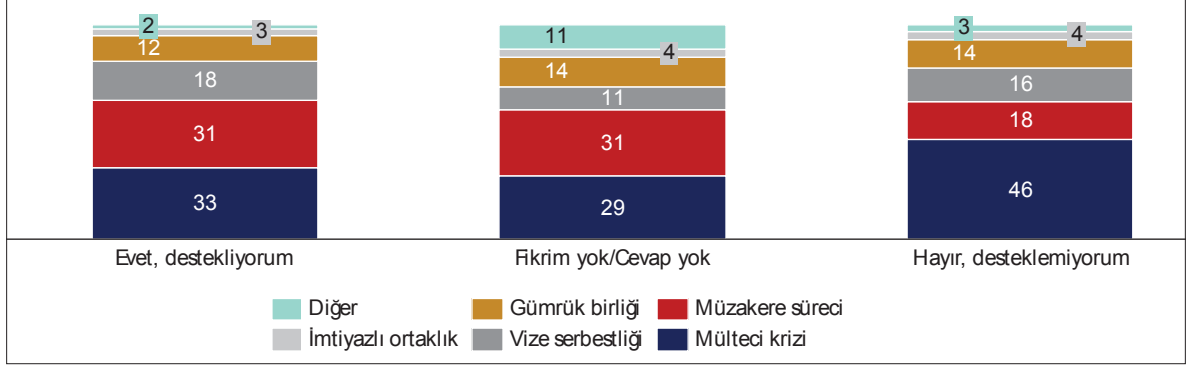
konusunun ön plana çıktığı görülmektedir. "Mülteci krizi" konusunu %41'lik pay ile en fazla özel sektör çalışanları dile getirirken emeklilerde ise bu oranın %32 seviyesinde kaydedildiği görülmektedir (bkz. Şekil 37). "Türkiye'nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?" sorusuna "evet, destekliyorum" cevabını veren katılımcılara bakıldığında, Türkiye ve AB arasındaki en önemli konu olarak %33'lük oranı ile "mülteci krizi" öne çıkarken ikinci sırada ise %31'lik payı ile "müzakere süreci" konusu gelmektedir. Üyeliği desteklemeyenler de, en önemli konu olarak %46 pay ile "mülteci krizini" göstermektedir. Bununla birlikte, "fikrim yok/cevap yok" diyen katılımcılar için ise en önemli konu %31'lik pay ile "müzakere süreci" olarak ön plana çıkmaktadır (bkz. Şekil 38).

Şekil 37 -“Sizce Türkiye ve AB ilişkilerinde şu anda en önemli konu hangisidir?” sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

Şekil 38 - “Türkiye’nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların “Sizce Türkiye ve AB ilişkilerinde şu anda en önemli konu hangisidir?” sorusuna verilen cevaplara göre dağılımı, %

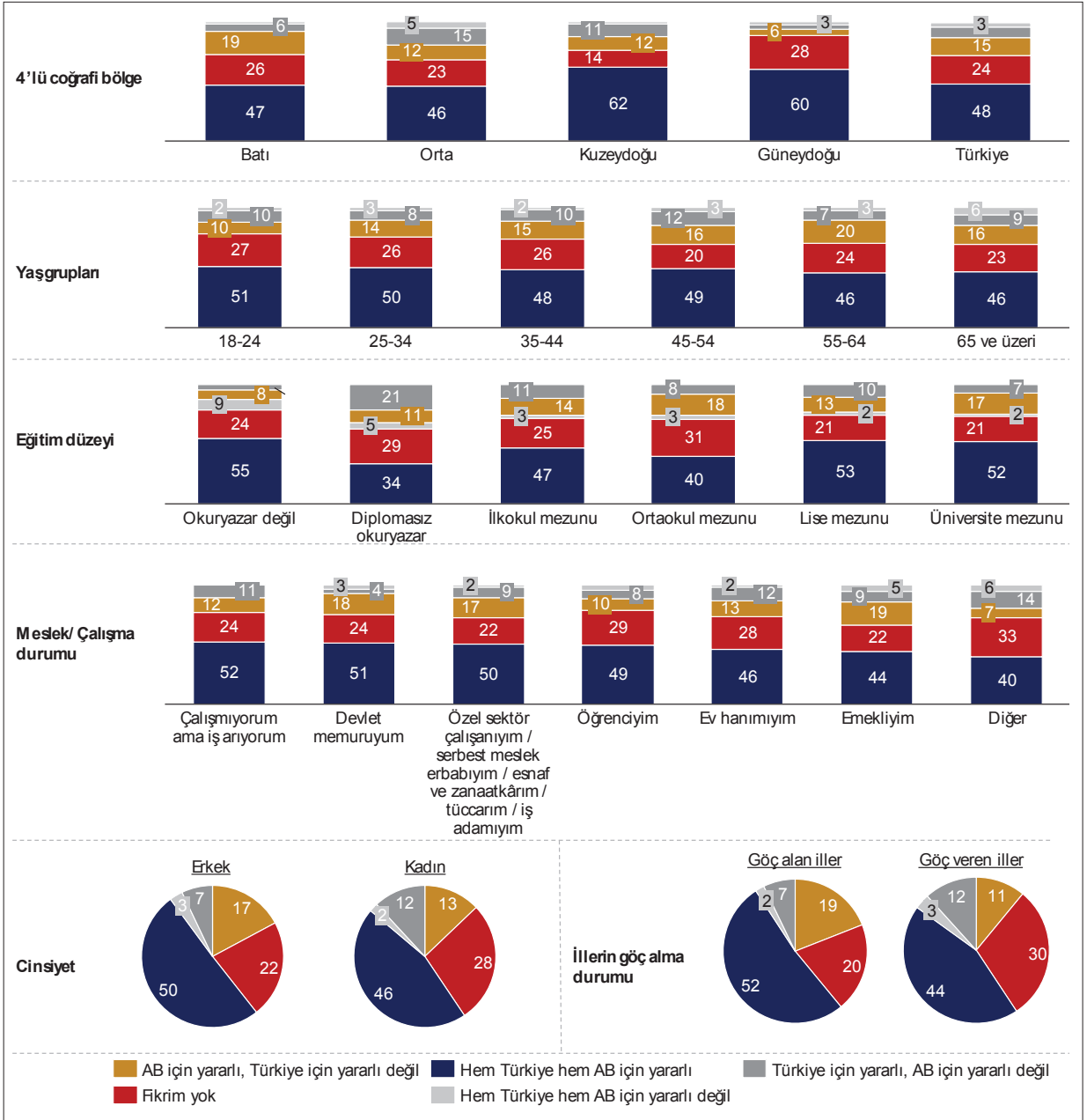

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

Kamuoyu araştırmasının sonuçlarına göre, katılımcılar Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği’nin hem Türkiye hem de AB için yararlı olduğunu düşünmektedir. Katılımcılar, “Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna %48’lik bir oran ile “hem Türkiye hem de AB için yararlı” cevabını verirken bu cevabı sırasıyla “fikrim yok” (%24), “AB için yararlı, Türkiye için yararlı değil” (%15), “Türkiye için yararlı, AB için yararlı değil” (%9) ve “hem Türkiye hem AB için yararlı değil” (%3) seçenekleri takip etmektedir. 4’lü coğrafi bölge dağılımına göre, Gümrük Birliği’nin en fazla Kuzeydoğu (%62) ve Güneydoğu (%60) bölgelerinde destek bulunduğu görülmektedir. Batı bölgesi %47 ve Orta bölge ise %46’lık oranlar ile Gümrük Birliği’ni, hem Türkiye hem de AB için yararlı bulmaktadır. Gümrük Birliği göç alan illerde %52 oranıyla göç veren illere göre (%44) daha fazla destek görmektedir. Konu hakkında fikri olmayan katılımcıların oranlarının ise göç veren illerde (%30), göç alan illere göre (%20) daha fazla olduğu tespit edilmektedir. Bir diğer taraftan, erkekler %50 oranında Gümrük Birliği’nin her iki taraf içinde yararlı olduğunu düşünürken kadınlarda bu oranın %46 seviyesinde kaydedildiği görülmektedir. Yaş gruplarına göre, Gümrük Birliği’nin her iki taraf içinde yararlı olduğu inancı gençlerde daha yüksek seviyede iken, yaş ilerledikçe bu inancın azaldığı görülmektedir. Nitekim bu oran, 18-24 yaş grubunda %51 olarak kaydedilirken 65 ve üzeri grupta %46 olarak karşılık bulmaktadır. Eğitim düzeyine göre bakıldığında, okuryazar olmayan kesim (%55), lise (%53) ile üniversite (%52) mezunları, Gümrük Birliği’nin hem Türkiye hem AB için yararlı olacağı inancının en fazla

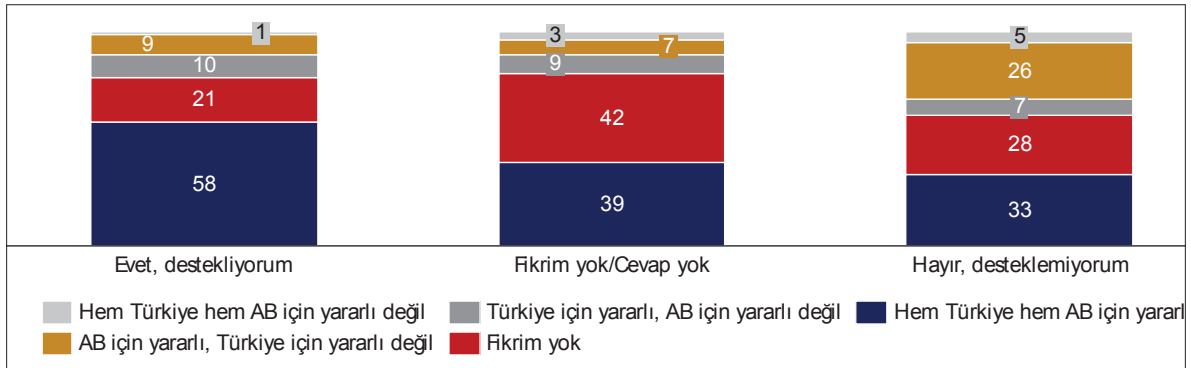
olduğu gruplar olarak tespit edilmektedir. Çalışma durumu kırılımında, devlet memurları (%51) ve özel sektör çalışanlarının (%50), Gümrük Birliği’nin her iki tarafa da fayda sağladığı inancına sahip iki grup olarak öne çıkmaktadır (bkz. Şekil 39). Türkiye’nin AB üyesi olmasını destekleyen katılımcıların %58’i Gümrük Birliği’nin “hem Türkiye hem de AB için faydalı” olduğunu beyan etmektedir. Türkiye’nin AB’ye üyeliği hakkında “hayır, desteklemiyorum” cevabı veren katılımcıların Gümrük Birliği’nin %33 oranında her iki taraf için de yararlı olduğunu düşünürken %26’lık oranda ise “AB için yararlı olduğunu ancak Türkiye için yararlı olmadığını” ifade etmektedir (bkz. Şekil 40).

Şekil 39 - “Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

Şekil 40 - “Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen cevapların, “Türkiye’nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplara göre dağılımı, %

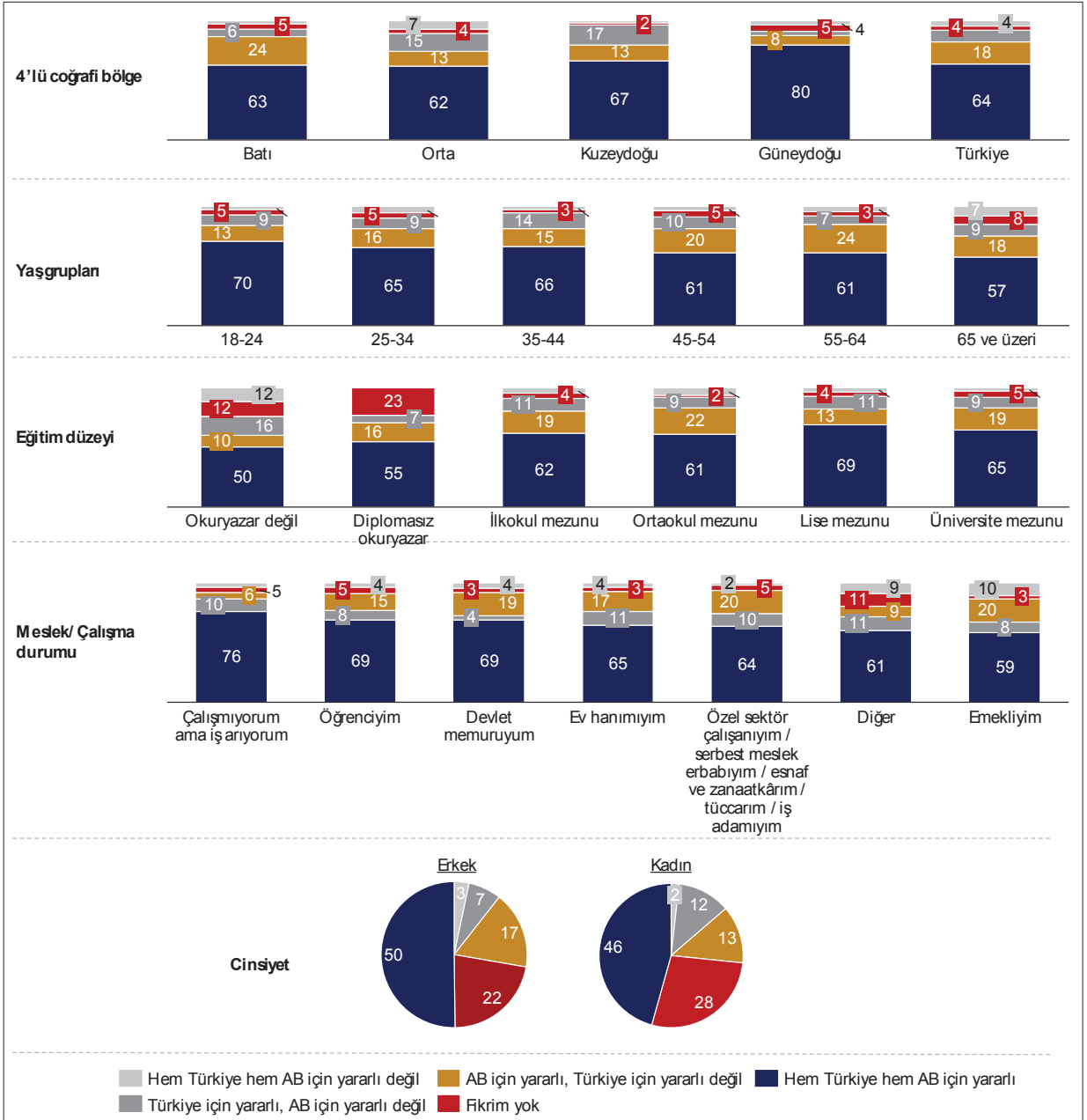

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

Yapılan araştırmaya göre, katılımcıların %64'lük oran ile Gümrük Birliği'nin modernizasyonunu hem Türkiye hem de AB için faydalı bulduğu görülmektedir. Katılımcılara yöneltilen “Gümrük Birliği'nin modernizasyonunu nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplar arasında “hem Türkiye hem AB için yararlı” cevabı %64'lük pay ile ön plana çıkmaktadır. Bu cevabı, %18'lik pay ile “AB için yararlı, Türkiye için yararlı değil”, %10'luk pay ile “Türkiye için yararlı, AB için yararlı değil” ve %4'lük pay ile “hem Türkiye hem AB için yararlı değil” cevapları takip ederken modernizasyon hakkında fikri olmayanların payı ise %4 seviyesinde kaydedilmektedir. Güneydoğu bölgesi %80 oranı ile modernizasyonun “hem Türkiye hem de AB için yararlı” olduğunu düşünürken bu bölgeyi; Kuzeydoğu (%67), Batı (%63) ve Orta bölge (%62) takip etmektedir. Cinsiyete göre bakıldığında, erkekler %50'lik oran ile Gümrük Birliği'nin modernizasyonunun hem Türkiye hem de AB için faydalı olacağını düşünürken kadınlarda bu oran %46 seviyesindedir. Kadınlar %28 oranında modernizasyon hakkında “fikrim yok” cevabını verirken erkeklerde bu oran %22'lik pay ile kadınlara göre daha düşük seviyede kaydedilmektedir. Yaş gruplarına göre bakıldığında, 18-24 yaş grubu %70'lik pay ile modernizasyonun hem Türkiye hem AB için faydalı olacağını düşünürken bu oranın yaş arttıkça %57'lere kadar gerilediği gözlemlenmektedir. Diğer yandan, eğitim düzeyi arttıkça Gümrük Birliği'nin modernizasyonunun hem Türkiye hem de AB için yararlı olacağı inancının da arttığı dikkat çekmektedir. Nitekim okuryazar olmayan grupta bu inanç %50 oranında karşılık bulurken üniversite mezunlarında ise %65 düzeyinde kaydedilmektedir. Çalışma

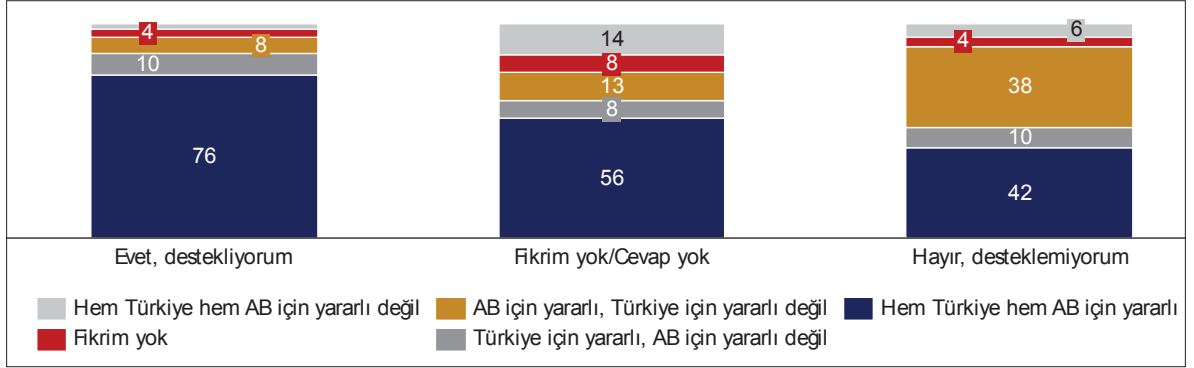
durumuna göre bakıldığında, işsizler %76'lık katılım oranlarıyla, modernizasyonun hem Türkiye hem AB için yararlı olacağını en fazla düşünen grup olarak ön plana çıkmaktadır. Bu grubu %69'luk oranları ile devlet memurları ve öğrenciler, %65 ile ev hanımları, %64 ile özel sektör çalışanları ve %59'luk pay ile emekliler takip etmektedir (bkz. Şekil 41). “Türkiye’nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?” sorusuna “evet, destekliyorum” cevabını veren katılımcılar arasında modernizasyonun hem Türkiye hem de AB için yararlı olacağını düşünenlerin payı %76 iken üyeliği desteklemeyen katılımcılar ise %38 oranıyla modernizasyonun AB için yararlı olacağını ancak Türkiye için yararlı olmayacağını düşünmektedir (bkz. Şekil 42).

Şekil 41 - “Gümrük Birliği’nin modernizasyonunu nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verilen cevapların farklı gruplar içerisindeki dağılımı, %

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

Şekil 42 - “Türkiye’nin AB üyesi olmasını destekliyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların “Gümrük Birliği’nin modernizasyonunu nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplara göre dağılımı, %

Kaynak: Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı 2019 - TEPAV ve İKV, TEPAV analizleri

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Hakkında

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), veriye dayalı politika analizi gerçekleştirmek ve politika tasarım sürecine katkı sağlamak üzere bir grup işadami, bürokrat ve akademisyen tarafından, Aralık 2004'te kurulmuş, kâr amacı gütmeyen bir düşünce kuruluşudur. TEPAV, ekonomi politikası ve bu politikaları yatay olarak kesen araştırma gündemlerinde, Türkiye'deki fikri tartışmalarının veri içeriğini zenginleştirecek, bu tartışmalara teknik bir çerçeve sunabilecek çalışmalar gerçekleştirmek üzere faaliyetlerini yürütmektedir. Ayrıca TEPAV, politika önerileri geliştirmenin yanı sıra ilgili alanlarda somut projeler tasarlayarak üzerinde çalışılan fikirlerin hayata geçirilmesine katkı sağlamaktadır.

TEPAV kuruluşundan itibaren 60 ülkede ve Türkiye genelinde 63 ilde farklı paydaşlarla birlikte projeler yürütmüş bir düşünce kuruluşu olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Misyonunun bir parçası olarak, TEPAV, yenilikçi politika stratejileri geliştirmekte, Türkiye'de ve çevresindeki bölgede, özel sektör gelişimini teşvik etmektedir. TEPAV'ın disiplinler arası yaklaşımı, rekabetçi iş ortamını güçlendirmeye, bölgesel kalkınmayı iyileştirmeye ve uluslararası ekonomik entegrasyonu desteklemeye odaklanmaktadır. Bu kapsamda, TEPAV, politika önerileri ve kamu diyalogu için platformlar oluşturarak, Türkiye ve bölgedeki kamu ve özel sektör aktörlerine hizmet vermektedir.

TEPAV, araştırma gündemi kapsamında, somut politika konularına odaklanmakta ve sonuçları veriye dayalı politika analizi geliştirerek somut ve uygulanabilir politika seçenekleri biçiminde sunmaktadır. Makroekonomi, inovasyon ve teknolojik dönüşüm, şehirler ve bölgesel kalkınma, yönetim, uluslararası ekonomi ve bölgesel çalışmalar, uluslararası ticaret ve hukuk sistemi konuları TEPAV'ın araştırma gündemini oluşturmaktadır.

TEPAV, 2012 yılında yürütmüş olduğu Anayasa Platformu çalışmaları ile 2014 yılında İngiliz *Spectator* dergisinin düzenlediği düşünce kuruluşları *Oscar*'ında Avrupa'nın ilk üç düşünce kuruluşu arasına girdi. 2015 yılında Türkiye G20 dönem başkanlığını yürütürken, düşünce kuruluşları ile ilgili T20 alt grubunun liderliğini TEPAV üstlendi. Ayrıca iş dünyasına yönelik faaliyet gösteren B20 alt grubuna da içerik desteği verdi. TEPAV, 2015 yılından itibaren her yıl Pennsylvania Üniversitesi'nin düzenlediği dünya düşünce kuruluşları listesinde dış politika ve uluslararası ilişkiler alanında faaliyet gösteren dünya düşünce kuruluşları listesinde ilk 50 içinde yer aldı.

İktisadi Kalkınma Vakfı Hakkında

İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV), 1965 yılından beri, Türkiye-AB ilişkileri alanında, iş dünyası ve genel kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla araştırmalar ve çalışmalar yürüten AB ve Türkiye-AB ilişkileri alanında uzmanlaşmış olan bir sivil toplum ve araştırma kuruluşudur. Bu çerçevede, Türkiye'nin AB üyelik müzakereleri süreci devam ederken Türkiye kamuoyunda AB'ye yönelik bilgi ve farkındalık düzeyinin belirlenmesi ve Türkiye'de AB üyeliğine destek konusundaki görüşlerin incelenmesi amacıyla, 2015 yılından itibaren İKV, "Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı" başlıklı çalışmaları gerçekleştirmektedir.

İKV, İstanbul Ticaret Odası ve İstanbul Sanayi Odası'nın ortak girişimi ile 26 Kasım 1965 tarihinde, yani Türkiye ile AET arasında bir ortaklık oluşturan Ankara Anlaşması'nın yürürlüğe girmesinden yaklaşık 2 yıl sonra kurulmuştur. Bugün, kurucularının yanı sıra, başta TOBB olmak üzere Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD), İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği (İHKİB), İstanbul Ticaret Borsası, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), Kocaeli Sanayi Odası gibi iş dünyası ve sektörleri temsil eden müteveli kuruluşlar tarafından desteklenmektedir. Müteveli kurumların yanında, otuzun üzerinde kuruluş da destekçi olarak Vakfın faaliyetlerine katkıda bulunmaktadır.

İKV, kurulduğu günden beri Türkiye'nin AET ile ortaklık anlaşması imzalanması ile başlayan ve Katma Protokol, tam üyelik başvurusu, Gümrük Birliği, AB adaylığı ve katılım müzakereleri ile devam eden süreçte önemli roller üstlenmektedir. İKV, bu süreçte, yaptığı araştırma ve yayınlar ile AB'deki ve Türkiye-AB ilişkilerindeki gelişmelerin takipçisi olmakta ve bu sürecin etkileri konusunda uyarıcı ve bilgilendirici bir işlev ile faaliyetleri yürütmektedir. Bu kapsamda, İKV, Türk iş dünyasının temsilci kuruluşlarından aldığı destekle, Türkiye-AB ilişkileri ile ilgili konularda Türk özel sektörü başta olmak üzere kamuoyunun bu konularda bilgilendirilmesine ve hazırlıklı olmasına katkıda bulunmakta ve özel sektörün AB ve kamu ile ilişkilerindeki koordinasyon görevini de üstlenmektedir.

Türk iş dünyası tarafından AB nezdinde açılan ilk temsilcilik olan İKV Brüksel Temsilciliği, 1984 yılından

bu yana hizmet vermekte ve AB kurumları ile ilişkileri yönetmektedir. İKV'nin İstanbul Merkez Ofisi'nde yer alan AB dokümanter kütüphanesi de AB ve Türkiye-AB ilişkileri konusunda önemli bir kaynak konumundadır. TOBB ve AB Türkiye Delegasyonu tarafından desteklenen AB Bilgi Merkezleri Ağı kapsamında kurulan İstanbul AB Bilgi Merkezi de İKV bünyesinde hizmet vermektedir.

İKV Dergisi, e-bülteni ve İngilizce bülteni ile düzenli olarak AB ve Türkiye-AB ilişkilerini analiz etmekte, düzenli yayınları, araştırma ve raporları ile bilgi birikimine ve farkındalığa katkıda bulunmaktadır. İKV tarafından düzenlenen seminer, konferans ve çalıştaylar ve yürütülen projeler ile Türkiye'nin AB üyelik hedefi ve Türkiye-AB ilişkileri gerek yurt içinde ve gerekse yurt dışında gündemde tutulmaktadır. İKV, AB ve Türkiye-AB ilişkileri konusunda uzmanlaşan bir kuruluş olarak, küresel gündemi de izlemekte ve ülkemiz ve AB'deki gelişmeleri analiz etmektedir. Türkiye'nin AB üyeliğinin her iki taraf için de kazan-kazan formülü oluşturacağını düşünen Vakfımız, siyasi dalgalanmalardan etkilenmeden, düşünce kuruluşu kimliğiyle çalışmalarını kararlılıkla devam ettirmektedir.

Dipnotlar

ⁱ Analizler sırasında, istatistiklerin en yakın tam sayıya ve yüzdelik dilime yuvarlanması nedeniyle, görsellerde ve metin içerisindeki istatistiklerde yer alan bazı değişkenlere ait alt kategorilerin dağılımlarına ilişkin üst toplam %100'e eşit olmayabilir.

ⁱⁱ Endeks değerlerinin hesaplanmasında, Herfindahl-Hirschman endeksi baz alınmıştır.

ⁱⁱⁱ Kaynak: TÜİK, TEPAV hesaplamaları

^{iv} A.g.e.

^v A.g.e.

^{vi} A.g.e.

^{vii} A.g.e.

^{viii} A.g.e.

^{ix} A.g.e.

^x A.g.e.

^{xi} Kaynak: İKV. (2015). Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı Kamuoyu Araştırması 2015. İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları Yayın No: 276. Mayıs 2015.

İKV. (2016). Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı Kamuoyu Araştırması 2016. İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları Yayın No: 283. Temmuz 2016.

İKV. (2018). Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı Kamuoyu Araştırması 2017. İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları Yayın No: 295. Ocak 2018.

^{xii} Alan çalışması hanede yüz yüze görüşme yöntemiyle gerçekleştirildiği için örneklem içerisindeki dağılımda öğrenci ve ev hanımı yüzdesi ilk etapta Türkiye geneline kıyasla daha yüksek gerçekleşmekle beraber AB'yi duymayan ve AB hakkında bilgi sahibi olmayan kitlelere AB hakkındaki devam sorularının sorulmaması neticesinde, AB detay sorularının yöneltildiği örneklemde öğrenci ve ev hanımı yüzdeleri Türkiye ortalamasına çok yakın bir tablo çizmektedir.

^{xiii} Kaynak: Birleşmiş Milletler Comtrade, CEPII BACI, TEPAV hesaplamaları

Not: Tüm dış ticaret analizlerinde Birleşmiş Milletler Comtrade'in verileri baz alınmıştır. Aksi belirtilmediği durumlarda, Birleşmiş Milletler Comtrade'in konsolide edilmesiyle elde edilen CEPII BACI verileri kullanılmıştır.

^{xiv} Lall, S. (2000). The Technological Structure and Performance of Developing Country Manufactured Exports, 1985-1998. QEH Working Paper Series. Eurostat RAMON - Daniela Marconi - Bank of Italy SITC Rev. 3 karşılığı.

^{xv} Kaynak: İKV. (2015). Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı Kamuoyu Araştırması 2015. İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları Yayın No: 276. Mayıs 2015.

İKV. (2016). Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı Kamuoyu Araştırması 2016. İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları Yayın No: 283. Temmuz 2016.

İKV. (2018). Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı Kamuoyu Araştırması 2017. İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları Yayın No: 295. Ocak 2018.

^{xvi} Kaynak: İKV. (2016). Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı Kamuoyu Araştırması 2016. İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları Yayın No: 283. Temmuz 2016.

İKV. (2018). Türkiye Kamuoyunda AB Desteği ve Avrupa Algısı Kamuoyu Araştırması 2017. İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları Yayın No: 295. Ocak 2018.

Notlar

Notlar

Notlar

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI YAYINLARI
Yayın No: 307

54 yıl

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

Esentepe Mahallesi, Harman Sokak, TOBB Plaza, No:10,
Kat:7-8, Levent, 34394, İstanbul
Tel: +90 212 270 93 00, Fax: +90 212 270 30 22
e-posta: ikv@ikv.org.tr

İKV BRÜKSEL OFİSİ

Avenue de l'Yser 5-6 1040 Brüksel/Belçika
Tel: +32 2 646 40 40, Fax: +32 2 646 95 38
e-posta: ikvnet@skynet.be

www.ikv.org.tr